

HERKE CSONGOR

PTE Központi Könyvtár

KB 15556

A FRANCIA ÉS AZ OLASZ
BÜNTETŐELJÁRÁS
ALAPINTÉZMÉNYEI

PTE ÁJK, Pécs 2013

HERKE CSONGOR

A FRANCIA ÉS AZ OLASZ
BÜNTETŐELJÁRÁS
ALAPINTÉZMÉNYEI

PTE Egyetemi Könyvtár

P000925854

PTE ÁJK, Pécs 2013

HERKE CSONGOR

A FRANCIA ÉS AZ OLASZ BÜNTETŐELJÁRÁS
ALAPINTÉZMÉNYEI

MÁSODIK, JAVÍTOTT KIADÁS

Egyetemi jegyzet

PTE ÁJK, Pécs 2013

Herke Csongor

A francia és az olasz büntetőeljárás alapintézményei

Második, javított kiadás

© Herke Csongor, 2013

herke@herke.hu

ISBN:

978-963-642-533-3

Lektorálta:

Novák Barnabás

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a szerző írásbeli előzetes hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

A mű 5 szerzői iv terjedelmű.

I. ALAPVETŐ RENDELKEZÉSEK

1.1. Jogforrások

1.1.1. A francia büntető eljárásjog forrásai

A Code de procédure pénale (a továbbiakban: CPP, összehasonlításokban CPP (F)) története 1958-ig nyúlik vissza, ekkor szövegezték újra az 1808-as Code d'instruction criminelle-t (CIC). Az Emberi Jogok Európai Egyezségokmányának és az ENSZ egyezménynek a ratifikációját követően a CPP rendszere alapjaiban különbözik az 1958-astól.

A jog „alkotmányosítása” főként az 1974. október 29-i loi constituellehez nyúlik vissza, amely a köztársasági elnök, a miniszterelnök vagy az Assemblée Nationale és a Sénat elnöke mellett még 60 képviselőnek illetve szenátornak is megengedte, hogy a Conseil constitutionnelhez (Alkotmánytanács) folyamodjon.

A Conseil constitutionnel alkotmányos értékkel ruházott fel számos olyan általános elvet, amely kifejezetten nincs benne az 1958. október 4-i Alkotmányban, de már megtalálható az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatában (1789. augusztus 26., DDHC) és az 1946. október 27-i Alkotmány bevezetőjében, amely „a köztársaság fundamentális elveit” (PFLR) rögzíti. Az alkotmányosság kontrollja Franciaországban is a priori kontroll, a bíróságoknak nincs ahhoz joguk, hogy a jogszabályok alkotmányossági kérdésében döntsenek.

A büntető eljárásjog körében az Alkotmány 34. cikke alapján csak statútum formájában lehet szabályokat hozni. Az 1810-es Code pénal (CP) nem ment keresztül radikális változásokon az 1992. július 22-i 4. törvény általi revízióig (ez 1994. március 1-én lépett hatályba). Mindemellett az új büntető

törvény nem változtatta meg a cselekmények három szintű besorolását: crimes (bűntett), délits (vétség) és contraventions (kihágás) (ld. CP 111-1. és 111-2. cikk), és ez a klasszifikáció jelentős hatással van a büntetőeljárás menetére is:

- crimes: olyan bűncselekmények, amelyeket a törvény életfogytig tartó, avagy határozott tartamú börtönbüntetéssel, illetőleg nehéz munkával kombinált börtönbüntetéssel büntet;
- délits: azok a bűncselekmények, amelyek börtönbüntetéssel vagy legalább 3.750 eurós pénzbüntetéssel büntetendők;
- contraventions: olyan törvénysértések, amelyek 5 kategóriába sorolhatók, és legfeljebb 3.000 eurós pénzbüntetéssel büntethetők.

A CPP egy bevezető címet és 6 fejezetet tartalmaz:

- Büntető eljárás és polgári eljárás (De l'action publique et de l'action civile) (Előzetes cím, 1-10. cikk);
- Ügyészi munka és nyomozás (De l'exercice de l'action publique et de l'instruction) (I. Fejezet, 11-230. cikk);
- Bírósági ítélet (Des juridictions de jugement) (II. Fejezet, 231-566. cikk);
- Rendkívüli jogorvoslatok (Des voles de recours extraordinaires) (III. Fejezet, 567-626. cikk);
- Egyes különeljárások (Des quelques procédures particulières) (IV. Fejezet, 627-704-46. cikk);
- Végrehajtás (Des procédures d'exécution) (V. Fejezet, 707-803. cikk);
- A francia tengerentúli területekre vonatkozó intézkedések (VI. Fejezet, 804-934. cikk, az 1996. március 28-i ordonnance hozta létre).

A bírósági szervezetre vonatkozó rendelkezések külön törvényben, a Code de l'organisation judiciaire-ben találhatók (1978. március 16-i 78-329. és 78-330. sz. dekrétum).

1.1.2. Az olasz büntető eljárásjog forrásai

A hatályos olasz büntető perrendtartást 1988-ban alkották meg (1989-ben lépett hatályba) és az 1930-as büntető perrendtartást helyezte hatályon kívül. Az új Codice di procedura penale (CPP, összehasonlításokban CPP (I)) kinyilvánított célja azonban nem csak az volt, hogy jogállamiságot (garantissimo) és liberalizmust teremtsen az 1930-as autoritárius (fasiszta) törvénnyel szemben, hanem az akkuzatórius eljárást is be kívánta vezetni (a korábbi inkvizitórius eljáráshoz képest). Az új eljárási struktúra jelenik meg a nyomozási bíró (giudice istruttore) intézményének az eltörlésében, a tanúk tárgyaláson való (keresztkérdéses) kihallgatásában stb. Az eljárás felgyorsítása érdekében a CPP a rendes eljárás (procedimento ordinario) mellett egy sor különjárást (procedimento speciale) is ismer.

A büntető eljárásjogot Olaszországban is kiemelkedő mértékben körvonalazza az Alkotmány, így az alkotmányjogot elsődlegessége miatt az eljárásjog forrásának nevezik. Az alkotmányjogi normák részben indirekt módon befolyásolják a büntető eljárásjogot, részben van azonban a büntetőeljárás szempontjából közvetlen jelentőségük is. Előbbire példák az Alkotmány 13. és azt követő cikkei, amelyek a „Rapporti civili” címszó alatt többek között a személyi szabadság, a magánlakás, a levéltitok, az egyesülési szabadság, a gondolat- és sajtószabadság sérthetetlenségét, a törvényes bíró és a személyes büntetőjogi felelősség elvét határozzák meg. Másrészt megfigyelhető, hogy az olasz Alkotmány az ügyészt is függetlenséggel ruházza fel, amely nem sokban tér el a bírói függetlenségtől (elmozdíthatatlanság, áthelyezhetetlenség). Az olasz bírósági alaptörvény szerint a bíró (giudice) és az ügyész (procuratore) terminológiai értelemben összefoglalható a „magistrato” mint főbb fogalom alatt.

A CPP (I) két fő részből, és ezen belül 11 könyvből, mindösszesen 746 cikkből áll:

I. (statikus) Rész:

1. Könyv: Személyek (Soggetti) (1-108. cikk)
2. Könyv: Eljárási cselekmények (Atti) (109-186. cikk)
3. Könyv: Bizonyítékok (Prove) (187-271. cikk)
4. Könyv: Kényszerintézkedések (Misura cautelari) (272-325. cikk)

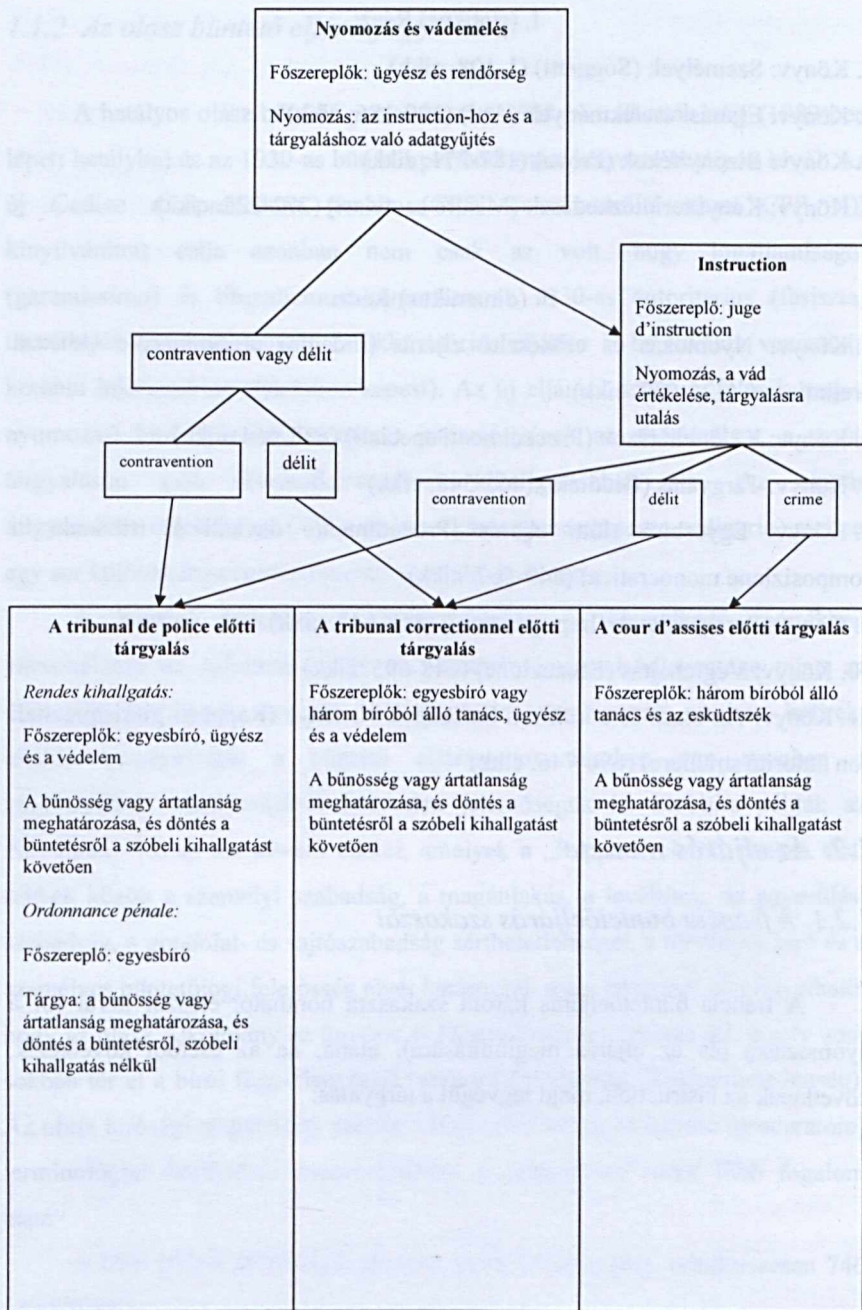
II. (dinamikus) Rész:

5. Könyv: Nyomozás és előkészítő eljárás (Indagini preliminari e Udienza preliminare) (326-437. cikk)
6. Könyv: Különeljárások (Procedimenti speciali) (438-464. cikk)
7. Könyv: Tárgyalás (Giudizio) (465-548. cikk)
8. Könyv: Egyesbíró előtti eljárás (Procedimento davanti al tribunale in composizione monocratica) (549-567. cikk)
9. Könyv: Perorvoslatok (Impugnazioni) (568-647. cikk)
10. Könyv: Végrehajtás (Esecuzione) (648-695. cikk)
11. Könyv: Az olasz és a külföldi hatóságok viszonya (Rapporti giurisdizionali con autorità straniere) (696-746. cikk)

1.2. Az eljárás menete

1.2.1. A francia büntetőeljárás szakaszai

A francia büntetőeljárás három szakaszra bontható: először kerül sor a nyomozásra (és az eljárás megindítására), utána, ha az esetből következik, következik az instruction, majd legvégül a tárgyalás:

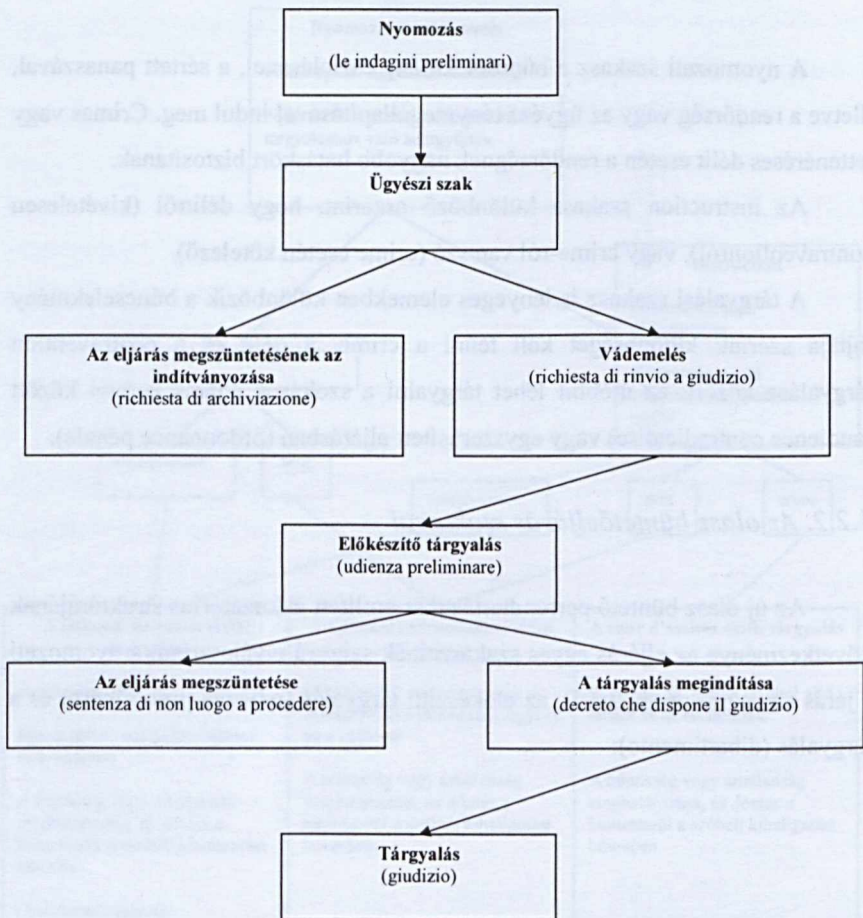
A nyomozati szakasz a bűncselekmény észlelésével, a sértett panaszával, illetve a rendőrség vagy az ügyész ténymegállapításával indul meg. Crimes vagy tettenéréses délit esetén a rendőrségnek nagyobb hatáskört biztosítanak.

Az instruction szakasz különböző aszerint, hogy délitről (kivételesen contraventionról), vagy crime-ről van szó (crime esetén kötelező).

A tárgyalási szakasz is lényeges elemekben különbözik a bűncselekmény fajtája szerint: különbséget kell tenni a crime, a délit és a contravention tárgyalása között; az utóbbit lehet tárgyalni a szokásos eljárás keretei között (audience contradictoire) vagy egyszerűsített eljárásban (ordonnance pénale).

1.2.2. Az olasz büntetőeljárás szakaszai

Az új olasz büntető perrendtartás már említett akkuzatórius struktúrájának következménye az eljárás egyes szakaszainak szigorú elválasztása: a nyomozati eljárás (indagine preliminari), az előkészítő tárgyalás (udienza preliminare) és a tárgyalás (dibattimento):

A nyomozati eljárást az ügyészség tartja a kezében.

Az előkészítő tárgyalás a nyilvánosság kizárása mellett a bíró tanácstermében (camera di consiglio) zajlik, és a bírói kontrollt szolgálja, hogy az ügyészség által előterjesztett bizonyítás a bírói szakban a törvénynek formailag és tartalmilag is megfeleljen.

A tárgyalásra az a jellemző, hogy (legalábbis elviekben) ez az egyetlen hely, ahol az ítélet szempontjából figyelembe vehető bizonyítékokat

előterjesztik, mivel a tárgyalás előtt előadott bizonyíték nem értékelhető az eljárásban (CPP 526. cikk).

1.3. Az alapelvek

1.3.1. Alapelvek a francia büntetőeljárársban

Az eljárásjog alapelvei többnyire olyan elvek, amelyeknek alkotmányossági értékük van. Szervezeti elvek (francia terminológiával: nem specifikus elvek) és működési (specifikus) elvek között. Előzőek egyéb jogágakban is érvényesülő elvek (pl. anyanyelvhasználat elve), utóbbiak a büntetőjog és büntető eljárásjog sajátosságai.

Franciaországban a nem specifikus elvek száma nagyobb: törvény előtti egyenlőség (DDHC 1. és 6. cikk, Alkotmány 2. cikk), legalitás (Alkotmány 34. és 37. cikk, DDHC 7. és 8. cikk), az egyéni szabadság bírói garanciája (Alkotmány 66. cikk), a személyek és a tulajdon védelme (PFLR), az emberi méltóság (az 1946-os Alkotmány preambuluma), a törvényes jogrend védelme és a hatalmi ágak szétválasztása (DDHC 16. cikk), a törvényes bíróság előtt biztosított fellebbezés.

A büntetőjogban és büntető eljárásjogban érvényesülő, nem specifikus alapelvek a visszaható hatály tilalma (DDHC 8. cikk), a szükségesség és arányosság elve (DDHC 8. cikk), a szankciók egyéniesítése (PFLR); az ártatlanság vételeme (DDHC 9. cikk), a védelem joga, és annak kiegészítése, a kontradiktórium elve (PFLR).

1989-ben a Commission justice pénale et droits de l'homme indítványozta az alapelvek listájának az új büntető eljárásjogi kódex elején történő elhelyezését. Bár akkor ezt nem fogadták el, a 2000-es reformmal a lista bekerült a CPP preambulumaiba:

„I. A büntetőeljárás tisztességes és kontradiktórius legyen, és meg kell őriznie az egyensúlyt a feleket megillető jogok között. Garantálni kell az elválasztást a

vádló és az arról ítélező hatóság között. Azokról a személyekről, akik hasonló helyzetben találják magukat, és ugyanolyan bűncselekmény miatt vádolnak meg, a bíróságnak ugyanazon szabályok alapján kell ítélezni.

II. Az igazságszolgáltató szervek biztosítják, hogy a sértetteknek tájékoztatást nyújtsanak, és jogaikat tiszteletben tartsák az egész büntetőeljárás alatt.

III. Minden gyanúsított vagy megvádolt személyt ártatlannak kell tekinteni mindaddig, amíg a bűnösségét nem állapították meg. Az ártatlanság védelme elleni minden támadást száműzni, kompenzálni és büntetni kell az adott körülmények között. A terheltnek joga van tájékozódásra a terhére rótt cselekményről, és a terheltet a jog eszközeivel védeni kell. Azokat a kényszerintézkedéseket, amelyeket az ilyen személlyel szemben elrendelnek, hatékony bírói kontroll alá kell helyezni. Szigorúan korlátozni kell, hogy mi szükséges az eljárás érdekében, mi arányos a vádemelés súlyával, de nem olyan mértékű, hogy sérti az emberi méltóságot. Az ilyen személyt érintő vádról ésszerű időn belül végleges ítéletet kell hozni. Minden elítélt személynek joga van ahhoz, hogy ítéletét egy második törvényszék felülbírálja.”

1.3.2. Az olasz büntetőeljárás alapelvei

A CPP nem sorol fel eljárási alapelveket, hanem azok szétszórtan találhatóak meg a törvényben. Így pl. a tárgyalások főszabály szerint nyilvánosak, csak a törvényben meghatározott esetekben kerül sor zárt tárgyalások (a porte chiuse) tartására. Nyilvános tárgyalás tartása esetén a tv-közvetítés is megengedett. Ki van azonban kötve, hogy az eljárás menetét nem lehet zavarni, és általában szükséges a felek hozzájárulása is (kivételesen nagy társadalmi érdeklődés).

A nyilvánosságon kívül általános eljárási alapelvnek számít a koncentráció elve, a szóbeliség, a közvetlenség, valamint az az alapelv, amely

szerint az ítélet csak a tárgyaláson a törvény szerint lefolytatott bizonyításokon alapulhat.

A törvényes bíróhoz (giudice naturale) való elvet az Alkotmány 25. cikkének 2. bekezdése tartalmazza. Az elvhez három funkció köthető: először is a törvény mindenek feletti elsődlegességét jelenti; szekunder normák és közigazgatási aktusok a hatáskorról nem dönthetnek. Másodszer a hatáskört kijelölő törvények nem engedhetnek mérlegelési lehetőséget. Harmadszor pedig a hatáskör-kijelölés nem történhet visszaható hatállyal. Mindez azt jelenti, hogy sem a jogalkotás, sem a jogalkalmazó hatalom egy szerve sem vonhat el önkényesen egy bírótól egy eljárást. Ebből következik általánosságban a bírói függetlenség feletti védelem.

II. A HATÓSÁGOK

2.1. A bíróságok

2.1.1. Franciaország

A francia bíróságok a következők: Cour de cassation (CC), 33 cours d'appel (CA, fellebbviteli bíróság), 181 tribunaux de grande instance (TGI, felsőbbfokú bíróság) és 473 tribunaux d'instance (TI, alsóbb bíróság). (A tribunal correctionnel (TC), amely csak délit-t tárgyal, formailag a TGI része, és a tribunal de police (TP), amely contravention-t tárgyal, formailag a TI része.)

A bírák kinevezése és fegyelmezése a Conseil supérieur de la magistrature (CSM, magisztrátusi gyűtanács) feladata (Alkotmány 65. cikk).

2.1.1.1. A bírák az előkészítő szakaszban

A juge d'instruction (JI) (vizsgáló bíró) kettős szerepet tölt be: mint nyomozó és mint bíró:

- Nyomozóként be kell szereznie a bűncselekményre vonatkozó bizonyítékokat, fel kell kutatnia az elkövetőket, és össze kell gyűjtenie a tárgyaláshoz szükséges nyomozati iratokat (dossziét).
- Bíróként az a szerepe, hogy ő dönt arról, hogy valakit vizsgálat alá helyezzenek-e (2000-ig ő döntött a fogvatartás vagy óvadék kérdéséről is). Ezen túlmenően, ha a nyomozati iratokat összeállították, ő dönt a vádról, és az ügyész meghallgatása után dönt arról, hogy a terheltet a bírósághoz küldi, vagy hivatalosan ejti az ügyet.

A 2000. június 15-i törvény Franciaországban egy független bíró, a juge des libertés et de la détention (JL) dönt a fogvatartásról illetőleg a terhelt kérelmére a szabadon bocsátásról.

A Chambre de l'instruction (CI) egy alcsoportja a CA-nak, három bíróból áll. A 2000-es reformok óta a cour d'assises (CAS) elmarasztaló ítélete elleni fellebbezéseket bírálja el.

A tribunal de grande instance elnöke beavatkozhat a rendőrségi nyomozásba bizonyos típusú bűncselekmények esetében (például a kábítószer-kereskedelem vagy terrorista cselekmények) azzal, hogy dönt az egyéni szabadság bizonyos korlátozásairól (például kutatások, fogvatartás).

2.1.1.2. Az elsőfokú bírósági hatáskör

A rendes büntetőbíróságok szervezete a bűncselekmények már ismertett háromoldalú besorolásán alapszik (contravention – kihágás, délit – vétség, crime – bűntett):

- A tribunal de police tárgyalja a felnőtt természetes személyek által elkövetett contraventiont (vagy a fiatakorúakét, ha a kihágás az első négy kategóriába tartozik) és a jogi személyek által elkövetett minden contraventiont. Egy hivatásos bíróból áll, akinek az elnevezése juge d'instance (JIS). Azon térség helyi bírósága jár el, ahol a bűncselekményt elkövették, vagy amelynek a területi illetékessége fennáll (pl. a vádlott lakhelye szerinti bíróság; egyes bűncselekmények esetében annak a cégnek a központja, amely az érintett jármű tulajdonosa. ld. CPP 522. cikk).
- A tribunal correctionnel vizsgálja a természetes vagy jogi személy által elkövetett délit-t (és az ehhez kapcsolódó bűncselekményeket). A tribunal correctionnel elméletben a tribunaux de grande instance három hivatásos bírójából áll (egy elnök és két assesseurs), de állhat egy hivatásos bíróból is egyes vétségeknél (CPP 398-1. cikk). Az illetékes bíróság azon kerület

bírósága, ahol a bűncselekményt elkövették, ahol a terhelt lakik vagy ahol őrizetbe vették. Bizonyos bűncselekmények esetén ez lehet a sértett lakhelye szerinti bíróság is (CPP 382. cikk).

- A cour d'assises-nek van joghatósága a nagykorú természetes személyek és a jogi személyek által elkövetett crime-t tárgyaláson kivizsgálni. Általában három hivatásos bíróból áll (egy elnök és két assesseur, akik magát a bíróságot alkotják) és kilenc esküdttől (ez az esküdtszék). A bíróság és az esküdtszék együtt tanácskozik a vádlott bűnösségéről és a büntetésről.

2.1.1.3. A hatáskör alakulása a fellebbviteli eljárásban

A chambre de l'instruction tárgyalja érdemben a juge d'instruction és a juge des libertés et de la détention határozatai elleni fellebbezéseket.

A cour d'appel a délit-k fellebbviteli bírósága, és három bíróból áll. Döntést hoz a tribunal correctionnel és a tribunal de police által a területükön hozott ítéletek elleni fellebbezésekről.

A cour d'assises különböző területeiről érkező fellebbezéseket a Cour de cassation három hivatásos bíróból és tizenkét esküdttől álló tanácsa bírálja el.

A francia bírósági rendszert az alábbiakban foglalhatjuk össze:

Elsőfokú bírósági szak

Tribunal de police (TP)

Tárgyalt ügyek:

- felnőttek által elkövetett contravention
- fiatalok által elkövetett 1-4. kategóriás contravention
- jogi személyek által elkövetett contravention

Bíróság összetétele: egy hivatásos bíró (juge d'instance)

Illetékesség:

- általában az elkövetés helye
- kivételesen: vádlott lakóhelye/cég központja

Tribunal correctionnel (TC)

Tárgyalt ügyek:

- természetes vagy jogi személyek által elkövetett délit
- az ehhez kapcsolódó egyéb bűncselekmények

Bíróság összetétele:

- három hivatásos bíró (egy elnök és két assesseurs)
- néha egy hivatásos bíró

Illetékesség:

- az elkövetés helye
- a vádlott lakóhelye
- ahol a vádlottat őrizetbe vették
- néha: sértett lakóhelye

Cour d'assises (CAS)

Tárgyalt ügyek:

- természetes vagy jogi személyek által elkövetett crime

Bíróság összetétele: három hivatásos bíró (egy elnök és két assesseurs) + kilenc esküdt

Illetékesség:

- általában az elkövetés helye

Chambre de l'instruction (CI)

Tárgyalt ügyek:

- a juge d'instruction határozatai elleni fellebbezések
- a juge des libertés et de la détention határozatai elleni fellebbezések

Bíróság összetétele: három hivatásos bíró

Cour d'appel (CA)

Tárgyalt ügyek:

- a tribunal correctionnel által a területükön hozott ítéletek elleni fellebbezések
- a tribunal de police által a területükön hozott ítéletek elleni fellebbezések

Bíróság összetétele: három hivatásos bíró

Cour de cassation (CC)

Tárgyalt ügyek:

- a cour d'assises által a területükön hozott ítéletek elleni fellebbezések

Bíróság összetétele: három hivatásos bíró + 12 esküdt

Másodfokú bírósági szak

2.1.2. Olaszország

A hivatásos bírúk (és az ügyészek is) Olaszországban az ún. concorso választási eljárás alapján kerülnek kinevezésre, amelyet az Alkotmány 106.

cikke kifejezetten meghatároz. Az Alkotmány 107. cikkének első bekezdésében szabályozzák az elmozdíthatatlanságukat és áthelyezhetetlenségüket. Csak a Consiglio superiore della magistraturának van joga a bírakat egy speciális eljárásban a szolgálat alól felmenteni (eltávolítani) vagy áthelyezni (107. cikk 1. bekezdés 2. mondat). A megfelelő fegyelmi eljárást az igazságügy-miniszter kezdeményezi.

2.1.2.1. Az elsőfokú bíróság

A bíróság felépítése Olaszországban röviden a következők szerint vázolható fel. Elsőfokon vagy egy hivatásos bíró egyesbíróként (tribunale in composizione monocratica), vagy bírói tanács (tribunale collegiale) jár el, amely három hivatásos bíróból áll (és akár 30 évi szabadságvesztést is kiszabhat). Emellett elsőfokon esküdtbíróság (corte d'assise) is ítélkezhet, ami két hivatásos és hat laikus bíróból áll (ez a bíróság jogosult egyedül életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabására). Ez a legsúlyosabb ügyekben járhat el, pl. emberölés, terrorizmus stb.). Végül létezik a békebíró intézménye, aki nem hivatásos bíró, és amelynek a hatáskörét különlegesen alakították ki.

Az elsőfokú bíróságok közül

- a) az egyesbíróval és
- b) a békebíróval

foglalkozunk részletesebben.

ad a) Az egyesbíró (tribunale in composizione monocratica, TCM) általában olyan bűncselekmények miatt járhat el, amelyek maximum 4 év szabadságvesztéssel büntetendők, illetve olyan bűncselekményeknél is, amelyek büntetési felső határa több, mint 4 év, de a CPP 550. cikke hozzá sorolja. Az első kategóriába tartozó bűncselekmények esetén nem kerül sor előkészítő

tárgyalásra (udienza preliminare), ezért az ügyészség a terheltet és a sértettet rögtön a tárgyalásra idézi (citazione diretta a giudizio, CPP 552. cikk), amely nem a „megszokott” tárgyalás, hanem a CPP 555. cikk szerinti udienza di comparizione. A második kategóriába tartozó bűncselekményeknél lényegében a társasbíróságok előtti eljárásokban alkalmazott szabályokat alkalmazzák (tehát a különeljáráások, mint pl. a patteggiamento is alkalmazhatóak).

Az egyesbíró (pénzbüntetésen kívül) legfeljebb 10 évi szabadságvesztést szabhat ki.

ad b) 2000-ben hozták létre Olaszországban a békebíró (giudice di pace, GP) intézményét az olasz Alkotmány 106. cikkének 2. bekezdése alapján (tiszteltbeli bírakat is választhatnak minden olyan területen, amellyel az egyesbírók foglalkoznak). Mint ahogy azt a „békebíró” elnevezés is kifejezésre juttatja, neki elsősorban az a feladata, hogy a feleket kibékítse. Csak kisebb súlyú bűncselekmények esetén járhat el és csak bizonyos meghatározott, enyhébb szankciókat szabhat ki (pénzbüntetés, házi őrizet, a terhelt beleegyezésével közérdekű munka).

A békebíró intézményére az a jellemző, hogy itt nem egy hivatásos bíróról van szó, ám tágabb értelemben ő is jogász. A békebíróvá válás vagylagos feltételei:

- az ügyvédi praxis gyakorlásához szükséges vizsgák megléte;
- az igazságszolgáltatáshoz kapcsolódó feladatok legalább 2 éves gyakorlása;
- jegyzői gyakorlat;
- jogi egyetemen történő oktatói tevékenység;
- a jogi önkormányzás területén meglévő vezetői tevékenység.

A békebíró nem szabhat ki szabadságvesztés-büntetést és az általa kiszabott büntetést nem lehet próbaidőre felfüggeszteni. A békebíró hatáskörébe a magánszemélyek közötti jelentéktelen bűncselekmények és szabálysértések

tartoznak (pl. a becsületsértés, a magánindítványra büntetendő testi sértés, a fenyegetés, a magánindítványra büntetendő lopás, a rongálás stb.).

A törvényhozó ezt az eljárási fajtát is jelentősen leegyszerűsítette, így itt sincsen udienza preliminare.

2.1.2.2. A másodfokú bíróság

Másodfokon működik a Tribunale monocratico (TM), amely egy hivatásos bíróból áll, és a békebíró határozata elleni fellebbezéseket bírálja el.

Szintén másodfokú bíróság a Corte d'appello (CAP), amely három hivatásos bíróból áll, és az elsőfokú egyesbíró és bírói tanács döntéseit bírálja felül, valamint két hivatásos bíróból és hat laikus elemből álló Corte d'assise d'appello (CAA) az elsőfokú esküdtbíróság döntéseinek megfellebbezése esetére.

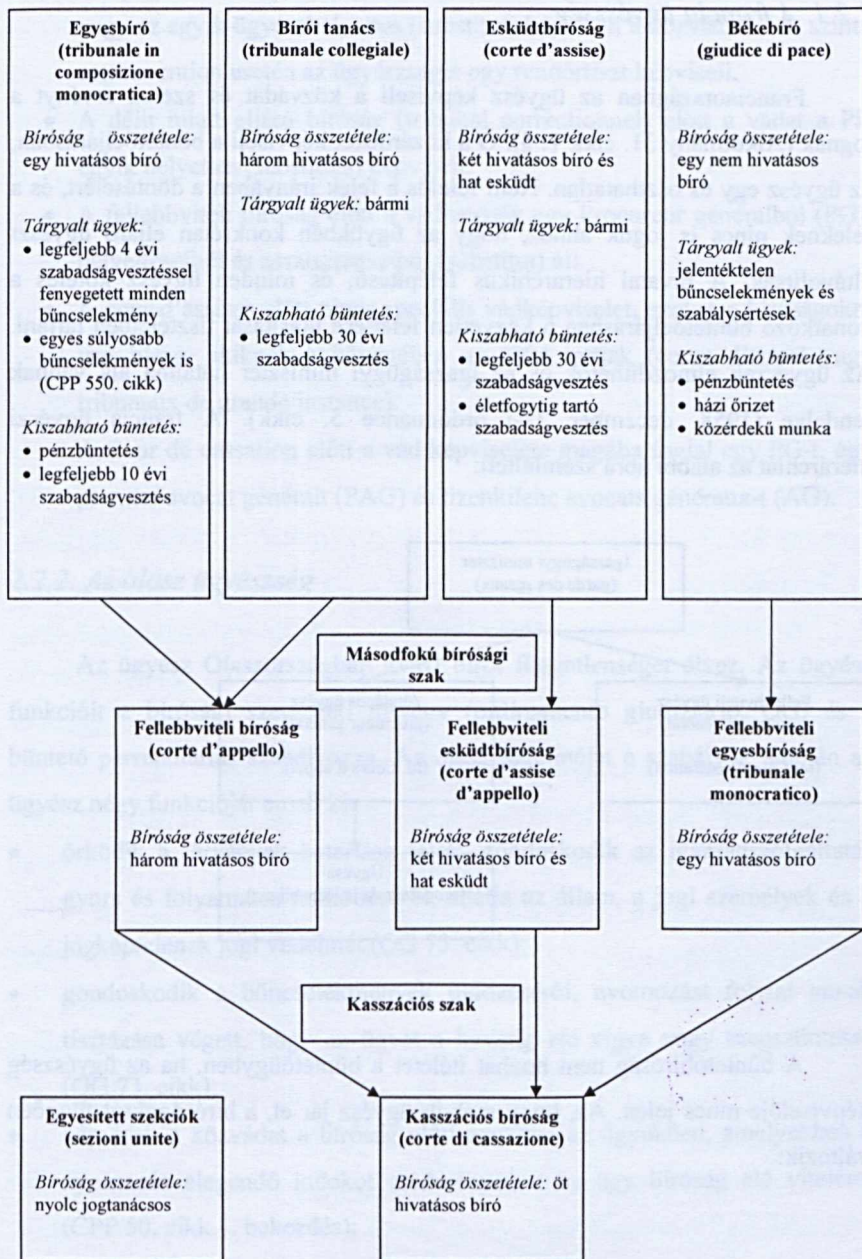
Emellett Rómában székel a Corte di cassazione. Ennek ítélkező testületeit sezionénak nevezik, és öt hivatásos bíróból áll. Ez a bíróság bármelyik másodfokú bíróság elleni kasszációs indítvány esetén eljárhat.

Fontosak még az egyesült szenátus (sezioni unite) döntései is, amelyben nyolc jogtanácsos foglal helyet, a Semmítőszék elnökének elnöklétével.

(Le sezioni unite sono composte da otto consiglieri e presiedute dal primo presidente della Corte di Cassazione.)

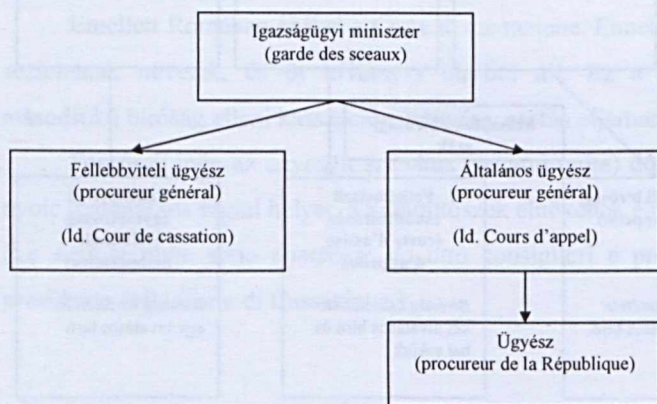
Elsőfokú bírósági szak

2.2. A vádhatóság

2.2.1. A francia ügyészség

Franciaországban az ügyész képviseli a közvédelmet és szerez érvényt a jogoknak (Alkotmány 31. cikk 1. §). Ő a közérdeket képviseli a büntetőeljárásban, az ügyész egy és oszthatatlan. Nem felelős a felek irányában a döntéseiért, és a feleknek nincs is joguk ahhoz, hogy az ügyükben konkrétan eljáró ügyészt eltávolítsák. A hivatal hierarchikus felépítésű, és minden ügyész köteles a vonatkozó büntetőeljárásban a közvetlen felettese utasítását tiszteletben tartani. Az ügyészek elmozdíthatók és az igazságügyi miniszter hatalma alá vannak rendelve (1958. december 22-i ordonnance 5. cikk). A francia ügyészi hierarchiát az alábbi ábra szemlélteti:

A büntetőbíróság nem hozhat ítéletet a büntetőügyben, ha az ügyészség képviselője nincs jelen. Az, hogy melyik ügyész jár el, a bíróságoktól függően változik:

- A tribunal de police előtt 5. szintű contravention esetén a tribunal de grande instance ezen területéhez tartozó procureur de la République (PR) vagy az egyik ügyészhelyettes (substitut) képviseli a közvádat; 1-4. szintű contravention esetén az ügyészséget egy rendőrtiszt képviseli.
- A délit miatt eljáró bíróság (tribunal correctionnel) előtt a vádat a PR egyik helyettes (substituts) képviseli.
- A fellebbviteli bíróság előtt a vádhatóság egy Procureur généralból (PG), helyetteseiből és asszisztenseiből (substitut) áll.
- A cour d'assises előtt nincs speciális vádképviselő, azokra a bíróságokra van bízva, akiknek a körzetében az ülést tartják (cours d'appel vagy tribunaux de grande instance).
- A Cour de cassation előtt a vád képviselője magába foglal egy PG-t, egy premier avocat général (PAG) és tizenkilenc avocats généraux-t (AG).

2.2.2. Az olasz ügyészség

Az ügyész Olaszországban kvázi bírói függetlenséget élvez. Az ügyész funkcióit a bírósági szervezeti törvény (ordinamento giudiziario, OG) és a büntető perrendtartás szabályozza. Az olasz jogelmélet e szabályok alapján az ügyész négy funkcióját emeli ki:

- örködik a törvények betartása felett, gondoskodik az igazságszolgáltatás gyors és folyamatos működéséről, ellátja az állam, a jogi személyek és a jogképtelenek jogi védelmét (OG 73. cikk);
- gondoskodik a bűncselekmények üldözéséről, nyomozást folytat annak tisztázása végett, hogy az ügyet a bíróság elé vigye vagy megszüntesse (OG 73. cikk);
- képviseli a közvádat a bíróság előtt azokban az ügyekben, amelyekben a nyomozás elegendő indokot eredményezett az ügy bíróság elé vitelére. (CPP 50. cikk 1. bekezdés);

- gondoskodik az ítéletek és törvényben előírányzott esetekben minden más egyéb bírói döntés végrehajtásáról (OG 73. cikk).

Ügyészségek működnek Olaszországban minden elsőfokú bíróság (társas bíróság és egyesbíróóság), továbbá minden fellebbviteli bíróság és a Corte di cassazione mellett. Az ügyészek az intézményi állásukban függetlenséget élveznek ugyan, de a 2006. évi 106-os számú decreto legislativo az ügyészségi hatóság területén bevezette a korábban ismeretlen hierarchia elvet. Ez alapján a közvád keresztülvitele – a német rendszerek megfelelően – az ügyészség első hivatalnokának a kezében nyugszik, aki egy helyettest állíthat távolléte vagy akadályoztatása esetére. Ezenkívül a büntetőeljárás különböző fajtáit átruházhatja egy vagy több ügyészre, akik egy meghatározott területhez tartoznak. Az ügyészség első hivatalnoka határozhatja meg azokat az általános kritériumokat is, amelyek esetén a beosztott ügyészei a polizia giudiziaria tevékenységét igénybe vehetik.

Az olasz ügyészség hierarchikus struktúrája abban is kifejezésre jut, hogy ha az ügyész az eljárásban bizonyos kényszerintézkedéseket – például előzetes letartóztatást – akar indítványozni, ehhez szüksége van az ügyészség első hivatalnokának írásbeli hozzájárulására.

Az olasz büntető perrendtartás a 358. cikkben az ügyész számára előírja az elfogulatlan eljárás kötelezettségét. Az ügyészség a CPP 52. cikke szerint nyomós okok esetén „jogosult” arra, hogy ne járjon el, és ha ezt a kötelezettségét nem teljesíti, a Consiglio superiore della magistratura szolgálati vétség miatt megfenyítheti.

A szervezett bűnözés elleni harc érdekében különleges bűnüldöző szerveket hoztak létre Olaszországban: regionális szinten a procura distrettuale antimafiát míg országos szinten a procura nazionale antimafiát. Ez esetben nem egy új ügyészségről van szó, sokkal inkább hatáskör-kijelölésről. A fellebbviteli bíróságok mellett működő ügyészségek járhatnak el a maffia bűncselekmények,

illetve a terrorista bűncselekmények esetén. Ezért a maffia elleni nyomozást a fellebbviteli bíróságok mellett működő 26 ügyészség, és nem az elsőfokú bíróságok melletti több mint 160 ügyészség (pubblico ministero) vezeti.

2.3. A nyomozó hatóság

2.3.1. A nyomozó hatóság Franciaországban

Franciaországban a police judiciaire-nek (PJ) jeleznie kell a büntetőjog megsértését, be kell gyűjtenie a bizonyítékokat és fel kell kutatnia az elkövetőt addig, amíg a vizsgálat folyik (CPP 14. cikk). Ők vagy az ügyésztől (procureur de la République, PR) kapott utasítások alapján, vagy hivatalból járnak el az előzetes vizsgálatok során (CPP 75. cikk). A vizsgálóbíró (juge d'instruction) irányítása alatt akkor cselekszenek, ha a vizsgálatot már megnyitották (CPP 14. cikk 2. §).

A PJ az utasításokat közvetlenül a PR-től kapja (CPP 12. cikk), és a procureur général (PG) ellenőrzi.

Az ellenőrzés nehézségeket okoz a bírói szerveknek: a különböző adminisztratív területi felosztások nem egységesek, így bár a helyi rendőrség minden egyes département-ben egy személy irányítása alatt áll, a PJ tevékenységét az illetékes PR irányítja, aki a TGI területi joghatóságához kapcsolódik. Ez a terület azonban kisebb lehet, mint a département.

Ezenkívül a legtöbb rendőrségnek vannak olyan adminisztratív rendőri feladatai is, amelyeket ezzel egy időben a PJ is ellát. Utóbbit azonban kivonták az igazságügyi minisztérium hierarchikus felügyelete alól, így ezt a tevékenységet az állami tisztviselők két csoportja gyakorolja, a civil hatalom (az ún. rendőrség – police –, amely a belügyminisztérium elszámolása alá tartozik) és a katonai hatalom (az ún. csendőrség – gendarmerie –, amely a honvédelmi minisztérium elszámolása alá tartozik).

Néha nyomozó hatóságként nem a rendőrség jár el, hanem egyes hivatalnokok is hivatalos feljegyzést készíthetnek bizonyos cselekményről, valamint a vízügyi és erdészeti minisztérium köztisztviselője is magára vállalhatja a közvádoló szerepét a tribunal de police-on, a tribunal correctionnel-en vagy a cour d'appel-en, ha a bűncselekmény az erdőgazdálkodást, vadászatot vagy a halászatot sértette.

2.3.2. *A rendőrség Olaszországban*

A bírósági rendőrség (polizia giudiziaria) a nyomozási tevékenység elvégzésére áll az ügyészségek rendelkezésére. Feladatát a CPP 55. cikk első bekezdése definiálja:

„A bírósági rendőrség köteles önként a büntetendő cselekményekről információkat beszerezni, és megakadályozni, hogy azoknak további következményük legyen, az elkövetőket fel kell kutatnia, a bizonyítékforrások biztosítása érdekében a szükséges cselekményeket végre kell hajtania, és mindent más össze kell gyűjtenie ahhoz, ami a büntető törvény alkalmazásához hasznos.”

A bírósági rendőrség dolgozói a tevékenységüket az ügyészség irányítása és a fellebbviteli bíróság mellett működő főállamügyész felügyelete alatt végzik. Minden ügyészségen megtalálható a bírósági rendőrség egy osztálya (sezione) (CPP 58. cikk 1b pont). Bármely ügyész közvetlenül megbízást adhat a bírósági rendőrség alkalmazottjainak nyomozati tevékenység elvégzésére.

III. A RÉSZTVEVŐK

3.1. A terhelt

3.1.1. Franciaország

Franciaországban az *accusé* kifejezéssel különböztetik meg azt a személyt, akinek az ügyét a *cour d'assises* (esküdtbíróság) tárgyalja. A kifejezés magában foglalja azt a személyt is, akit olyan cselekmény elkövetésével gyanúsítanak (*mise en examen*), amelyet a *juge d'instruction* előtt tárgyalnak. A *prévenue* kifejezést pedig arra a személyre használják, aki ellen vádat emeltek a *tribunal correctionnel* vagy a *tribunal de police* előtt. A modern francia jog a büntetőjogi felelősséget kiterjesztette a jogi személyekre is (CP 121-2. cikk).

Az új büntetőjogi kódex fenntartotta a kóros elmeállapotúak büntetőjogi felelősségének kizárásáról szóló rendelkezést azokra, akiket a bűncselekmény idején valamely pszichikai vagy neurológiai probléma akadályozott abban, hogy helyesen ítéljék meg vagy irányítani tudják cselekedetüket (CPP 122-1. cikk).

3.1.2. Olaszország

Fogalmilag a terhelt tekintetében az olasz büntetőeljárásban két eljárási résztvevőt különböztetnek meg:

- *la persona sottoposta alle indagini preliminari* (röviden *l'indagato*nak nevezik);
- *l'imputato* (a tulajdonképpeni eljárási résztvevő).

Ami az *indagato* elnevezést illeti, ez azon alapul, hogy az eljárást eredményező feljelentések nagyobb részét ismeretlen ellen teszik. A bírósági rendőrség továbbítja a feljelentést az ügyészség felé, amely pedig azt az arra

előírányzott nyilvántartásba (registro delle notizie di reato) veszi fel (CPP 335. cikk). A nyomozás lefolytatása után adódhat, hogy az adott büntetendő cselekmény a gyanú szerint egy olyan meghatározott személyhez rendelhető hozzá, akinek a neve a nyilvántartásban már szerepel. Ez az a személy, akit az olasz büntető perrendtartás „persona sottoposta alle indagini preliminari”-nak („személy, aki ellen nyomoznak”) nevez. Ennek a személynek a rövid elnevezése az indagato.

A megkülönböztetés az olasz büntetőeljárás struktúrájára vezethető vissza. A CPP 60. cikkelye tartalmazza a l'imputato tulajdonságait, aki a rendes eljárásban az a személy, akinek a tárgyalás megnyitására irányuló indítványban a bűncselekmény elkövetését tulajdonítják. A külön eljárásokban a l'imputato tulajdonságot a mindenkori eljárás megindulásával már elnyerik:

- a giudizio immediato-ra irányuló indítvánnyal (CPP 453. cikk);
- a felek büntetés kiszabására irányuló egybehangzó indítványával (applicazione della pena su richiesta) (CPP 444. cikk 1. bekezdés c) pont);
- az ügyészség általi vádirat-ismertetéssel (giudizio direttissimo) (CPP 451. cikk 4. pont) vagy a CPP 450. cikkén nyugvó idézéssel a gyorsított eljárás során.

3.2. A védő

3.2.1. A védő helyzete Franciaországban

A védőügyvédek Franciaországban független jogászok, akik jogi egyetemi végzettséggel és szakvizsgával rendelkeznek (amely az egyéves szakképzés eredménye). Az Ügyvédi Kamara (barreau) a tribunaux de grande instance-hoz kapcsolódik. Az elnököt (bâtonnier) kollégái 2 éves időszakra

választják, ő felügyeli az egyes barreaukat. Az elnök munkáját a tanács (conseil de l'ordre) segíti.

Minden olyan személynek, akit kihallgatnak vagy bíróság elé állítanak, joga van ahhoz, hogy védelmét egy (vagy több) ügyvéd ellássa (akit ő választ vagy az Ügyvédi Kamara elnöke nevez ki). Ha a vádlott saját ügyvédet nevez ki, a kirendelés hatályát veszti.

Az ügyvéd jelenléte kötelező a cour d'assises előtt, de nem kötelező a tribunal de police előtt. A tribunal correctionnel előtt csak akkor kötelező az ügyvéd jelenléte, ha a vádlott olyan fogyatékoságban szenved, amely veszélyezteti a védelmét (CPP 417. cikk 4. §).

Főszabályként a vád alatt álló személynek személyesen kell megjelennie, de a tribunal de police előtt védője vagy speciálisan megbízott helyettes útján képviseltetheti magát; míg a tribunal correctionnel előtt (CPP 411. cikk) akkor helyettesítheti védő, ha pénzbüntetéssel vagy két évet el nem érő szabadságvesztéssel büntetendő a bűncselekménnyel vádolják.

Amíg a rendőri nyomozás tart, a rendőrségi őrizetben (garde à vue) lévő személy az őrizet kezdetekor beszélhet védőjével, majd 20 órával később újra (CPP 63-4 cikk 1. bek.). A beszélgetés lehetőleg ellenőrzés nélkül történik a védő és ügyfele között, de 30 percnél nem tarthat tovább. Ha az őrizetet meghosszabbítják, a fogvatartott kérheti a további beszélgetés lehetőségét, 12 órával a meghosszabbítás kezdete után (CPP 63-4 cikk 6. bek.). A crime elkövetésével vádlott, tettenért személy, és aki a procureur de la République által kiadott előállító parancs (mandat d'amener) címzettje, szintén képviseltetheti magát ügyvéd által, aki akkor jelenhet meg, amikor kikérdezik (CPP 70. cikk 2. bek.). A délit elkövetésével vádlott személynek, akit a rendőrségi kihallgatás után a közvádló elé visznek (és később előreláthatólag a tribunal correctionnel elé idéznek) vagy akit comparution immédiate (azonnali megjelenésre) idéznek, szintén tájékoztatják, hogy joga van védőt fogadni (CPP 393. cikk). Ugyanez igaz, amikor a procureur de la République composition pénale-t javasol.

A vádlottnak az instruction alatt a mise en examen pillanatától kezdve (CPP 80-1. cikk 2. bek.) mindvégig joga van a védőhöz.

A védő jelen lehet az alábbi esetekben:

- ha indítványozzák a terhelt őrizetbe vételét (CPP 145. cikk 1 bek.) vagy meghosszabbítják az őrizetet;
- ha döntenek az óvadékról vagy az őrizetben levő személy szabadlábra helyezéséről (CPP 148-2. cikk);
- ha a vádlott le akar mondani a semmisséghez való jogáról (CPP 172. cikk) vagy
- azon jogáról, hogy kérheti a vizsgálat meghosszabbítását az instructiont lezáró döntés közlését követő 20 napon belül (CPP 175. cikk 2. bek.).

Az ügyvéd jelenléte kötelező (hacsak a vizsgálat alatt levő személy kimondottan nem mond le erről) a kihallgatások, a nyilatkozatok és szembesítések alkalmával (CPP 114. cikk 2. bek. és 164. cikk 3. bek.). A tárgyaláson kötelező az ügyvéd jelenléte a cour d'assises előtt (CPP 274. és 317. cikk); lehetséges a tribunal correctionnel és a tribunal de police előtt (CPP 417. cikk.).

3.2.2. A védőre vonatkozó szabályok az olasz büntetőeljárársban

Fogalmilag az olasz büntetőeljárás különbséget tesz azon jog között, hogy saját magát védje valaki (autodifesa), és azon jog között, hogy egy másik személyt védőként vonjanak be (difesa tecnica). Az ügyvédséget és azt a jogosultságot, hogy egy terheltet a büntetőeljárásban védőként képviselhessenek, Olaszországban is törvény szabályozza. Három személyi kör között tehető különbség:

- praticante avvocato: csak a giudice di pace és egyes bíróság előtt léphet fel;

- avvocato: minden bíróság előtt eljárhat védőként, kivéve a Corte di cassazione-t;
- olyan avvocato, akit egy meghatározott jegyzékbe felvettek: ő a Corte di cassazione előtt is felléphet.

A CPP 96. cikke értelmében a terheltnek joga van kettőnél nem több megbízott védőt (difensore di fiducia) megnevezni. Ha a terhelt nem választott védőt, hivatalból rendelnek ki számára egyet (difensore di ufficio). Az olasz büntető eljárásjog tehát mindig megköveteli, hogy a terhelt oldalán legyen védő, még abban az esetben is, ha maga a terhelt is ügyvéd vagy egyéb jogász.

A difensore di ufficio-t a mindenkori fellebbviteli bíróság ügyvédi kamarájához tartozó tanácsának az igazságügyi szerve jelöli ki (Consiglio dell'ordine degli avvocati) egy jegyzékről. Ha terhelt jövedelméből kifolyólag nincs abban a helyzetben, hogy a védő díját előteremtse, perköltségsegélyben részesül.

Több terheltnek egy védő általi védelmét az olasz büntető perrendtartás akkor teszi lehetővé, ha nincs érdekellentét (CPP 106. cikk 1. bekezdés). Ha van érdekellentét és azt felhívásra sem szüntetik meg, a bíróság hivatalból kirendel helyettes védőt.

Az olasz büntetőeljárásban a sértett is megbízhat egy „védőt” (difensore), ami más országok eljárásjoga szemszögéből a sértett személyével összefüggésben teljesen szokatlan. Mégis ez a fogalom az, amit az olasz eljárásjog-tudomány és a CPP 101. cikke a sértett támogatójára alkalmaz.

IV. A BIZONYÍTÉKOK

4.1. A bizonyításra vonatkozó főbb rendelkezések Franciaországban

A bizonyítás szabályait Franciaországban három alapelv határozza meg:

- a bizonyíték gyűjtésének törvényessége,
- szabadság a felhasznált bizonyítékok fajtáiban (CPP 427. cikk 1. bekezdés és 537. cikk), és
- a bíróság szabadsága a bizonyítékok értékelésénél (intime conviction, CPP 427. és 353. cikk).

A bizonyítás során számtalan eljárási cselekményt végezhetnek a hatóságok:

- a) rögzítés (constatation);
- b) bejelentés;
- c) nyomozási cselekmények;
- d) személyazonosítás;
- e) a terhelt kihallgatása;
- f) telefonlehallgatás és kamerás megfigyelés;
- g) tanúkihallgatás;
- h) szakértői bizonyítás;
- i) „rapid” nyomozások és a karakterre irányuló vizsgálatok (l'enquête de personnalité').

ad a) Elsősorban a rendőrség és a tisztviselők vannak kifejezetten felruházva olyan jogkörrel, hogy rögzíthetik, jegyzőkönyvezhetik (constater) a bűncselekményeket. Ezenfelül kötelességük minden elkövetett kihágásról

(contravention), vétségről (crime) és bűntettéről (délit), amely a tudomásukra jut, értesíteniük az államügyészt (procureur de la République), mégpedig írásos jelentésben (CPP 19. cikk). Ettől függetlenül az államügyész hivatalból is rögzítheti, ha bűncselekmény elkövetését észleli (akár pl. olvas vagy hall róla a sajtóban).

ad b) Bárki tehet bejelentést bűncselekmény elkövetése miatt a rendőrségen vagy az ügyésznél, de legtöbbször a sértett teszi meg ezt. Aki hamis, valótlan bejelentést tesz bűncselekmény elkövetése miatt, 5 év börtönbüntetéssel és 45.000 euró büntetéssel sújtható (CP 226-10).

Franciaországban sincs általános feljelentési kötelezettség, kivéve az alábbi eseteket:

- a köztisztviselőknek, közalkalmazottaknak, hatóságoknak kötelességük jelenteni az észlelt bűntetteket és vétségeket az államügyész felé (CPP 40. cikk 2. bek.);
- bárki köteles feljelentést tenni bizonyos bűncselekmények esetén (pl. szexuális zaklatás, embertelen bánásmód 15. életévét be nem töltött vagy kiszolgáltatott személlyel szemben; még el nem követett, de megakadályozható bűncselekmények stb.).

ad c) A nyomozás során (kisebb-nagyobb mértékben) minden hatóságot megillet valamilyen mértékű jogkör:

- a rendőrség deríti fel a bűncselekmények elkövetőit, gyűjt bizonyítékokat és indít nyomozást;
- az államügyész (procureur de la République) lépéseket tesz vagy ellenőrzi, hogy megteszik-e a szükséges lépéseket a bűncselekmények üldözése és felderítése során; ennek végéig irányítja a rendőrség munkáját (CPP 41. cikk);

- a nyomozási bíró lépéseket tesz az igazság felderítése érdekében (CPP 81. cikk 1. bek.), akár közvetlenül, akár a rendőrség közreműködésével (a commission rogatoire (CR) útján); továbbá vizsgálatokat folytathat a sértettel és az általa elszenvedett sérülésekkel kapcsolatban;
- az eljáró bíróság szintén elrendelhet további nyomozást, illetve tagjai közül kijelölhet egy személyt további információk gyűjtésére (CPP 463., 397-2. és 538. cikk); ehhez hasonlóan, az esküdtszék (cour d'assises) üléseire való felkészülés során az elnöklő bíró elrendelheti bizonyos intézkedések megtételét információszerzés céljából (CPP 283. cikk), és a tárgyalás során is megtehet minden olyan intézkedést amely az igazság kiderítését szolgálja, többek között idézhet és meghallgathat személyeket, vagy további bizonyítékok felmutatását kérheti (CPP 310. cikk).

A résztvevők (a magánfél és a terhelt) azonban csak kérelmezhetik egyes intézkedések megtételét. A bíró a kérelmet csak határozatban utasíthatja el, amelyben döntését indokolnia kell, és a döntést kézbesíteni kell a kérelem beérkezésétől számított egy hónapon belül.

ad d) A rendőrség bárkinek a személyazonosságát ellenőrizheti, akár a közrend megsértésének megelőzése céljából, de akkor is, ha feltételezhető, hogy az adott személy bűncselekményt követett el vagy kísérelt meg elkövetni vagy készített elő. Az államügyész írásban elrendelheti, hogy egy meghatározott területen a rendőrök mindenki személyazonosságát ellenőrizzék, ha az egy nyomozás célját szolgálja (CPP 78-2. és 78-2-1. cikk).

Annak a személynek az adatait, akit bűncselekmény elkövetésével vádolnak, szintén megállapítja az államügyész, amikor a tribunal correctionnel elé állítják tárgyalás céljából (CPP 393. cikk). A személyazonosságot megállapítja továbbá a nyomozási bíró is az első megjelenés alkalmával (CPP

116. cikk), valamint a tárgyalás megnyitása előtt az elnöklő bíró (CPP 273., 397., 406. és 535. cikk).

ad e) Miután a nyomozást megkezdték, mindenkit, aki annak előrehaladását információval tudja elősegíteni, a rendőrségen kérdezik ki (CPP 62. cikk). Ha ezt a személyt a rendőrség épületében tartják, a kihallgatást folytató rendőrnek meg kell állapítani a terhelt kihallgatásának és az esetleges szüneteknek az időtartamát. Ezt jelölni kell a kihallgatásról készülő jegyzőkönyvben, továbbá egy speciális nyilvántartásban, amelyet az ügyész felügyel (CPP 64. és 65. cikk).

Mindenki, akit olyan vétségben (crime) való részvétellel gyanúsítanak, amelynek elkövetésén tettenérték (flagrant délit), az ügyész elé kerül, aki ott és akkor kihallgatja (CPP 70. cikk), kivéve, ha a nyomozási bíró már korábban ezt megtette.

Amikor az instructiont megnyitották, a nyomozási bíró kikérdezi a gyanúsítottat. Az első megjelenés alkalmával a nyomozási bíró tájékoztatja, hogy azonnal csak a beleegyezésével kérdezhető ki (kivéve, ha ez a bizonyíték elvesztését, értékének csökkenését eredményezheti), és a beleegyezése csak akkor érvényes, ha azt ügyvéd jelenlétében adja (CPP 116. cikk). Az első kihallgatás után a JI további kihallgatást vagy szembesítést folytathat le. A vizsgálat alatt álló személy, ha utolsó kihallgatása óta 4 hónap már eltelt, kérvényezheti a nyomozási bírótól a kihallgatását (CPP 82-1. cikk 3. bek.).

A kihallgatás vagy szembesítés csak az eljárás alá vont személy ügyvédjének jelenlétében történhet, kivéve ha a gyanúsított erről a jogáról kifejezetten lemond (CPP 114. cikk). Az államügyész részt vehet a kihallgatáson (CPP 119. cikk). A kihallgatás során az eljárás alá vont védője, az ügy természetétől függően a magánfél, valamint az ügyész csak a nyomozási bíró engedélyével tehet fel kérdéseket (CPP 120. cikk).

A kihallgatott személy vallomásától nem készítene hangfelvételt, de azt jegyzőkönyvben rögzíti egy rendőr (a nyomozati szakban) vagy egy törvényszéki írnok (greffier, -ière) a nyomozási bíró utasítására. A rendőrségnek a gyanúsítottat tájékoztatni kell, hogy szabadon döntheti el, hogy tesz-e vallomást. A vallomásról készült jegyzőkönyvet a gyanúsított el- és felolvasás után helybenhagyólag aláírja; ha az aláírást megtagadja, arról a jegyzőkönyv alján feljegyzés készül (CPP 62., 106. és 121. cikk).

A tárgyaláson minden vád alá helyezett személyt kikérdez a tárgyalást vezető bíró, még a tanúk kihallgatása előtt (CPP 272., 328., 442. és 536. cikk). Az ügyész, a magánfél és a védő a tanácselnök bírón keresztül kérdéseket tehet fel a vádlottnak (CPP 312., 442. és 536. cikk).

ad f) A CPP 100-100-6. cikke értelmében „a telekommunikációs eszközök lehallgatása, a hanganyag rögzítése és írásos jegyzőkönyvezése” csak büntett és vétség elkövetése esetén (ha a büntetési tétele legalább két év börtönbüntetés), és csak a nyomozási bíró utasítására történhet. A lehallgatás legfeljebb 4 hónapig tarthat (ami különleges esetben meghosszabbítható). Ez az eljárás csak a nyomozási bíró felügyelete alatt, az általa megbízott rendőr által végezhető. Ha szükséges, akkor egy telekommunikációs szakértő jelen lehet a lehallgató készülék elhelyezésekor. A lehallgatás kezdetének és lezárásának időpontját írásban kell jelölni. Azokat a beszélgetéseket, amelyek az igazság kiderítését szolgálják, írásban rögzíteni és a nyomozati anyaghoz csatolni kell (ha idegen nyelven történik, annak a fordításával). Az így keletkezett hanganyagot, és dokumentumokat meg kell semmisíteni, ha a vád alá helyezés lehetősége elévült.

Ügyvédet és a Parlament tagját csak akkor hallgathatnak le, ha előtte erről a JI tájékoztatta (az üggyől függően) az Ügyvédi Kamara, a Nemzetgyűlés vagy a Szenátus elnökét.

ad g) Azokat a személyeket, akik a terhelt személyét vagy bizonyos cselekményeket illetően fontos információval rendelkeznek, a tárgyalás előtt a nyomozási bíró vagy egy rendőrtiszt kihallgatja, ha az instructionst megnyitották. Ha a nyomozási bíró vagy egy rendőrtiszt beidézi őket, meg kell jelenniük (CPP 101. cikk, 109. cikk 1. bek., 62. cikk 2. bek., 78. cikk 1. bek.).

A rendőrség által idézett tanúknak nem kötelességük vallomást tenni, és ha nincs arra bizonyíték, hogy elkövettek vagy megkíséreltek elkövetni bűncselekményt, csak addig tarthatóak bent a kihallgatás helyén, amíg az a kihallgatásuk miatt szükséges (CPP 78. cikk 2. bek.). A nyomozási bíró által idézett tanúknak eskü alatt kell vallaniuk és nyilatkozniuk kell (a szakmai titoktartási feltételeknek megfelelően). A tanúkat külön-külön hallgatják ki, és a terhelt nem lehet jelen a vallomástételkor (CPP 102. cikk).

Az a személy, aki az eljárás során magánfélként lép fel vagy akit az államügyész ekként megjelöl, tanúként kihallgatható, de ekkor eljárásjogi helyzete a terheltével megegyező annyiban, hogy ügyvédi képviselőt vehet igénybe (CPP 104. és 105. cikk). Őt képviselt tanúnak nevezik (témoin assisté).

A tanúvallomásokot írásban rögzítik, a terhelt vallomásának rögzítésével megegyező módon (CPP 62. cikk, 78. cikk 3. bek. és 106. cikk). A tárgyalás során az ügyész, a védő és a magánfél által indítványozott tanúkat egyesével, külön-külön hallgatják ki. Esküt kell tenniük (kivéve a 16. életévét még be nem töltött személynek, a magánfélnek és a terhelt hozzátartozójának), és vallomásukat szóban kell megtenniük. Ezt követően a tárgyalást vezető bíró kérdést tehet fel nekik hivatalból vagy a felek kérésére (CPP 312., 332., 454. és 536. cikk); a felek ügyvédjei (védői) közvetlen kérdést is intézhetnek a tanúkhöz (CPP 312. és 442-1. cikk).

Akiket tanúként idéznek, és a megjelenést, az eskütételt vagy a vallomástételt megtagadják, 5. osztályú contraventiont követnek el (CPP 109.,

153., 397-5., 326. és 438. cikk). Az ügyész, a nyomozási bíró és a bíróság igénybe veheti a rendőrséget annak érdekében, hogy a tanút erőszakkal is megjelenésre kötelezzék (CPP 109., 397-5., 439., 536. és 326. cikk).

ad h) A nyomozási bíró vagy a chambre de l'instruction, továbbá a tárgyaló bíróság elrendelheti szakértői vizsgálat elkészítését. Az előkészítő szakaszban a tudományos jelentéseket vagy vizsgálatokat (amelyek általában technikai jellegűek) legtöbbször a service d'identité judiciaire alkalmazottai végzik (pl. ujjnyomvizsgálat vagy DNS-teszt).

Mielőtt az ügy bíróság elé kerül, az ügyész vagy a rendőrség az alábbi két helyzetben speciális képesítéssel rendelkező személyt vehet igénybe (aki esküt tesz, hogy a törvényt szolgálja saját becsülete és lelkiismerete szerint – en leur honneur et en leur conscience):

- ha szükséges már a nyomozási szakaszban jelentés készítése, vagy technikai, tudományos vizsgálatok lefolytatása, illetőleg enquête de flagrante esetén (CPP 60. és 77-1. cikk);
- hogy megállapítsa a halál okát és körülményeit, ha az tisztázatlan vagy gyanúra ad okot (CPP 74. cikk).

Általános szabály, hogy szakvélemény nem kontradiktóriusan kezelt bizonyíték. Általában a bíró kinevez egy szakértőt, és határidőt ad neki, hogy készítsen szakvéleményt, és jelentést nyújtson be a lépéseit bemutatva, így vonja le a következtetéseket (CPP 158., 159., 161. és 166. cikk).

A szakértőket természetes vagy jogi személyek közül választják, akár a Cour de cassation hivatala által összeállított nemzeti listán, akár a cours d'appel listáján szerepelnek (CPP 157. cikk 1. bek.). Kivételesen a listán nem szereplő, minősített személyt is ki lehet rendelni szakértőként (CPP 162. cikk).

A tolmácshoz való jog elismert Franciaországban is, különösen a tárgyalás alatt az alábbi esetekre:

- ha szükséges a tárgyaláson keletkezett iratok lefordítása (CPP 344., 407. és 535. cikk);
- ha a terhelt vagy a tanú nem ismeri megfelelőképpen a francia nyelvet (CPP 344., 407., 433. és 535. cikk);
- ha a terhelt vagy a tanú siketnéma, és nem tud írni (CPP 345., 408., 443. és 535. cikk).

A tolmácsokat ex officio jelöli ki a bíróság elnöklő bírāja, és ők is esküt tesznek, hogy segítséget nyújtanak en leur honneur et en leur conscience. A fordítás költségeit az állam viseli, és az elítélt személy sem kötelezhető annak viselésére (CPP 800-1. cikk).

A rendőrség által fogvatartott személynek a CPP 63-1. cikk 3. bekezdése alapján a fogvatartás alatt joga van azon a nyelven értesülni a jogairól, amelyet megért. Hasonlóan, ha ez a személy siket, és nem tud se írni, se olvasni, jeltolmácsot alkalmaznak (CPP 63-1. cikk 2. bek.).

ad i) Az úgynevezett „rapid” vizsgálatok célja, hogy felmérjék a terhelt anyagi, családi és szociális körülményeit, továbbá, hogy információt gyűjtsenek olyan intézkedésekről, amelyek segítenék a társadalmi integrációját. Ezekről az ügyész (CPP 41. cikk 6. bek.), a vizsgálóbíró (CPP 81. cikk 7. bek.) vagy a tribunal correctionnel dönt, ha a bíróság előtti azonnali megjelenésre való idézés esete áll fenn (CPP 396. cikk 2. bek.). Ezeket a vizsgálatokat a szabadlábra helyezett foglyokkal kapcsolatos pártfogó bizottság, vagy bármely természetes vagy jogi személy végzi.

A vizsgálóbíró elrendelheti azt is, hogy a vizsgált személy részletesebb vizsgálatát végezzék el az anyagi, családi vagy társadalmi körülmények mellett (CPP 81. cikk 6. bek.). Ez a vizsgálat, amely létrehozza a „karakter dossziét”

(enquête de personnalité), kötelező crime esetén. A célja az, hogy a törvényes hatóságok értékeljék a terhelt korábbi és jelen körülményeit annak érdekében, hogy az alapján hozzanak ítéletet (CPP D. 16. cikk).

4.2. Olaszország

Az olasz büntető perrendtartás az akkuzatórius elvre épül. A bíró tehát nem jogosult eldönteni azt, milyen bizonyítási eszközöket sorakoztassanak fel az eljárásban, hanem a bizonyítási eszközöket az ügyészség és a védelem szerzi be. Azaz a bizonyítást a felek kérelmére engedélyezik (CPP 190. cikk 1. bekezdés 1. mondat).

A CPP a 194. és azt követő cikkeiben hét bizonyítási eszközt sorol fel, amelyeket *mezzi di prova tipiciként* említ. Ez azt jelenti, hogy itt a hét bizonyítási eszköz „tipikus” értelemben, és nem *numerus clausus*ként szerepel (azaz a felsorolás *exemplifikatív*). Ezekkel szemben *mezzi di prova atipicik* is léteznek, azaz olyan bizonyítási eszközök, amelyeket bár a CPP egyenként nem említ, mégis megengedetten előterjeszhetnek (ld. CPP 189. cikk: „Ha egy olyan bizonyítékot indítványoznak, amelyet a törvény nem szabályoz...”). Az olasz törvényhozó az atipikus bizonyítékokkal engedett teret a technikai fejlődésnek, amely olyan bizonyítékokat tesz lehetővé, amelyek pillanatnyilag még nem elképzelhetők.

4.2.1. Bizonyítékok az olasz jogban

A CPP által felsorolt hét *mezzi di prova tipici* a következő:

- a) tanúbizonyítás (194. és azt követő cikke);
- b) felek (vádolt, polgári fél, polgári jogi kezes, polgári jogilag pénzbüntetés fizetésére kötelezett) vallomása (208. cikk);
- c) szembesítés (211. és azt követő cikk);
- d) azonosítás (213. és azt követő cikke);

- e) bírósági (bizonyítási) kísérlet (218. és azt követő cikk);
- f) hivatalos szakvélemény (220. és azt követő cikkek);
- g) okiratok (234. és azt követő cikkek).

ad a) A tanúbizonyítás tekintetében a CPP 196. cikke kifejezetten kimondja, hogy minden személy rendelkezik a tanúzás képességével. Az olasz büntető perrendtartásban a tanú megesketeése ismeretlen. A tanú helyett köteles a kihallgatásának megkezdésekor szóban a CPP 497. cikkének 2. bekezdése szerinti nyilatkozatot tenni, amivel arra kötelezi magát, hogy igazat mond. Az igazmondási kötelezettség megsértését büntetőjogilag szankcionálják.

A terhelt közeli hozzátartozóinak vallomástétel-megtagadási joguk van (CPP 199. cikk). Az orvos, az ügyvéd, a lelkész a foglalkozásából eredő titkokra vonatkozó vallomástételt is megtagadhatja (CPP 200. cikk), ugyanígy megtagadható a szolgálati vagy államtitokra vonatkozó vallomástétel is (CPP 201-202. cikk). A CPP 62. cikke tartalmazza a tanúvallomás tilalmát a terhelt nyilatkozataira vonatkozóan is. Ily módon kívánják elkerülni, hogy a terhelt hallgatáshoz való jogát a közvetett bizonyítékra való visszanyúlással (pl. a rendőrtiszt vallomásának felhasználásával, hogy mit mondott neki a terhelt) megkerüljék.

A közvetett tanúbizonyítás a CPP 195. cikk 4. bekezdése értelmében a bírósági rendőrség hivatalnokainak számára tilos, és pedig azoknak a nyilatkozatoknak a tartalmáról, amelyeket tanúktól vettek fel.

ad b) A terhelt számára magától értetődően nagy jelentőséggel bírnak a kihallgatásának a lefolyására vonatkozó törvényi szabályok. A CPP 64. cikk 3. bekezdése rendelkezik a figyelmeztetésekről, amelyeket a terhelttel a kihallgatása előtt közölni kell. A következő figyelmeztetések találhatók itt:

- a terhelt nyilatkozatai az eljárás bármely szakaszában felhasználhatók ellene;

- a terheltnek jogában áll hallgatni, amennyiben a tényállásról hallgatják ki;
- ha ténybeli vallomásával nyilvánvalóan terhel harmadik személyt, akkor tanúzási kötelezettsége keletkezik.

Ha az első két figyelmeztetés közül elmaradt egy, az e nélkül tett nyilatkozatok nem értékelhetők bizonyítékként. Ha a harmadik személy terhelését érintő figyelmeztetés marad el, annak kétféle következménye lehet. Egyrészt az a nyilatkozat, amely a harmadik személyt terheli, azzal szemben nem értékelhető. Másrészt pedig a terhelt nem lehet tanú ezzel a harmadik személlyel szemben (CPP 64. cikk 3. bekezdés).

Ha egy olyan személyt hallgatnak ki, aki (még) nem az imputato vagy az indagato pozíciójában van, és a kihallgatás során olyan utalást tesznek, amely őt egy bűncselekmény tetteseként tünteti fel, akkor a kihallgatást félbe kell szakítani. Közölni kell a személlyel, hogy ellene nyomozást lehet lefolytatni, és az ő döntésén múlik, hogy megnevez-e védőt. Az addig tett nyilatkozatai nem értékelhetők vele szemben. Ha az érintett személy a kezdetektől az imputato vagy indagato szerepét tölti be, akkor az ő nyilatkozatai teljes egészében értékelhetetlenek, ha a kihallgatás megkezdésekor nem biztosították számára azt a lehetőséget, hogy védőt fogadjon.

Ha a terheltet – a hozzájárulásával – kihallgatják, nem köteles igazat mondani: ő ugyanis nem tanú. Ha valótlan állít, nem sújtható büntetőjogi szankcióval. De büntethető rágalmozásért vagy bűnpártolásért.

Ami a büntetőper más feleinek a kihallgatását illeti, mindenek előtt a magánfél (parte civile) említendő, akire szintén érvényes, hogy a kihallgatása csak saját maga általi indítvány vagy a hozzájárulása esetén megengedett (CPP 208. cikk). A CPP 198. cikkének 2. bekezdése szerint a parte civile kihallgatására a tanúkra vonatkozó igazmondási kötelezettség nem érvényes.

ad c) A CPP 211. és azt követő cikkeiben szabályozott szembesítés (confronto) célja az, hogy a kihallgatott tanúk vallomásai közötti ellentmondásokat feloldja.

Ha szembesítésre kerül sor, a bíróság emlékezteti az egymással szembesítendő személyeket a korábbi nyilatkozatukra, és megkérdi őket, fenn akarják-e tartani vagy meg akarják változtatni azt, és szükséges esetben felszólítja őket a kölcsönös ismertetés előadására (CPP 211. cikk). A szembesítés lefolytatását jegyzőkönyvezik.

ad d) A CPP 213. cikke szerinti azonosítás személyeknek, tárgyaknak, hangoknak, zajoknak vagy az érzékelés más tárgyának a felismerését szolgálja. A CPP 214. cikkének 2. bekezdése szerint az azonosítandó személynek legalább két másik személlyel együtt kell jelen lennie, és oly módon legyen látható, hogy az azonosító személyt az azonosítandó személy ne láthassa.

ad e) A CPP 218. és azt követő cikkében szabályozott bírósági bizonyítási kísérlet célja annak megmagyarázása, hogy esemény adott módon megtörtént vagy megtörténhetett-e. A bizonyítási kísérlet – amennyiben lehetséges – annak a szituációnak a megisméltéséből áll, amelyben a cselekmény lejátszódott.

A kísérlet lefolytatása a tárgyalóteremben vagy azon kívül történik. A bíróság intézkedéseivel gondoskodik arról, hogy a bizonyítási kísérlet úgy folyjon le, hogy az a biztonságérzetet ne sértse, és személyek biztonságát, illetve a közbiztonságot ne tegye ki veszélynek (CPP 219. cikk 4. bekezdés).

ad f) Hivatalos szakértői vélemény alatt (perizia; CPP 220. és azt követő cikkek) a szakértői bizonyítás értendő. Szakértőt (perito) a bíróság rendeli ki (CPP 221. cikk 1. bekezdés). Hivatalos szakértőt a felek kérelmére rendelnek ki, csak kivételes esetben hivatalból (CPP 234. cikk 1. bekezdés). A hivatalos

szakértő véleményét felveszik az aktákba, és az közvetlenül megjelenik a döntésben is.

Emellett működik a szakértői bizonyítás a consulenza tecnica formájában is. Ezalatt a CPP 225. cikke azt a szakértőt érti, akit az ügyészség vagy a magánfelek neveznek meg. Ilyen magánszakértő csak akkor nevezhető, miután már egy hivatalos szakértőt kirendeltek. Ha nem rendeltek ki hivatalos szakértőt, a CPP 233. cikke értelmében mindkét fél megnevezhet legfeljebb két magánszakértőt. A consulente tecnico feladata megegyezik a hivatalos szakértőével. Ha kirendeltek egy hivatalos szakértőt, a hivatalos szakértő tevékenységében ettől még a magánszakértők ugyanúgy részt vehetnek, és emellett a hivatalos szakértőnek különböző javaslatokat tehetnek, továbbá az álláspontjukat és a kikötéseiket is előadhatják (CPP 233. cikk 2. bekezdés). A magánszakértő a véleményét a tárgyaláson szóban adja elő, de lehetséges az írásbeli vélemény is (CPP 233. cikk 1. bekezdés). A magánszakértő kérelemre kereszkérdezés alá is vonható, ami a hivatalos szakértő esetében nem lehetséges.

ad g) Az okirat fogalma az olasz büntető eljárásjogban igen tág. A CPP 234. cikk 1. bekezdése szerint okiratok az írásbeli iratok és olyan különös okiratok, amelyek eseményeket, személyeket vagy dolgokat fénykép, filmfelvétel, hangfelvétel vagy más eszköz útján adnak vissza.

A „különös okirat” fogalmának hangzásából egyértelműen kivehető, hogy a fényképek, filmfelvételek és hangfelvételek okiratnak tekintendők, tehát olyan tárgyak, amelyeket más országokban szemletárgyakként kezelnek. Az a döntő, hogy a tárgy valamit „visszaadjon” (rappresentano).

4.2.2. A bizonyítás-felvétel eszközei Olaszországban

Az „eszközök a bizonyítás levezetéséhez” (mezzi di ricerca della prova) címszó alatt a CPP 244. és azt követő cikkei meghatározzák azokat a módszereket, amelyekkel az eljárásban felhozható bizonyítékokat be lehet szerezni:

- a) szemle (CPP 244. és azt követő cikkek);
- b) kutatás (CPP 247. és azt követő cikkek);
- c) lefoglalás (CPP 253. és azt követő cikkek);
- d) beszélgetések és (egyéb) közlések lehallgatása (CPP 266. és azt követő cikkek).

a) A szemle foganatosítása személyekkel, helyiségekkel és dolgokkal szemben történhet (CPP 244. cikk 1. bekezdés), és nyomok, illetve a bűncselekmény más észlelhető következményeinek a rögzítését szolgálja. A szemle foganatosítása során az egyén méltósága, és amennyire lehetséges, az érintett személy intim szférája megőrizendő. A szemlét orvos is lefolytathatja.

Amennyiben egy helyiséget szemléznek, abban az esetben a helyiség birtokosa is bevonandó az eljárásba, és – amennyiben jelen van – a terhelthez hasonlóan neki is egy példányt kell kapnia a szemlét elrendelő végzésből a szemle foganatosításának megkezdésekor. A nyomozás során a szemle foganatosítását az ügyész rendeli el, aki annak lefolytatására a bírósági rendőrséget (polizia giudiziaria) rendelheti ki. Ha a késedelem veszéllyel járna, a nyomozás során a bírósági rendőrség magától is eljárhat a személlyel szemben foganatosított szemlét kivéve (CPP 354. cikk). A többi eljárási stádiumban a szemlét bíró rendelheti el.

ad b) A kutatás célja a büntetőeljárás érdekében egy dolog biztosítása vagy egy személy elfogása. A kutatás tárgya egy személy vagy egy helyiség lehet.

Személy motozását akkor rendelik el, ha arra jogos indok áll fenn, hogy valaki egy bizonyítékrészletet (corpo di reato; CPP 253. cikk 2. bekezdés) vagy egy büntetendő cselekményhez tartozó dolgot a testén rejteget.

A nyomozás során a kutatást az ügyészség rendeli el. Ezenkívül tettenéréses ügy (in flagrancia di reato) vagy szökött személy elfogása esetén a bírósági rendőrség egyéni kezdeményezésre is foganatosíthatja a kutatást. A többi eljárási szakban a bírósági szerv hatásköre az erről való rendelkezés.

Lakás vagy egy azzal határos zárt hely kutatása nem hajtható végre reggel hét óra előtt és este nyolc óra után. Sürgős esetben azonban – írásbeli formában – el lehet tekinteni ettől az időbeli korláttól.

ad c) Lefoglalásnál a CPP 253. és azt követő cikkeinek az értelmében olyan bizonyítékrészletekről és dolgokról van szó, amelyek „büntetendő cselekményekhez tartoznak”, és olyan dolgokról, amelyek a büntetendő cselekmény megállapításához szükségesek.

A bizonyítási eszközök biztosítására irányuló lefoglalás ingó dolgokra és ingatlanokra is kiterjed, és a rendelkezési jogot vonja meg a tulajdonostól. A lefoglalás legfeljebb az ítélet jogerőre emelkedéséig állhat fenn.

A nyomozási szakban a lefoglalást az ügyészség rendeli el (ha a kérelem veszéllyel jár, akkor a bírósági rendőrség). Ezekon kívül a lefoglalás elrendelése a bírói rendelkezési körébe tartozik.

ad d) A CPP a 266. cikkének 1. bekezdésében szabályozza a beszélgetések és közlések lehallgatását (intercettazioni di conversazioni o comunicazioni), amely a telefonos kommunikációt és „a távközlés más formáin keresztül megvalósuló egyéb kommunikációt” érinti.

A telefon-megfigyelésnek előfeltétele, hogy a CPP 266. cikk 1. bekezdésének a)-f) pontjában szabályozott bűncselekmény gyanújának kell fennforognia. Ez az alapszabály a magánlakás lehallgatásánál tovább

korlátozódik arra az esetre, amikor joggal feltételezhető, hogy ott büntetendő cselekményt követnek el.

A telefon-megfigyelést bíró engedélyezi. Ha a késedelem veszéllyel járna, az ügyészség is engedélyezheti, az ügyész azonban határozatát 48 órán belül köteles a bíróságnak bemutatni. Ha a bíróság nem erősíti meg a határozatot, meg kell szüntetni a megfigyelést, és az azzal elrendelt megfigyelés útján szerzett információk az eljárásban nem értékelhetők bizonyítékként.

4.2.3. Bizonyítékgyűjtés a védelem által – investigazione difensiva

Az olasz büntetőeljárás feleken alapuló büntetőeljárás. Az eljárásban felhasznált bizonyítékok tekintetében ez azt jelenti, hogy főszabály szerint az ügyészségnek és a terheltnek kell azokat a bizonyítékokat a bírónak bemutatni, amelyekről úgy gondolják, hogy indítványaik alátámasztásául szolgálhatnak.

Ugyanakkor egyértelmű, hogy az ügyészségnek, amely a polizia giudiziaria-t is igénybe veheti, jóval több lehetőség áll rendelkezésére – kényszerintézkedések is –, mint a terheltnek és védőjének, hogy beszerezzék a bizonyítékokat.

A jogosultság, hogy bizonyítékok után kutasson és azokat rögzítse, csak a védőt illeti meg. Ez a CPP terminológiája szerint nemcsak a terhelt védőjét jelenti, hanem a parte civile, a sértett, illetve az esetleges pénzbüntetésért polgári jogilag felelős személy képviselőjét stb. is. A jogosultság csak olyan bizonyítási eszközökre terjed ki, amelyek a saját ügyfél hasznára válhatnak.

A védő egyébként a maga részéről képviselőt is megbízhat a nyomozási cselekmények lefolytatására, sőt erre a célra magánnyomozóval is köthet megbízási szerződést. Ha különleges szakértelemre van szükség, szakértő (consulente tecnico) is rendelkezésre állhat a védő számára (CPP 327-bis. cikk 3. bekezdés).

Informális megbeszéléseket lehetséges tanúkkal a védő és segítői is lefolytathatnak. Formális jellegű kikérdezéseket és kihallgatásokat azonban csak a védő és képviselői folytathatnak le. Ilyenkor a kikérdezett személyt figyelmeztetni kell arra, hogy nem köteles válaszolni vagy nyilatkozni, és hogy nem adhat felvilágosítást azokról a kérdésekről, amelyeket az ügyészség vagy a polízia giudiziaria tett fel neki, valamint az ezekre adott válaszairól.

Ha a kikérdezni kívánt személy nem kíván együttműködni – amire nincs is kötelezve –, akkor a védő számára két lehetőség marad: próbálkozhat a bizonyítékbiztosítási eljárás keretein belül, vagy kezdeményezheti, hogy az együttműködni nem akaró személyt az ügyészség kihallgatásra megidézze.

A védő azon lehetősége, hogy ügyfele érdekében bizonyítékokat szerezzen, nem csupán a lehetséges tanúk vonatkozásában áll fenn, hanem más, az eljárás során felhasználható bizonyítékok tekintetében is (államigazgatási dokumentumok kiadása a védő számára, a lefoglalt dolgok szemrevételezése stb.).

V. A KÉNYSZERINTÉZKEDÉSEK

5.1. A kényszerintézkedések Franciaországban

A francia CPP az alábbi kényszerintézkedéseket ismeri:

1. elfogás;
2. letartóztatás;
3. a kényszer előállítás;
4. egyéb biztosító kényszerintézkedések;
5. kutatás, lefoglalás.

5.1.1. *Elfogás*

A szabadságvesztéssel büntetendő, tettenéréses crime vagy délit esetén bárki feltartóztathatja a tettest és beviheti a legközelebbi rendőrségre (CPP 73. cikk). Tettenéréses crime esetén, ha juge d'instruction még nem ülészik, a procureur de la République kiadhatja a mandat d'amener-t azok ellen, akik vélhetően a cselekményben részt vettek (CPP 70. cikk 1. bek.).

5.1.2. *Letartóztatás*

5.1.2.1. A letartóztatás formái

A letartóztatásnak számos formája van Franciaországban:

- a) a rétention, amely pár órára korlátozott;
- b) a garde à vue, ami pár napos; és
- c) a détention provisoire, amely hónapokig, de akár évekig is eltarthat.

ad a) A pár órás rétentionnak három esete van:

- Rétention a személyazonosság igazolása miatt: az a személy, aki nem tudja igazolni magát vagy megtagadja azt, a helyszínen őrizetbe vehető, vagy be lehet vinni a rendőrállomásra, hogy kiderítsék a személyazonosságát. Azonnal az officier de police judiciaire elé kell vinni, és 4 óránál tovább nem tartható őrizetben (CPP 78-3. cikk és 78-6. cikk 2. bek.).
- Rétention a kihallgatás előtt: a juge d'instruction által kiadott előállítási paranccsal őrizetbe vett személyeket haladéktalanul ki kell hallgatni. Ha ez nem valósítható meg rögtön, 24 órára őrizetbe vehető (CPP 125. cikk 2. bek.).
- Rétention vallomástétel céljából: aki ellen nincs bizonyíték arra, hogy bűncselekményt követ el vagy megkísérelte azt, őrizetbe vehető, de csak a szükséges időre, hogy megtegye a vallomását (CPP 62. cikk 5. bek. és 153. cikk 1. bek.).

ad b) Ha a nyomozás körülményei szükségessé teszik, az officier de police judiciaire bárkit garde à vue-be helyezhet, akiről felmerül, hogy elkövette vagy megpróbálta elkövetni a bűncselekményt. A közvádлот értesíteni kell a garde à vue kezdetekor (CPP 63. cikk 1. bek.). A garde à vue kezdő és befejező dátumát felviszik a közvádло speciális nyilvántartásába. A garde à vue végén, a közvádло útmutatása alapján, azokat a személyeket, akik ellen elegendő anyagot gyűjtöttek, hogy elítéljék, a közvádло elé kell vinni, vagy szabadon kell engedni (CPP 63. cikk 4. bek. és 77. cikk 3. bek.).

Ha juge d'instruction által adott commission rogatoire végrehajtása szükségessé teszi, hogy a személyt garde à vue alá helyezték, a juge d'instruction megbízza a közvádлот a garde à vue feltételeinek a megteremtésével (CPP 154. cikk).

Alapvetően a garde à vue maximum 24 óráig tarthat (CPP 63. cikk 2. bek., 77. cikk 1. bek. és 154. cikk 1. bek.), azonban a közvádло írásban

meghosszabbíthatja ezt egy újabb 24 órával (CPP 63. cikk 2. bek. és 154. cikk 2. bek.).

Az őrizeteket azonnal tájékoztatni kell a vizsgálat tárgyát képező bűncselekményről és a jogairól (CPP 63-1-től 63-4. cikk):

- késelem nélkül tájékoztathatja telefonon rokonát vagy munkaadóját (ha a közvádó másként nem rendelkezik);
- kérhet orvosi vizsgálatot;
- beszélhet az ügyvédjével, a garde a vue kezdetekor és 20 óra elmúta után;
- joga van megtagadni a válaszadást a kérdésekre (CPP 63-1. cikk 1. bek.).

ad c) A détention provisoire két esetben rendelhető el: ha az eljárás tárgyát képező bűncselekmény crime vagy legalább három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő délit. Ezenkívül akkor is el lehet rendelni, ha a terhelt nem teljesítette a bíróság által megállapított kötelezettségeit, és a bűncselekmény szabadságvesztéssel büntetendő (CPP 143-1. cikk).

A détention provisoire oka lehet a kollúzió veszélye, a szökés veszélye, az elkövetett bűncselekmény okozta kivételes és tartós közrendi zavar megszüntetése (crime, legalább tíz – kivételesen három – évi szabadságvesztéssel büntetendő délit esetén) vagy ha a mise en examen szándékosan kitér a contrôle judiciaire elől (ez egyébként óvadéki ok lehet).

A détention provisoire végső időtartama crime esetén 1 év (meghosszabbítható 6-6 hónappal, vagy amíg az instructiont be nem fejezik, ld. CPP 145-2. cikk 2. bek.). A teljes letartóztatás nem lehet hosszabb összesen két évnél, ha a maximum büntetés kevesebb mint 20 év szabadságvesztés; más esetekben legfeljebb 3 év (kivételesen 4 év). Ha a bűncselekmény délit, a fogvatartás nem lehet 4 hónapnál hosszabb (legfeljebb 1 évig meghosszabbítható, kivételesen a maximum lehet 2 év, CPP 145-1. cikk 2. bek.).

A détention provisoire csak indokolt, írásbeli bírői határozattal rendelhető el.

5.1.2.2. A letartóztatásról döntő fórum

A letartóztatásról döntő fórum Franciaországban

- a) a juge de liberté et de la détention;
- b) a Chambre de l'instruction;
- c) a tribunal correctionnel elnöke vagy
- d) a tribunal correctionnel.

ad a) A juge de liberté et de la détention letartóztathatja a személyt, ha az crime elkövetése miatt vizsgálat alá kerül, és azt is, aki délit miatti vizsgálat alatt áll, ha az legalább 3 év szabadságvesztés büntetéssel fenyeget. (Tulajdon elleni délit esetén ez 5 év szabadságvesztés, kivéve azt az esetet, amikor a személy korábban volt már elítélve az előző évben.) A bíró azután hozza meg döntését, hogy meghallgatta a közvádlót, a vizsgálat alatt lévő személy észrevételeit (mise en examen) és esetleg a védőjét (CPP 143-1. és 145. cikk). A juge des liberté et de la détention indokolt döntést hoz.

ad b) A Chambre de l'instruction vizsgálati fogságban tarthatja a személyt (CPP 207. cikk), ha helyt ad a juge de liberté et de la détention által hozott szabadlábra helyezés elleni közvádlói fellebbezésnek (CPP 147. és 148. cikk) vagy ő maga tartóztatja le a terheltet, esetleg éppen a közvádló fellebbezése miatt, mert a juge des liberté et de la détention nem adott helyt az indítványának (CPP 82. cikk 3. és 4. bek., 137. cikk 2. bek.). A Chambre de l'instruction is indokolt döntést hoz.

ad c) Ha valakit comparution immédiate a bíróság elé visznek, és a tribunal correctionnel nem tud aznap tárgyalni, és intézkedni kell, a procureur de la République a vádlottat a bíróság elnöklő bírása (vagy kijelölt bírása) elé hozhatja, és indítványozhatja a személy fogva tartását (CPP 396. cikk). A meg

nem fellebbezhető döntést az elnöklő bíró a szobájában hozza meg, meghallgatva a vádlott és ügyvédje észrevételeit. A terheltet legkésőbb a döntést követő második munkanapon a bíróság elé kell vinni, vagy automatikusan szabadul.

ad d) Ha a comparution immédiate során a tribunal correctionnel elé hozott személy nem egyezik bele az azonnali ítélethozatalba, vagy az ügyben még nem lehet dönteni, a bíróság elhalaszthatja az ítélethozatalt 2 és 6 hét közötti időszakra (CPP 397-1. cikk). Ezután a bíróság a terheltet letartóztathatja vagy fogva tarthatja (CPP 397-3. cikk 2. bek.).

5.1.3. A kényszer előállítás (comparution forcée)

A bűncselekmény elkövetésével gyanúsított személy a mandat d'amener alapján köteles megjelenni a juge d'instruction (CPP 80-1. és 122. cikk) vagy a procureur de la République előtt tettenéréses crime elkövetése esetén, ha azt a juge d'instruction még nem vette át (CPP 70. cikk).

A mandat d'amener-t a rendőrség kapja, amely haladéktalanul előállítja a személyt az elrendelő hatóság előtt (CPP 122. cikk 3. bek.). A végrehajtó rendőr nem léphet a személy lakásába reggel 6 előtt és este 9 után. Kényszert is alkalmazhat, amennyiben az szükséges, hogy a személy ne szökhessen meg a törvény elől (CPP 134. cikk).

Crime esetén a mise en accusation (tárgyalásra utaló) döntés is csatolandó a terhelt elleni prise de corps mellé (CPP 181. cikk 7. bek. és 215. cikk 2. bek.). Ez egy ideiglenes fogvatartó parancs, amelynek akkor van értelme, ha a személy nem jelenik meg a megjelölt időpontban vizsgálat céljából a cour d'assises előtt (CPP 272-1. cikk 1. bek.). A prise de corps szintén életbe lép, ha a vádlott megszegi az óvadék feltételeit, vagy ha ez az egyetlen eszköz annak biztosítására, hogy a terhelt megjelenjen a tárgyaláson, vagy elkerüljék a tanú

vagy a sértett elleni nyomásgyakorlást. Mindez hatásos lehet, amíg a bíróság meghozza végső döntését.

Délit vagy contravention esetében a terheltnek önszántából kell megjelennie, néhány kivétellel (pl. ha egyébként fogva van, akkor előállítják).

5.1.4. Egyéb biztosító kényszerintézkedések

Az óvadék ellenében szabadrálbra helyezés esetében elrendelhetők bizonyos jogokat és szabadságot korlátozó intézkedések biztonsági okokból vagy az instruction alatt (CPP 137. cikk). Ezeket az intézkedéseket vagy a juge d'instruction vagy a juge des libertés et de la détention rendeli el akkor, ha az illető ellen nyomozás folyik (CPP 137-2. cikk), vagy a tribunal correctionnel elnöklő bírója rendeli el, ha az illetőt procès-verbal-lal idézték be (CPP 394. cikk 3. bek.), illetve bizonyos esetekben a lépéseket a tribunal correctionnel teszi meg, amely az esetet tárgyalja (CPP 397-3. cikk 1. bek. és 272-1. cikk 2. bek.).

Ha a vádlottnál fennáll a későbbi szabadságvesztés lehetősége, akkor korlátozhatják mozgásának a szabadságában (pl. otthon kell tartózkodnia, nem vezethet vagy nem járhat bizonyos helyekre), vagy eltilthatják bizonyos tevékenységek gyakorlásától (pl. csekkek kiállítása, találkozás bizonyos emberekkel). Lehetségesek olyan intézkedések is, amelyek a társadalomba történő visszailleszkedést hivatottak elősegíteni (pl. kezelések vagy tanfolyamok), vagy pedig azt akarják garantálni, hogy az illető bizonyos jogi testület előtt megjelenjen (pl. rendszeres megjelenés a rendőrségi megbeszéléseken).

Az óvadék ellenében történő szabadrálbra helyezés esetén a juge d'instruction vagy a tribunal correctionnel elnöklő bírója utasíthatja a vádlottat, hogy igazolja, hogy hozzájárul a családi kiadásokhoz vagy, hogy rendszeresen fizeti az ételt és azon fenntartási költségeket, amelyek megfizetését elrendelték.

Elrendelhető, hogy a sértett jogainak garantálása érdekében fizessen egy adott összeget, és/vagy tegye le azt az összeget, amelynek mennyisége és gyakorisága a vádlott anyagi körülményeitől függ (CPP 138. cikk 11., 15. és 16. intézkedés).

A tárgyalás előtt speciális lépéseket tehet a juge d'instruction vagy egy-egy kijelölt rendőrtiszt. Ilyen lépések lehetnek

- a vezetői engedély elvétele és ittas járművezetés miatt a jármű lefoglalása (Code de la route L. 18-1. cikk);
- illegális építkezés esetén a munkálatok leállítása (Code urban L. 480-7. cikk) vagy
- intézmény bezárása prostitúció miatt (CPP 706-36. cikk).

5.1.5. Kutatás, lefoglalás

A kutatás épületek belső helyiségeinek, főként magánszemélyek otthonainak (clos) vizsgálatát jelenti, abból a célból, hogy bizonyítékot találjanak a bűncselekmény elkövetésére, avagy az elkövető kilétének felderítése érdekében. A motozásra a kutatásra vonatkozó szabályokkal megegyező rendelkezések vonatkoznak.

Minden olyan kutatást, amely olyan bizonyítékok megtalálását célozza, amely az igazság tisztázását szolgálja, a nyomozási bíró vezet (CPP 94. cikk). A rendőrség a nyomozási bíró engedélye (commission rogatoire) nélkül csak akkor tarthat házkutatást valakinél, ha tudomásuk van róla, hogy az adott személyt bűntett vagy vétség elkövetésében érték tetten, vagy olyan tárgy birtokában van, amely összefüggésbe hozható a bűncselekmény elkövetésével. Ilyenkor is értékelni kell az érintett személy magatartását. Minden más, az előzőektől eltérő esetben a házkutatás csak akkor tartható meg, ha az a személy, akinek a lakásában, kezelésében álló helyiségében a házkutatást tartják, ahhoz írásban kifejezetten hozzájárul (CPP 76. cikk), kivéve a terrorcselekmény miatti

kutatást. Házkutatást nem tarthatnak reggel 6 óra előtt és este 9 óra után, kivéve, ha valaki segítséget kér az adott házból vagy egyes meghatározott bűncselekmények miatti eljárásban (pl. kerítés, kábítószer terjesztés, csalás és hamisítás).

Az eljárás annak a személynek a jelenlétében zajlik, akinél a házkutatást tartják, vagy ha ez nem lehetséges, a meghatalmazott képviselője jelenlétében, ennek hiányában pedig két tanú jelenlétében (CPP 57. és 96. cikk). A házkutatásról készült írásos jegyzőkönyvet ezen személy(ek) aláírják, vagy az aláírás megtagadásának tényét azon rögzítik.

Bizonyos helyiségek különös, fokozott védelmet élveznek a szakmai, a szolgálati és a katonai titok megőrzése érdekében. A házkutatást ezért bírónak kell végeznie sajtó helyiségeiben. Sőt orvosok, közjegyzők, végrehajtók és ügyvédek esetében az érintett szakmai szervezet képviselőjének a jelenlétében lehet csak kutatni.

Minden tárgy, amely az igazság felderítését szolgálja (nevezetesen a bűncselekmény tárgya és minden olyan eszköz, amely annak elkövetését szolgálta), illetőleg azon dolgok, amelyek közzététele a nyomozást hátráltatná, lefoglalható (CPP 54. cikk 2. bek.). A lefoglalás vagy a házkutatás alkalmával, vagy a bűncselekmény elkövetésének megállapításakor történik. A lefoglalt tárgyakra jegyzék készül és azokat lezárt, pecséttel védett helyen tartják (CPP 56. és 97. cikk). Ha a bíróság ítéletében a tárgyak elkobzását nem rendeli el, a tárgyakat visszajuttatják tulajdonosukhoz (a veszélyes tárgyakat megsemmisíthetik).

5.2. A főbb kényszerintézkedések az olasz jogban

Az olasz büntető perrendtartás a személyre vonatkozó megelőző intézkedéseknek két típusát ismeri: a kényszerintézkedéseket (*misure coercitive*) és a tiltó intézkedéseket (*misure interdittive*):

1. kiutazási tilalom (*divieto di espatrio*; 281. cikk), a bírósági rendőrségnél való jelentkezési kötelezettség (*obbligo di presentazione alla polizia giudiziaria*; 282. cikk), tartózkodási tilalom vagy kényszersertartózkodás (*divieto e obbligo di dimora*; 283. cikk);
2. a család lakásának az elhagyására való kötelezés (*allontanamento dalla casa familiare*; 282-bis. cikk);
3. házi őrizet (*arresto domiciliario*; 284. cikk);
4. őrizetbe vétel (*arresto in flagranza és fermo*);
5. megelőző biztonsági őrizet büntetés-végrehajtási intézményben (*custodia cautelare in carcere*; 285. cikk) vagy gondozó intézményben (*custodia cautelare in luogo di cura*; 286. cikk);
6. egyes jogok felfüggesztése (szülői hatalom gyakorlásának a felfüggesztése – *sospensione dall'esercizio della potestà dei genitori*, 288. cikk; közhivatal vagy szolgálat gyakorlásának felfüggesztése – *sospensione dall'esercizio di un pubblico ufficio o servizio*, 289. cikk; foglalkozás vagy vállalkozás gyakorlásának meghatározott idejű tilalma – *divieto temporaneo di esercitare determinate attività professionali o imprenditoriali*, 290. cikk).
7. Ezenkívül a törvény dolgokra vonatkozó megelőző intézkedéseket is tartalmaz (biztosítási lefoglalás – *sequestro conservativo*, 316. cikk; megelőző lefoglalás – *sequestro preventivo*, 321. cikk).

5.2.1. Kiutazási tilalom, jelentkezési kötelezettség, tartózkodási tilalom és kényszertartózkodás

A kiutazási tilalom alapján a terhelt az olasz állam területét nem hagyhatja el. Az e célt szolgáló intézkedéseket a bíró hozza meg, például bevonja a terhelt útlevelét.

A bírósági rendőrségnél való jelentkezési kötelezettségnél a bíró figyelembe veszi a jelentkezés napjának és az időpontjának megállapításakor a terhelt lakóhelyét és foglalkozását is.

A tartózkodási tilalmat és a kényszertartózkodást a CPP 283. cikke szabályozza: a terhelt egy meghatározott helyen a bíróság különleges engedélye nélkül nem tartózkodhat, illetve csak egy meghatározott helyen, lakásban tartózkodhat, és azt a bíróság engedélye nélkül nem hagyhatja el. Itt is figyelembe kell venni a terhelt foglalkozásából adódó követelményeket.

5.2.2. A család lakásának az elhagyására való kötelezés

A terhelt kötelezhető arra, hogy a családi lakhelyet elhagyja, oda nem léphet be, és azt a bíróság engedélye nélkül nem is közelítheti meg. Ehhez egyéb tilalmak és kötelezettségek is kapcsolódhatnak (pl. annak a tilalma, hogy a terhelt olyan helyiségeket közelítsen meg, ahol a sértett általában tartózkodik; az a kötelezettség, hogy rendszeres kifizetést teljesítsen a rászoruló hozzátartozónak stb.).

5.2.3. Házi őrizet

Házi őrizet esetén a terhelt nem hagyhatja el a lakását vagy a személyes tartózkodásának egyéb helyét, avagy egy nyilvános ápoló- vagy gondozóhelyet. A házi őrizet elrendelésével a bíró további rendelkezéseket köthet össze, pl. az

olyan más személyekkel való érintkezés tilalmát, akikkel a terhelt együtt lakik vagy akikről gondoskodik.

A házi őrizet betartásának ellenőrzésére a bíró a CPP 275-bis. cikke értelmében technikai intézkedéseket is elrendelhet (procedura di controllo mediante mezzi elettronici o altri strumenti tecnici). Itt mindenekelőtt az ún. elektronikus lábbilincsre (braccialetto elettronico) kell gondolni. Ha a terhelt megtagadja az elektronikus lábbilincs testen történő elhelyezését, a bíró elrendelheti a házi őrizet előzetes letartóztatássá való átváltoztatását.

5.2.4. *Őrizetbe vétel (arresto in flagranza és fermo)*

A terhelt őrizetbe vételének mindkét formáját, amelyeket az olasz büntetőeljárásban *arresto in flagranza*-nak és *fermo*-nak neveznek, bírói közreműködés nélkül lehet igénybe venni, azonban az őrizetbe vett személyt el kell engedni, ha a bíró utólag nem hagyja jóvá a szabadságelvontást, amelyet az *arresto in flagranza* és a *fermo* esetében is 48 órán belül indítványozni kell (CPP 390. cikk).

a) *Őrizetbe vétel tettenérés esetén – arresto in flagranza*: ez egy olyan jogosultság, amellyel a *polizia giudiziaria* rendelkezik, de szűk körben magánszemélyeket is megillet. A *polizia giudiziaria*-val kapcsolatban különbséget kell tennünk a tettenérés során történő őrizetbe vétel kötelező és fakultatív alkalmazása között:

- kötelező az őrizetbe vétel tettenérés esetén a CPP 380. cikkének 1. bekezdése szerint, amennyiben egy szándékos – megkísérelt vagy befejezett – bűncselekmény forog fenn, amelyet a törvény életfogytiglani, vagy olyan szabadságvesztéssel fenyeget, amelynek alsó határa eléri az öt évet, felső határa pedig eléri a húsz évet (valamint a CPP 380. cikkelyének 2. bekezdésében felsorolt egyéb bűncselekményeknél).

- a CPP 381. cikkelyének 1. bekezdése szerint fakultatív az őrizetbe vétel tettenérés esetén az olyan szándékos, megkísérelt vagy befejezett bűncselekmények tekintetében, amelyek felső határa három év feletti, valamint az olyan gondatlan bűncselekmények esetében, amelyek felső határa legalább öt éves szabadságvesztéssel fenyegetett (illetőleg a CPP 381. cikkelyének 2. bekezdésében felsorolt esetekben).

Magánszemélyek akkor foghatnak el tettenért elkövetőket, amennyiben a tettenérés során történő őrizetbe vétel kötelező alakzatának feltételei a CPP 380. cikke szerint megvalósulnak, és hivatalból üldözendő bűncselekményekről van szó (a CPP 383. cikke).

b) Fermo: ezt az intézményt a CPP 384. cikke szabályozza, s az ügyészség mellett a nyomozó hatóság foganatosíthatja vagy rendelheti el. A fermo miatti őrizetbe vételnél nem csupán a friss elkövetésről van szó. Ez az olyan szituációkra vonatkozik, amikor sürgős bűncselekményi gyanú áll fenn, s a bűncselekmény életfogytiglani szabadságvesztéssel, vagy olyan szabadságvesztéssel fenyegetett, amelynek alsó határa legalább két év, felső határa pedig meghaladja a hat évet, vagy pedig háborús fegyvereket és robbanóanyagot is érint. Elrendelésének feltétele, hogy olyan kivételes körülményeknek kell fennállniuk, amelyek valószínűsítik a szökés veszélyét.

Amennyiben az *arresto in flagranza* vagy a fermo alkalmazását nem az ügyészség rendelte el, úgy a foganatosítást végrehajtó polizia giudiziaria-nak azonnal értesítenie kell az ügyészséget a szabadságelvonásról, és legkésőbb az őrizetbe vételt követő 24 órán belül át kell adni az őrizetbe vett személyt az ügyészségnek. Az őrizetbe vettet ki kell oktatni azon jogáról, hogy védőt fogadhat. Amennyiben nem él ezzel a jogával, úgy hivatalból rendelnek ki neki

védőt. Az őrizetbe vett hozzátartozóit az őrizetbe vett hozzájárulásával értesíteni kell (CPP 387. cikk).

Az őrizetbe vettet az ügyészség hallgathatja ki (CPP 388. cikk). Az őrizetbe vételt követő 48 órán belül azonban az ügyészségnek indítványoznia kell az illetékességgel rendelkező giudice per le indagini preliminari-tól az őrizetbe vétel jóváhagyását (convalida). Ellenkező esetben az őrizetbe vettet szabadon kell bocsátani. A bíró zárt tárgyaláson (a porte chiuse), a védő kötelező jelenléte mellett dönt az őrizet jóváhagyásának a kérdésében. Ezzel egyidejűleg dönt az esetleges megelőző intézkedések (misure cautelari) tárgyában is, amelyeket szintén az ügyészségnek kell indítványozni.

A bíró döntése határidőhöz van kötve. Amennyiben az őrizetbe vett személy bíróság elé kerülésétől számított 48 órán belül nem hagyja jóvá az őrizetbe vételt, úgy az őrizetbe vettet szabadon kell engedni (CPP 391. cikk 7. bekezdés).

5.2.5. Megelőző biztonsági őrizet büntetés-végrehajtási intézményben vagy gyógyintézetben

A megelőző biztonsági őrizet (custodia cautelare in carcere; CPP 285. cikk) az előzetes letartóztatásnak felel meg, ha azt büntetés-végrehajtási intézetben hajtják végre. Ha gyógyintézetben foganatosítják (custodia cautelare in luogo di cura; 286. cikk), akkor az ideiglenes kényszergyógykezeléshez hasonlít.

Az olasz CPP megelőző intézkedéseit elvileg a beavatkozás intenzitásának foka szerint tervezték meg, az arányosság elvének megfelelően. A custodia cautelare in carcere Olaszországban is a legsúlyosabb kényszerintézkedésnek tekinthető. Az előzetes fogvatartottat Olaszországban is külön helyezik el az elítéltektől (ordinamento penitenziario 14. cikk 3. bek.).

Ahogy minden perrendtartásnak, úgy az olasz büntetőeljárásnak is neuralgikus pontját képezi az előzetes letartóztatás időtartama, de ezek az előírások elég bonyolultak. Az előzetes letartóztatás maximális idejének meghatározása Olaszországban két alapgondolaton nyugszik. Egyrészt a 303. cikk szabályozása az eljárás különböző szakaszaihoz igazodik, és például meghatározza, hogy az előzetes letartóztatás milyen hosszú ideig tarthat a nyomozás megindításától a vádemelésig, vagy az elsőfokú ítélet meghozatalától a fellebbezési ítélet meghozataláig tartó időben. Másrészt a 303. cikk 4. pontjában az előzetes letartóztatás teljes időtartamáról is szó van (pl. ha a bűncselekményt életfogytig tartó vagy több mint 20 évig tartó szabadságvesztéssel büntetendő, akkor az előzetes letartóztatás maximum 6 évig tarthat).

Az olasz jog nem tekinti a custodia cautelare in luogo di cura-t külön kényszerintézkedésnek, hanem csak a custodia in carcere pusztá végrehajtási módozatának.

5.2.6. Egyes jogok felfüggesztése

A CPP 280-290. cikkében három ideiglenes intézkedés van, amelyekkel a bíró az ügyész indítványára az ítélet kiszabása előtt megakadályozhatja a terhelt veszélyes cselekményeit.

A szülői hatalom gyakorlásának ideiglenes felfüggesztése nyilvánvalóan mindenképp előtt a gyerekek sérelmére elkövetett szexuális és erőszakos bűncselekményekkel szembeni eljárásban kerül elő.

Másodszor lehetőség van arra, hogy a terheltet ideiglenesen eltiltsák a közhivatal vagy szolgálat gyakorlásától, mivel attól a terhelttől, aki egy, a közhivatallal vagy szolgálattal összefüggő bűncselekményt követett el, meg kell

vonni a lehetőséget a jogerős ítélet kimondásáig további ilyesfajta bűncselekmények elkövetésére.

Végül harmadik lehetőségként a bíróság a terhelt részére valamely foglalkozás vagy vállalkozási tevékenység gyakorlásának tilalmát is kimondhatja.

5.2.7. Dolgokra vonatkozó megelőző intézkedések

Az olasz büntető perrendtartás két dolog elleni megelőző intézkedést ismer: a megelőző lefoglalást (sequestro preventivo; CPP 321. cikk) és a biztosítási lefoglalást (sequestro conservativo; 316. cikk). Mindkét megelőző intézkedés a dolog feletti rendelkezési jogosultságot vonja meg a jogosulttól, legyenek azok ingó vagy ingatlan dolgok. Rendszerint az intézkedésről bíró rendelkezik.

A megelőző lefoglalás (CPP 321. cikk) megakadályozza, hogy a dolog, ami egy bűncselekménnyel kapcsolatba hozható, a bűncselekmény következményeit súlyosítsa vagy további bűncselekmények elkövetését megkönnyítse (pl. környezetkárosító ipari anyagok megelőző lefoglalása).

A biztosítási lefoglalás (CPP 316. cikk) egy teljesen más célt szolgál. Itt arról van szó, hogy ezzel biztosítják azokat az anyagi eszközöket, amelyek ahhoz szükségesek, hogy az ítélelhozatal után a perköltségeket, a lehetséges pénzbüntetést, továbbá a sértett részére nyújtott mindenkori jóvátételt fedezzék. Ennek megfelelően ennek a megelőző intézkedésnek az indítványozási joga az ügyész és a parte civile kezében van.

VI. A NYOMOZÁS

6.1. A nyomozási szak Franciaországban

A nyomozásnak Franciaországban két fő szakasza van:

1. az előkészítő szakasz (enquête préliminaire CPP 75-78. cikk) és
2. az ún. instruction préparatoire (78-1-78-8. cikk).

6.1.1. Az előkészítő szakasz

A feladat ebben a szakaszban az, hogy felkutassák azokat a tényeket, amelyek a vád alapjául szolgálhatnak, és döntsenek arról, hogy legyen-e vád. A nyomozás ekkor titkos és nincs közben kihallgatás.

A vizsgálatnak két fajtája van: az enquête préliminaire (CPP 75-78. cikk) és az enquête de flagrance (CPP 53-74-2. cikk). Utóbbi esetben a rendőrségnek szélesebb jogosultságai vannak, mint az első esetben. A bűncselekmény tettenérése (flagrant), ha éppen elkövették vagy el akarták követni, avagy „röviddel a tett után a gyanú egy nyilvános bejelentés alapján felmerül, vagy olyan tárgyakat találnak meg, amelyek nyomként vagy bizonyítékként arra utalnak, hogy az illető közreműködött a crime vagy délit elkövetésében” (CPP 53. cikk 1. bekezdés). Az enquête de flagrance nem lehet hosszabb, mint nyolc nap (CPP 53. cikk 2. bekezdés).

Az előkészítő szakaszban a legnagyobb szerep a rendőrségnek és az ügyésznek jut. A sértett beavatkozása részletesen szabályozott, és a terhelt jogai nagyon korlátozottak.

Elsősorban a rendőrség az, aki a vizsgálatot lefolytatja, és aki azért, hogy a vád alapjaként felhasználható bizonyítékokat begyűjtse, kényszerítő eszközei vannak az enquête de flagrance-al összefüggésében. A bizonyítékgyűjtésnek az

enquête préliminaire alapján normális esetben hozzájárulás alapján kell történnie.

Ha a vizsgálat befejeződött, a rendőrség átadja az iratokat az ügyésznek (vagy az ügyészt képviselő tisztnek 1-4 kategóriás contravention esetében) vádemelés céljából. Azonban ha a bűncselekmény délit, a rendőrség az ügyész utasítására közvetlenül indíthatja meg a vádemelést és erről értesítheti a terheltet.

A vizsgálat során a rendőrség az ügyész általános felügyelete alá kerül (CPP 38. cikk), és a tevékenységét az irányítja (CPP 41. cikk 2. bekezdés), emellett az ügyész kapja kézhez a panaszokat és feljelentéseket is (CPP 40. cikk 1. bekezdés). A vizsgálat bármely pontján, az ügyész dönthet úgy, hogy ejti az ügyet, a diszkrecionális vádemelés gyakorlásával vagy mert az eljárás elévült.

Ha a bűncselekmény crime, a vizsgálatot követően az ügyész értesíti a juge d'instructiont, hogy vizsgálja ki a pontos tényeket. Ha a bűncselekmény délit, akkor vagy (az esetek többségében) az ügyet a tribunal correctionnel elé terjeszti, vagy az instruction megnyitását indítványozza. Utóbbi esetben a szokásos eljárás a közvetlen idézés kibocsátása (citation directe), amit a bírósági kézbesítő szállít ki a terheltnek, legkésőbb tíz nappal a tárgyalás előtt (CPP 390. és 555. cikk), valamint feljegyzés (avertissement) készül (CPP 389. cikk) a bejelentett, megadott napon lévő tárgyaláson.

Emellett kibocsátható írott idézés (convocation par procès-verbal) (CPP 394. cikk), amely által az ügyész értesíti a vádlottat a tárgyalás helyéről és időpontjáról (tíz nap és két hónap között). Az azonnali megjelenés (comparution immédiate) a bíróság előtt tárgyalás céljából azzal jár, hogy a vádlottat elfogják és őrizetbe veszik a kihallgatás érdekében (CPP 395. cikk). Ez az eljárás csak akkor lehetséges, ha

- a bűncselekmény tettenéréses (flagrant) és a délit egytől hét évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető, vagy

- a bűncselekmény nem tettenéréses és a délit legalább két évig tartó szabadságvesztéssel büntethető, feltéve, hogy a költségek kifizetődőek és az ügy ítélethozatalra kész.

Ha bűncselekmény *contravention*, az ügyész az ügyet a *tribunal de police*-hoz utalja. Ha az ügyész rendes eljárást választ (nyilvános, szóbeli és kontradiktórium tárgyalás), az ügyész képviselője küld egy idézést a vádlottnak a bírósági kézbesítővel (CPP 531. cikk). De kiadhat egy informális feljegyzést is, amely érvényesnek tekinthető, ha a terhelt ennek alapján megjelenik a bíróságon (CPP 532. cikk). Ha az ügyész az egyszerűsített eljárást választja, amit *ordonnance pénale*-nek hívnak (írásbeli és nem kontradiktórium tárgyalás), az ügy iratait és azokhoz fűzött megjegyzéseit a TP bírójának küldi meg (CPP 525. cikk).

A sértettnek nincs hivatalos szerepe a nyomozati szakaszban, de

- a sértett kinevezheti magát *partie civile*-nek, ha a vádszakaszban az ügyész arról tájékoztatja őt, hogy az ügyet elejtette (CPP 40. cikk 1. bek.);
- kártalanításra lehet joga az ügy ejtése esetén is;
- emellett a sértett játssza a legfőbb szerepet a mediációs eljárásban.

6.1.2. Az előzetes vizsgálat (*instruction préparatoire*)

Az *instruction* vagy „*information*” arra szolgál, hogy olyan szakaszba hozza az ügyet, hogy az tárgyalásra bocsátható legyen. Az *instruction* kötelező *crime* esetén, választható *délit* esetén és nagyon ritkán fordul elő *contravention* esetében. Az utolsó két esetben a döntés arról, hogy *instruction* tartsanak-e, függ az eset összes körülményétől.

A legfőbb feladata az *instruction*nak az, hogy bizonyítékot gyűjtsenek arra, hogy bűncselekményt követtek el, megtalálni az elkövetőt (ha még nincs meg) és megerősíteni a vádat egy meghatározott személy ellen.

Az instruction a bíróra bízza, hogy eldöntse, az elkövetéssel vádolt személyt bocsássák-e tárgyalásra. Emellett ebben a szakban kezdi el a juge d'instruction gyűjteni az információkat a terhelt karakteréről.

Hat alany vehet részt az instruction eljárásban:

- a) a juge d'instruction (JI);
- b) a juge des libertés et de la détention (JL);
- c) az ügyész;
- d) a terhelt;
- e) a sértett és
- f) a chambre de l'instruction mint legfőbb szerv.

ad a) A francia büntetőeljárás jog egyik legfontosabb alapelve az, hogy a JI mindig pártatlanul, egyaránt a vád és a védelem javára végzi a vizsgálatot (à charge et à décharge). Az instructionnal kapcsolatban vannak nyomozási funkciói és bírói funkciói is (magában foglalva a kényszerítés hatalmát is). A nyomozásbeli jogait vagy személyesen, vagy egy közvetítő rendőrtiszt útján gyakorolja. Ehhez adódik a mise en examen joga, a vádemelés előkészületi formája. Amint úgy véli, hogy az instruction befejeződött, a JI értesíti a feleket és ügyvédjeiket, majd húsz nap után továbbküldi az iratokat az ügyésznek, hogy tegye meg az észrevételeit és bocsásson ki egy határozatot (ordonnance de règlement) az alábbi formák közül valamelyikben (CPP 175. cikk):

- határozatot az ügy elejtéséről (ordonnance de non-lieu), hogyha a tények nem utalnak bűncselekményre, ha az elkövető ismeretlen marad vagy nincs elegendő adat a vizsgált személy ellen (CPP 177. cikk);
- határozatot arról, hogy az ügyet a tribunal de police elé utalja (ordonnance de renvoi), ha arra számítanak, hogy csak contravention-nal vádolják a vizsgált személyt (CPP 178. cikk);

- határozatot arról, hogy az ügyet a tribunal correctionnel elé utalja (ordonnance de renvoi), ha arra számítanak, hogy délittel vádolják a vizsgált személyt (CPP 179. cikk);
- határozatot mise en accusationról, ha a kérdéses bűncselekmény crime (CPP 181. cikk).

ad b) A JL az egyetlen szerv, aki vizsgálati őrizetet elrendelhet vagy azt meghosszabbíthatja (CPP 137-1. cikk). A JI-vel közösen dönt a contrôle judiciaire mértékéről és arról, hogy a korábban őrizetbe vett személyt szabadlábra helyezték.

ad c) Az instruction kezdetén az ügyész állapítja meg a nyomozás határait azzal, hogy megállapítja, milyen tényeket kell a JI-nek vizsgálnia. Partie civile kivételével a JI-nek követnie kell az ügyész által megfogalmazott ajánlásokat. Ez merev határokat szab az instruction szempontjából a JI-nek, amely csak ezeket a tényeket vizsgálhatja (CPP 80. cikk).

Partie civile esetén a JI-nek a magánfélként való fellépés tényét közölnie kell az ügyésszel, hogy megtehesse hivatalos észrevételeit (réquisitions) (CPP 86. cikk). Az ügyész dönti el, hogy bírósági eljárást kezdeményez-e (réquisitoire) egy megnevezett vagy ismeretlen személy ellen.

Az instruction alatt az ügyész szerepe megegyezik a többi résztvevőével. Felszólalhat instruction alatt, hogy különböző bizonyítékok felkutatását rendeljék el, megvitathatja a JI döntéseit a chambre de l'instruction előtt. Emellett részt vesz az előzetes kihallgatáson, amely mindig megelőzi a fogvatartásról való döntést.

Amikor az instruction befejeződött, a JI továbbítja az aktákat az ügyészhez, aki megteszi végső ajánlását (tárgyalásra utal vagy ejti az ügyet).

ad d) A mise en examen megadja a kényszerintézkedések alkalmazásának lehetőségét (őrizetbe vétel, vagy bizonyos feltételek mellett óvadék ellenében szabadlábon való védekezés), de emellett az érintett személy számára biztosít bizonyos jogokat is:

- megismerheti azokat az információkat, bizonyítékokat, amelyek a JI felhasználja az eljárás során;
- joga van egy ügyvéddel konzultálnia és
- kérelmezheti bizonyos vizsgálatok lefolytatását.

A terhelt a mise en examen-tól számított egy év elteltével jogosult kérni a JI-től, hogy döntsön az ügy ejtéséről vagy a tárgyalásra küldéséről (CPP 175-1. cikk). Ha a JI egy hónapon belül nem hoz döntést, a terhelt jogosult közvetlenül a chambre de l'instruction-hoz fordulni.

ad e) A sértett jogai a partie civile-ként történő fellépéséből fakadnak (CPP 85. cikk). A magánfélle minősülés történhet harmadik fél által (ha az ügyész az ügyet már a JI elé tárta) vagy a vádemelés kezdeményezésével (ha vádeljárás még nem indult meg).

A partie civile-t ügyvédje jelenlétében kérdezik ki, kivéve, ha ő ettől eltérően dönt (CPP 114. cikk). A nyomozati anyagba ügyvédje közreműködésével betekinthez, továbbá, csak úgy mint a terhelt, bizonyítási indítványt terjeszthet elő (CPP 82-1 cikk). Ha az instruction indokolatlanul hosszúnak tűnik, a sértett a magánfélként történő fellépésétől számított egy évet követően a terheltnél említettekkel megegyező feltételekkel kérheti a döntéshozatalt a JI-től (CPP 175-1. cikk).

ad f) A chambre de l'instruction-nak (CI) kiterjedt hatásköre van a JI ellenőrzésére és egyes lépéseinek kijavítására. Felügyeleti szervként a CI az alábbi esetekben avatkozhat be:

- a JI és a JL döntéseibe szólhat bele;
- lehetősége van megsemmisíteni egy döntést vagy határozatot;
- beavatkozhat, ha a JI tétlensége miatt érkezik be kérelem.

Ha ezek közül bármelyik eset fennforog, kivéve, ha a kérelem a fogvatartással kapcsolatos, a CI bekérheti az ügyet, és ezt követően ő folytatja az instruction-t (CPP 207. és 221-2. cikk).

A CI nyomozást rendelhet el, ha szükségesnek ítéli meg, akár hivatalból, akár az ügyész vagy a további résztvevők kérelmére (CPP 201. cikk). A CI nemcsak azzal a konkrét cselekménnyel kapcsolatban rendelhet el nyomozást, amelyet a JI megjelölt, hanem hivatalból vagy az ügyész indítványára elrendelheti azt is, hogy tájékoztassák minden olyan tényről, amely további bűncselekmények elkövetését feltételezi a nyomozati anyagban található tények alapján (CPP 202. cikk).

6.2. Az olasz nyomozás

6.2.1. A nyomozási eljárás

A büntetőeljárás első részét a nyomozás (indagini preliminari) képezi. A nyomozási eljárás abban a pillanatban megkezdődik, amikor a polizia giudiziaria vagy az ügyészség tudomására jut egy bűncselekmény elkövetése. Akkor fejeződik be, amikor az ügyészség vádat emel, vagy indítványára a bíróság elrendeli a nyomozás megszüntetését.

Olaszországban is az ügyészség a „nyomozás ura”: „Az ügyészség vezeti a nyomozást és rendelkezik a bírósági nyomozók (polizia giudiziaria) felett.” (CPP 327. cikk).

A törvény külön rendelkezik a nyomozási bíróról (giudice per le indagini preliminari). A CPP 328. cikkelye értelmében ő bírálja el az ügyészség, a magánfelek és a sértettek indítványait a nyomozás során, a törvényben

meghatározott esetekben. Ő dönt többek között az ügyészség által indítványozott előzetes letartóztatás elrendeléséről (CPP 279. cikk). Döntési jogkörével egy általános kontrollfunkciót fejt ki pártatlan hatóságként a feleken alapuló eljárásban.

6.2.2. Bizonyítékbiztosítási eljárás

Az olasz büntetőeljárásban a közvetlenség elve uralkodik. Ez azt jelenti többek között, hogy az ítélethozatalhoz szükséges bizonyítékokat a tárgyaláson kell előterjeszteni. Az olasz büntetőeljárásra jellemző, hogy hangsúlyozza a contraddittorio (feleken alapuló eljárás) elvét, amely megköveteli, hogy a bizonyítás-felvétel során alapvetően a perbeli felek működjenek közre, például úgy, hogy kikérdezik a tanúkat.

A közvetlenség elvét azonban nem lehet mindig betartani, mégpedig azért nem, mert a tárgyalás és a megítélendő cselekmény között általában sok idő eltelik, így néha a bizonyítékok megsemmisülésétől lehet tartani, amennyiben az eljárás egy korábbi stádiumában nem került már sor azoknak a bizonyítékoknak a biztosítására, amelyek az időmúlással hasznavehetetlenné válnának.

A CPP 392. és azt követő cikkeiben szabályozott bizonyítékbiztosítási eljárásnak (incidente probatorio) az a célja, hogy egy formálisan szabályozott eljárás során már a nyomozásban (indagine preliminare) felvegyék azokat a bizonyítékokat, amelyeknek az elvesztésétől tartani lehet, méghozzá egy bíró irányításával.

Ezt az eljárást az ügyészségnek vagy a terheltnek kell indítványoznia. A sértett az ügyészségnél indítványozhatja, hogy az kérelmezze a bizonyítékbiztosítási eljárást (CPP 394. cikk).

A CPP 392. cikke szerint a bíróság indítványra elrendelheti a bizonyítékbiztosítási eljárás lefolytatását pl., amikor okkal lehet tartani attól, hogy a tanút (pl. betegség miatt) a tárgyaláson már nem lehet majd kihallgatni,

vagy ha tartani lehet attól, hogy egy tanút erőszakkal, fenyegetéssel vagy megvesztegetéssel rávénnek a hallgatásra, illetve arra, hogy hamisan tanúskodjon.

A CPP 392. cikke azonban nem csak olyan eseteket tartalmaz, amelyek során a bíró úgy gondolja, hogy fennáll a bizonyítékok megsemmisülésének esélye, hanem olyanokat is, amikor az ügyészség vagy a terhelt indítványa önmagában elegendő ahhoz, hogy a bizonyítékbiztosítási eljárást lefolytassák. Ilyen a terhelt kihallgatása abból a célból, hogy a bűncselekmény elkövetésében részt vett egyéb személyek szerepéről valljon, illetve egy másik, az alapeljárással összefüggő (CPP 210. cikk) eljárás terheltjének a kihallgatása.

A bizonyítékbiztosítási eljárás lefolytatásának az indítványozásáról a giudice per le indagini preliminari egy nem megtámadható határozatot hoz. Ha a kérelemnek helyt ad, kitűzi a tárgyalás időpontját és – a kérelemnek megfelelően – meghatározza a bizonyítás tárgyát, valamint a „bizonyítás-felvételben érdekelték” körét (CPP 398. cikk 2. bekezdés). A kérelemnek helyt adó végzés meghozatala és a tárgyalás között nem telhet el 10 napnál hosszabb idő.

Magára a bizonyítékbiztosításra zárt ülésen (a porte chiuse), az ügyész és a terhelt védőjének kötelező jelenléte mellett kerül sor. A sértett védőjének joga van a részvételhez (CPP 401. cikk 1. bekezdés).

A bizonyítás-felvételre a „tárgyalásra előírt formában” kerül sor (CPP 401. cikk 5. bekezdés). Ez azt jelenti többek között, hogy a tanúknak az az ügyész illetőleg védő fog kérdéseket feltenni, aki a kihallgatását indítványozta, majd ezt követően kerül sor a másik fél kérdéseire. A bíró hivatalból nem folytathat le az indítványozottól eltérő bizonyítást.

6.2.3. A nyomozási eljárás befejezése

Az olasz CPP két lehetőséget tartalmaz a nyomozási eljárás befejezésére: ezek pedig az eljárás megszüntetése és a vádemelés.

Az olasz büntető perrendtartás szigorú határidőket tartalmaz a nyomozás időtartamával kapcsolatban. Ha a határidő lejártáig nem emel az ügyészség vádat és az eljárás megszüntetésére sem kerül sor, akkor az ezt követően szerzett bizonyítékok az eljárás során már nem vehetőek figyelembe. Ilyen esetben elveszik az ügyet a hatáskörrel rendelkező ügyészségtől, és a fellebbviteli bíróság mellett működő vádhatóság kapja meg azt. Ez pedig 30 napon belül köteles a vádemelésről dönten (CPP 412. cikk).

A nyomozási eljárás lefolytatására rendelkezésre álló szigorú határidő általában 6 hónap, amelyet attól a naptól kell számítani, amelyen a gyanúsított neve a bűncselekményekről szóló nyilvántartásba bekerült (CPP 405. cikk 2. bekezdés). A hat hónapos határidőt a bíróság akár többször is, mindig legfeljebb 6 hónappal meghosszabbíthatja (CPP 406. cikk). A nyomozási eljárás azonban összességében a 18 hónapot nem haladhatja meg (egy-két kivétellel, pl. terrorizmus, ahol 2 év a maximum).

VII. A KÖZBENSŐ ELJÁRÁS

7.1. A közbenső eljárás Franciaországban

A francia büntetőeljárás a diszkrecionális vádemelésen alapul. A büntetőeljárás megindítása az ügyész feladata (CPP 31. cikk), de neki nem csak az ügy jogi hátterét kell kiértékelnie, hanem a vád helyességét is. A sértett kezdeményezhet eljárást, akár úgy, hogy partie civile-ként indítványt terjeszt elő, akár úgy, hogy feljelentést tesz (citation directe).

7.1.1. A vádemelés és annak közlése

A vádemelést mindig közölni kell az érintett személlyel, ha tárgyalásra utalják, pontosan meghatározva, mivel is vádolják. Mégis előfordul, hogy a tribunal de police által hozott ordonnance pénale-t az elítélt csak azután kapja meg, amikor meghozzák a határozatot.

A CPP szerint a következő esetekben beszélhetünk vádlottról:

- ha a rendőrhivatalnok feljegyzi a szabálysértést (avis de contravention) (CPP R. 49-1 cikk.);
- ha csekélyebb bűncselekmény esetén a procureur de la République elé küldik (CPP 393. cikk. 1. bek.);
- ha a magánfélként fellépő sértett megjelöli (CPP 85. és 86. cikk);
- ha a procureur de la République által a juge d'instruction-nak adott jelentésében megjelölik (CPP 80. cikk);
- aki a juge d'instruction vagy a Chambre de l'instruction vizsgálata alatt levő személy (CPP 80-1. és 116. cikk.);

- az a személy, akit a határozat megjelenésre kötelez (mandat d'amener), börtönt jelöl ki számára (mandat de dépôt) vagy akire vonatkozólag őrizetbe vételi és letartóztatási parancsot tartalmaz (mandat d'arrêt) (CPP 123. cikk. 2. bek.).

A vádemelésről való tájékoztatás tartalmazza

- arra a törvényre való hivatkozást, amely alapján a személyt vádolják;
- a bűncselekményt, amelyet elkövetett, és
- a lényeges törvényes rendelkezéseket, amelyek a bűncselekményt meghatározzák.

A tárgyalásra utalás előtt részletes tájékoztatás található a vádemelésről az értesítésben. A részletes tájékoztatás elhagyható garde à vue esetén, ekkor csak a bűncselekmény természetéről való általános tájékoztatás szükséges (CPP 63-1. cikk 1. bek.).

Az instruction elindítása után a juge d'instruction vagy az első megjelenéskor (CPP 80-2. cikk és 116. cikk 2. bek.), vagy az általa küldött levélben, ha a szóban forgó személy a témoin assisté státuszba kerül (CPP 113-8. cikk) tájékoztatja a terheltet, hogy mi alapján vonták vizsgálat alá és milyen bűncselekmény elkövetésével gyanúsítják.

Amennyiben tárgyalásra kerül sor, az iratoknak tartalmazni kell az alábbi adatokat:

- a juge d'instruction által adott határozatot (ordonnance de renvoi) a tárgyalásra utalásról (CPP 184. cikk.);
- a juge d'instruction vagy a chambre de l'instruction által hozott vád alá helyezési határozatot (mise en accusation) (CPP 181. cikk 3. bek. és 215. cikk 1. bek.);
- a sértett vagy a közvádló citation directe-jét (CPP 551 cikk.);

- a közzétett vádiratát (avisement) (CPP 389. és 532. cikk);
- a közzétett procès-verbal-ját az azonnali előállításról és az idézésről (CPP 393. és 394. cikk);
- a rendőrhivatalnak vagy a börtön igazgatója által adott beidézés (convocation) (CPP 390-1. cikk 2. bek.).

A tribunal correctionnel vagy a tribunal de police elnöklő bírása tájékoztatja a vádlottat a tárgyalás előtti eljárási teendőkről az ügyében (CPP 406. és 535. cikk). A cour d'assises-nél a nála lévő tárgyalásra utalásról szóló rendelkezést vagy döntést (mise en accusation) kell közölni a terhelttel (CPP 268. cikk).

7.1.2. A védelem iratbetekintési joga

Mivel a tárgyalás előtt az eljárás többnyire írásban halad (a vizsgálatot írásbeli nyilatkozatban vagy jelentésben rögzítik), a vádlott átfogó képet kaphat a tényekről az akták áttanulmányozásával. A CPP nem ad számára közvetlen hozzáférési jogot az aktákhoz; az aktát általában az ügyvédjének küldik meg:

- az instruction megnyitásakor az ügy aktája bármikor elérhetővé válik a számára (CPP 114. cikk 3. bek.);
- másolatot kérhet a számára megküldött aktákról (CPP 114. cikk. 4. bek., 197. és 209. cikk), de ezeket a másolatokat csak a juge d'instruction engedélyével juttathatja el a terheltnek;
- amennyiben a vádlott crime miatt kerül bíróság elé, az esküdtsték előkészítő ülése előtt az ügyvéd megnézheti az aktákat és másolatot készíthet róluk (CPP 278. cikk 2. bek.); hasonlóképp, ha valakit délit miatt az államügyész elé idéznek (CPP 393. cikk).

7.1.3. Az ügyről való rendelkezés

Az ügyről való rendelkezés Franciaországban lehet

a) egyoldalú vagy

b) többoldalú.

ad a) Eltekintve a viszonylag ritka esetektől, amikor a tribunal de police nem hajlandó ítélni egy contraventionról ordonnance pénale útján, a fő példa az egyoldalú rendelkezésekre, ha az ügyet diszkrecionális okból az ügyész classement sans suite (további intézkedés nélkül) zár le (és nem pl. azért, mert az eljárás elévült) a CPP 40. cikke alapján.

Ha a juge d'instruction vizsgált egy esetet, és arra a következtetésre jut, hogy a mise en examen személy elleni bizonyítékok nem elegendők, akkor bejelenti (amit ordonnance de non-lieu-nek neveznek), hogy nincs ok az ügy folytatására (CPP 177. cikk). Ilyenkor a vádlottat az előzetes letartóztatásból azonnal szabadon kell engedni illetve, ha óvadék ellenében van szabadlábon, akkor vele szemben minden korlátozó rendelkezést meg kell szüntetni.

ad b) Franciaországban három módja van a felek közötti egyezkedésnek, amely módosíthatja vagy le is zárhatja az ügy hagyományos menetét: az első kettőt (feltételes besorolás – classement sous condition; mediáció – médiation) az ügyész kezdeményezi és a vitát tárgyalás nélkül rendezzi; a harmadik (disqualification) a bíró hallgatóságos egyetértésével történik, és a törvény által előírtnál kevésbé szigorú büntetéshez vezet:

- A classement sous condition tulajdonképpen egy kompromisszum (átmenet) az ügy ejtése és a vádemelés között, és célja eredetileg a városi apróbb bűncselekmények informális ügyési lezárása volt. A procureur de la République tehet lépéseket az okozott kár helyreállítására, a sértett veszteségének megtérítésére és a terhelt rehabilitációjára, mielőtt arról

dönt, hogy vádat emel-e vagy sem. Ez nem zárja el véglegesen a vádemelés lehetőségét, egyúttal felfüggeszti az elévülési időt, hogy a vádemelés ne évülhessen el.

- A mediációról az ügyész dönt, de egy mediátor végzi, aki egy erre feljogosított természetes vagy jogi személy (CPP D. 15-1. és azt köv. cikkek), megfelelően garantálva a szükséges kompetenciát, függetlenséget és pártatlanságot. A mediációs eljáráshoz a felek írásbeli beleegyezése szükséges (a megegyezésük ugyanezen jogi hatással bír), és ügyvédi segítséget is igénybe vehetnek. A felek végső megállapodását (bocsánatkérés, kompenzáció, a helyes magatartás rögzítése, a törvényes kötelezettségek vállalása) is alá kell írni. A mediációról (legkésőbb 6 hónapon belül) jelentést küld a mediátor a procureur de la République-nek, aki a sikeres mediáció esetén az ügyet lezártnak tekinti. Ha a mediáció sikertelen, akkor az ügyész vádat emelhet és a sértett érvényesítheti a polgári igényét.
- A bűncselekmény leminősítése (disqualification, ami lehet correctionnalisation vagy contraventionnalisation judiciaire) arról szól, hogy egy bűncselekményt kevésbé súlyosan minősítik, mint ami a tények alapján látszólag indokolt lenne. A correctionnalisationnak az a célja, hogy elkerüljék a cour d'assises útján való ítélezést (és különösen az esküdtszékekkel kapcsolatos komplikációkat) és a tárgyalást a tribunal de police folytassa le (részben ordonnance pénale útján) a tribunal correctionnel helyett, vagy az, hogy lehetővé tegye, hogy a police judiciaire indítsa meg a vádemelést az ügyész helyett (5. osztályú contravention helyett sokkal enyhébb contravention). A disqualification csak a résztvevők hallgatólagos beleegyezésével vezethet végleges ítélethez, mivel a törvényes bírósághoz való jog elidegeníthetetlen alapjog. Ezért a bíró (ex officio, éspedig visszaminősítés, ún. requalification útján),

az ügyész, a terhelt vagy a sértett (fellebbezéssel) elérhetik, hogy az ügyet a megfelelő bíróság tárgyalja.

7.2. Az olasz közbenső eljárás

7.2.1. Az ügyészi revízió

A nyomozási eljárás végén felmerül a kérdés, hogy az ügyészség

a) megszünteti az eljárást vagy

b) vádat emel.

Tekintettel a nyomozási eljárás befejezésével kapcsolatban fentebb vázolt határidőkre, elképzelhető, hogy az ügyészség a döntését egy nem teljes mértékben felderített tényállás alapján lesz kénytelen meghozni. Így például elképzelhető, hogy úgy emel vádat, hogy annak helyénvalóságáról nincs teljesen meggyőződve.

ad a) Az eljárás megszüntetéséről (*richiesta di archiviazione*) Olaszországban az ügyészség egyedül nem dönthet. Sokkal inkább arról van szó, hogy az ügyészség indítványozza a bíróságnál az eljárás megszüntetését, ha a feljelentés megalapozatlannak látszik (CPP 408. cikkének 1. bekezdése).

A bíróság az indítványnak indokolt végzéssel adhat helyt. Amennyiben nem ad helyt az indítványnak, úgy megállapít egy időpontot zárt tárgyalás tartására (*a porte chiuse*), amelyen a sértett is részt vehet. Ennek a tárgyalásnak kétféle eredménye lehet:

- a bíróság végzésében további nyomozásra utasítja az ügyészséget, amelyek befejezésére megállapít egy határidőt;
- bíróság elrendelheti, hogy az ügyészségnek – tíz napon belül – vádat kell emelnie.

Az ügyészség által benyújtott, az eljárás megszüntetésére vonatkozó indítvány ellen a sértett indokolt ellentmondással élhet. Ha a bíróság az

ellentmondásnak nem ad helyt, akkor írásban elrendeli a megszüntetést. Ellenkező esetben zárt tárgyaláson dönt.

ad b) A vádemelés (*richiesta di rinvio a giudizio*) Olaszországban is írásban történik. A legalitás alapelveinek betartását Olaszországban két formában is ellenőrzik:

- az ügyészség egyedül nem dönthet az eljárás megszüntetéséről (csak arra irányuló indítványt intézhet a bírósághoz);
- a sértett ellentmondással élhet az ügyészség eljárás megszüntetésére irányuló indítványával szemben.

7.2.2. A közbenső eljárás

Közbenső eljárás a CPP-ben tulajdonképpen nem létezik. Ennek ellenére az olasz büntetőeljárásnak is létezik egy olyan fázisa, amely több tekintetben is hasonlóságokat mutat fel a közbenső eljárással.

Közbenső eljárásról az olasz büntetőeljárásban olyan értelemben beszélhetünk, hogy az ügyészség általi vádemelés és a tárgyalás lefolytatása közé egy olyan eljárási szakasz ékelődik, amelyben egy bírói szerv a vádemelési előterjesztést felülvizsgálja azt megakadályozandó, hogy indokolatlan vádak juthassanak el a tárgyalásig. Olaszországban ez a felülvizsgálat a felek részvételével zajló olyan tárgyaláson történik, amelyet egy, a *giudici per le indagini preliminari* körébe tartozó bíró vezet le. Ez az ún. előkészítő tárgyalás (*udienza preliminare*).

Az „*udienza preliminare*” levezetésére egy olyan bíró rendelkezik hatáskörrel, aki az „*indagini preliminari*”-ra hatáskörrel rendelkező bíróság bírója, de nem lehet azonos azzal a bíróval, aki a konkrét eljárásban a *giudice per le indagini preliminari* funkciót ellátta. Az előkészítő tárgyalás zártkörű, és

azon az ügyész és a terhelt védőjének részvétele kötelező (CPP 420. cikk 1. bekezdés), de a terhelt részvétele nem.

A bíró az udienza preliminare során a bizonyítékok tekintetében komoly hatáskörrel rendelkezik (CPP 421-bis. cikk). Abban az esetben ugyanis, amikor az eléje terjesztett bizonyítékok hiányosak, elrendelheti további nyomozási cselekmények lefolytatását. Ezzel egy időben ezekre határidőt is szab, majd kitűzi az új udienza preliminare időpontját. Ahelyett, hogy utasítja az ügyészséget további nyomozási cselekmények lefolytatására, úgy is rendelkezhet, hogy ő maga fogja a későbbi ítélet szempontjából nyilvánvalóan döntő bizonyításokat lefolytatni (CPP 422. cikk 1. bekezdés).

A tárgyalásra vonatkozó szabályoktól eltérően az udienza preliminare során kihallgatandó tanúkat és meghallgatandó szakértőket a bíró kérdezi ki. Végül a bíró közvetítésével a felek is feltehetik kérdéseiket.

A bírónak az udienza preliminare lefolytatását követően két lehetőség áll rendelkezésére: megszüntetheti az eljárást egy sentenza di non luogo a procedere formájában kibocsátott ítélettel (CPP 424. cikk 1. bekezdés), vagy megindíthatja a tárgyalást (CPP 424. cikk).

A sentenza di non luogo a procedere megtámadása a ricorso per cassazione nevű jogorvoslattal történik (CPP 428. cikk), amit a terhelt is előterjeszthet. Az olasz CPP tartalmazza azt a lehetőséget a bíróság számára, hogy az a sentenza di non luogo a procedere-t az ügyészség indítványára érvénytelenítse, ha a megszüntető ítéletet követően olyan új bizonyítékok kerülnek elő, amelyek önmagukban vagy a már rendelkezésre álló bizonyítékokkal kiegészítve a tárgyalás megindításának a szükségességét igazolják. Az ügyészség indítványáról a bíróság végzésben dönt.

VIII. AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁGI ELJÁRÁS

8.1. A francia elsőfokú bírósági eljárás főbb szabályai

A tárgyalási szakasz a bizonyítékok ismertetésével és megvitatásával kezdődik. Miután a bizonyítékokat bemutatták, a magánfelet meghallgatják (amennyiben kérte), az ügyész elmondja záróbeszédét, majd a vádlott és védője ismerteti védekezését. Erre a magánfél és az ügyész reagálhat, de az utolsó szó mindig a vádlottat és védőjét illeti (CPP 346., 460. és 536. cikk).

Az, hogy kinek milyen szerepe és jogai vannak a tárgyalás során, változó, attól függően, hogy az elkövetett cselekmény *contravention* (amelyet a *tribunal de police* (TP) bírál el), *délit* (amelyet a *tribunal correctionnel* (TC) bírál el) vagy *crimen* (amelyről a *cour d'assises* (CAS) dönt).

8.1.1. A tribunal de police által folytatott tárgyalás

A TP *contraventiont* (kihágást) bírál el, akár a rendes kontradiktórius eljárási rend, akár az egyszerűsített eljárási rend szerint (*ordonnance pénale*).

8.1.1.1. Kontradiktórius tárgyalás

A bíró egy olyan tárgyalás alkalmával hoz döntést, amely nyilvános, szóbeli és kontradiktórius. A bíró az ügyész vagy a sértett által a terhelt felé kibocsátott közvetlen idézés alapján jár el, avagy az ügyész feljegyzését a terhelt önkéntes megjelenése követi, esetleg még ritkábban a *juge d'instruction*-nak a megjelenésre vonatkozó rendelkezése alapján jár el (*ordonnance de renvoi*). Az eljárás emiatt majdnem azonos a TC előtt folyó eljárással, két fontos különbséggel:

- a vádlottat képviselheti a tárgyaláson ügyvéd vagy egy meghatalmazott személy, tehát nem kell jelen lennie (CPP 544. cikk);
- a TP előtt, ahol a kihágásokkal kapcsolatban ítéleznek, a különböző személyek által formálisan előtárt beszámolókat a valóságnak megfelelőnek vélelmezik (a CPP 537. cikke szerint contravention esetén a bizonyítékokat előzetesen vizsgálják írásos dokumentumok (procès-verbaux) és beszámolók alapján, és a bizonyítékokat csak írásos dokumentumokra és tanúvallomásokra alapozhatják).

8.1.1.2. Ordonnance pénale

Az ordonnance pénale egy egyszerűsített eljárás, amely hasonlít a tárgyalás mellőzéses eljárásra. A gyakorlatban az ügyész egy meghatározott büntetést javasol a bíróságon, értesítve erről a vádlottat; és ha ez ellen a vádlott nem emel kifogást, a bíróság nem folytat további bizonyítást, hanem kiszabja az ügyész által javasolt büntetést.

Amikor a juge de police a nyomozati anyag ismeretében ordonnance pénale eljárás lefolytatását kéri, egyben megküldheti az anyagot a közvádlónak is (ha úgy ítéli meg, hogy a konradiktórius eljárás szükséges), vagy az ordonnance pénale deklarálásával ajánlást tesz a büntetésre (ez lehet felmentő ítélet vagy egy meghatározott büntetés), azzal, hogy lehetőség van további büntetés kiszabására (CPP 525. cikk).

A büntetési javaslat tárgyalás nélkül, csak és kizárólag nyomozati iratokban foglaltakon alapul, és a bírónak nem kötelező indokolnia. Amennyiben az ügyész 10 napon belül nem kifogásolja a büntetést, a vádlottat hivatalos levélben értesítik a döntésről, amelynek átvételét tértivevény aláírásával kell igazolnia. A vádlottnak 30 napja van az átvételtől számítva arra, hogy jelezze, ha nem ért egyet a döntéssel (ekkor az ítéletet konradiktórius

eljárás során hozzák meg); ha 30 napig nem kifogásolja a büntetést, akkor az végrehajtható (CPP 527. cikk 1. bek. és 528-2. cikk).

8.1.2. Ítékezés a tribunal correctionnel által

Az elnöklő bíró felelős a tárgyalásért és ő felügyeli a bizonyítékok megvitatását. A tanúk (amennyiben vannak) szóban tesznek vallomást. Minden egyes vallomástétel után a bíró olyan kérdéseket tesz fel a tanúknak, amelyeket a tényállás tisztázása érdekében szükségesnek és fontosnak tart, továbbá, amennyiben ok van rá, a résztvevők is kérdést intézhetnek hozzá (CPP 454. cikk 1. bek.).

A bíróságnak biztosítania kell, hogy

- a felek által előtárt bizonyítékokat a kontradiktórius eljárási elv szerint megvitassák (CPP 427. cikk 2. bek.);
- a bemutatott bizonyítékokhoz törvényes úton jussanak;
- ha szükséges, szakértő bevonására kerüljön sor (CPP 434. cikk);
- ha a rendelkezésre álló bizonyíték nem elegendő, további információkat gyűjtsenek (CPP 463. cikk).

Az ügyész és a felek jogi képviselői jogosultak a vádlotthoz, a magánfélhez (partie civile), a tanúkhöz és minden más kihallgatott személyhez közvetlenül kérdést intézni, oly módon, hogy az elnöktől szót kérnek a kérdés feltevéséhez (CPP 442-1. cikk).

A bíróságnak indokolnia kell a döntését. Meg kell jelölnie azokat a tényeket, amelyek alapján a vádlottat bűnösnek nyilvánították, illetve, hogy mely cselekmények elkövetésében találták bűnösnek. Ha a vádlottat bűnösnek nyilvánítják, a bíróság elítéli (CPP 464. cikk 1. bek.), de az ítélet kihirdetését elhalaszthatja. Amennyiben polgári jogi igény keletkezik, a bíróság ebben a kérdésben is dönt (CPP 464. cikk 2. bek., 469-1. cikk 1. bek. és 470-1. cikk).

Az ügyész felel a bizonyítékokért; az ő feladata, hogy bebizonyítsa a vádlott bűnösségét, felhasználva minden rendelkezésre álló bizonyítékot. Az ügyész a törvény nevében (au nom de la loi) különböző indítványokat tehet az igazság érvényesülése érdekében (CPP 458. cikk), valamint kérheti a vádlott felmentését vagy elítélését. Emellett az ügyész kérheti a cselekmény súlyához mért büntetés kiszabását, vagy felmentést a büntetés alól.

Ha a vádlott nem jelenik meg a bíróság előtt, akkor az ítéletet vagy a kontradiktórius tárgyalást követően, vagy tárgyalás nélkül hozzák meg. A kontradiktórius tárgyalás (contradictoire) lefolytatása után hozott ítélet akkor lehetséges, amikor a vádlott az idézésről tudott, és távollétét alapos indokkal nem mentette ki, vagy kifejezetten kérte, hogy a tárgyalást jelenléte nélkül tartsák meg (CPP 410. és 411. cikk). A kontradiktórius tárgyalás megtartása nélkül csak akkor hozható ítélet, ha az idézés kézbesítése a vádlott részére nem történt meg, és nem bizonyított, hogy a kézbesítésről a vádlottnak tudomása volt – azzal a jogkövetkezéssel, hogy ez ellen a vádlott felléphet (CPP 412. és 487. cikk). De ha valakit tárgyalás nélkül ítélnék el, az ítélet ellen felléphet, és akkor az ügyet ugyanaz a bíróság újratárgyalja (CPP 489. cikk).

A sértett közvetlenül is idézheti a vádlottat a bíróságra, vagy a tárgyalás során magát magánfélként (partie civile) megjelölve léphet fel. Ekkor a tárgyalás alkalmával előtárhatja bizonyítékait (rá a szabálytalanul beszerzett bizonyítékok felhasználásának tilalma nem vonatkozik).

8.1.3. A cour d'assises előtt folyó tárgyalás

Annak érdekében, hogy elkerüljék a nyomozási szakasz két szálon futását olyan esetekben, amikor az elkövetett cselekmény crime, a juge d'instruction az ügyet az esküdtszék elé helyezheti az ún. vádirat utasítással (ordonnance de mise en accusation, CPP 181. cikk).

A tárgyalás során a felek és az ügyész ugyanolyan szerepet töltenek be, mint a TC előtt folyó eljárásban: kérdéseket tehetnek fel a tanúk padján lévő személyeknek az elnöklő bírón keresztül.

Az esküdtszék előtt folyó eljárásban az elnöklő bírónak kiemelkedő szerepe van. Ő tájékoztatja az esküdteket a kötelességeikről (CPP 304. cikk), ő kérdezi ki elsőként a vádlottat, és adja meg neki a szót (CPP 328. cikk). Az elnöklő bíró felügyeli az egész tárgyalást, és az olyan bemutatott bizonyítékok figyelembevételét visszautasíthatja, amelyek a tárgyalás feddhetetlenségét veszélyeztetik, vagy azt indokolatlanul hosszadalmassá tennék (CPP 309. cikk). A tanúvallomások megtétele után kérdéseket tehet fel a tanúknak (CPP 332. cikk). A tárgyalást vezető bíró dönt arról is, hogy a vádlott jelen lehet-e egy tanú kihallgatásánál (CPP 339. cikk), továbbá arról is, hogy a bizonyíték bemutatása szükséges-e (CPP 341. cikk).

A kontradiktórius tárgyalás végeztével az elnöklő bíró felsorolja azokat a kérdéseket, amelyeket az esküdtszéknek mindenképpen meg kell válaszolnia, illetve további olyan kérdéseket, amelyek szükségesek annak megállapításához, hogy pontosan milyen bűncselekményt követtek el, vagy hogy fennáll-e bármilyen súlyosbító körülmény, illetőleg olyan kérdéseket is fel kell tennie, amelyek annak a megállapítására szolgálnak, hogy fennáll-e büntethetőségi akadály.

Miután a tények megvitatása, mérlegelése megtörtént, az elnöklő bíró hangosan felolvassa azokat a kérdéseket, amelyeket a bíróságnak és az esküdtszéknek meg kell válaszolnia, és azokat a kapcsolódó kérdéseket is ismertetnie kell, amelyek megválaszolásával pontosan megmondható, hogy milyen bűncselekmény történt, esetleg vannak-e súlyosító körülmények (CPP 348., 350. és 351. cikk), illetőleg fel kell tennie a kérdést arra nézve, hogy van-e a védelem által ismert kimentő ok (CPP 349-1. cikk). Végül az elnöklő bíró összeszámolja a szavazatokat és ismerteti a végeredményt (CPP 358. cikk).

A vádlott számára kedvezőtlen döntés csak akkor érvényes, ha tizenkettőtől legalább nyolc szavazatot kap (CPP 359. cikk). Ha a vádlottat ártatlannak nyilvánítják, a bíróság kihirdeti, hogy szabadon távozhat. A kérdésekre adott válaszokat nem indokolják. A büntetésről titkos szavazással döntenek, egyszerű többséggel. Viszont, ha a maximális büntetést kívánják kiszabni, ahhoz a tizenkettőtől nyolc szavazat kell. Ha a büntetéshez szükséges többséget nem éri el, a legsúlyosabb büntetés kiesik. Ha ezzel sem kapja meg a szavazás a szükséges többséget, akkor a folyamat addig folytatódik, amíg valamelyik büntetés egyszerű többséget el nem ér.

Délit vagy contravention esetén (kivéve, ha ordonnance pénale tárgyalják) az ítéletet vagy a tárgyalás végén, vagy egy később kitűzött időpontban hirdeti ki a bíróság elnöklő bírása (vagy a TP bírása). Az ítéletnek mindig tartalmazni kell, hogy milyen indokok alapján állapította meg a bűnösséget vagy az ártatlanságot; a nyilvános felolvasást a rendelkező részre lehet korlátozni: a rendelkező rész tartalmazza a bűncselekményt, amelyben a személyt bűnösnek találták és a törvényi rendelkezéseket (CPP 485. és 543. cikk).

Olyan contravention esetében, amelyet ordonnance pénale tárgyalnak, az ítéletet csak írásba foglalják és nem hirdetik ki. A TP-nek nem kell indokolnia ezt a döntést (CPP 526. cikk 2. bek.).

8.2. Az olasz elsőfokú bírósági eljárás fő szabályai

8.2.1. A tárgyalás előtti eljárás

A CPP 468. cikk 1. bekezdése értelmében a felek legalább hét nappal a tárgyalás előtt a bíróságnak benyújtanak egy listát azokról a tanúkról és szakértőkről, akiknek a tárgyaláson való kihallgatását kívánják. Meg kell adniuk azokat a körülményeket is, amelyekre a kihallgatásnak ki kell terjednie. A tanács elnöke engedélyezi a listán szereplő személyek megidézését, de nem ad

engedélyt, ha valamely személy kihallgatása törvényellenes vagy nyilvánvalóan felesleges lenne.

Minden félnek lehetősége van arra, hogy a másik fél által benyújtott listát megtekintse, és a listán esetlegesen szereplő körülményekkel kapcsolatban, az ellenbizonyítás céljából tanúk és szakértők megidézését indítványozza. Az elnöknek azonban minden esetben hivatalból kell megidéznie azt a hivatalos szakértőt, akit az esetleges bizonyítékbiztosítási eljárásban (incidente probatorio) rendeltek ki. A CPP 467. cikk alapján azokat a bizonyításokat, amelyek lefolytatása nem tűr halasztást, az elnök kérelemre már a tárgyalás előtt lefolytatja.

A bíróság már a tárgyalás előtt döntésével lezárhatja az ügyet, meghozza akkor, ha nem lett volna szabad vádat emelni, vagy azt az ügyészség által tovább képviselni, illetve ha a büntetethőség megszűnt. A döntés ítélet lesz, amit ilyenkor zárt tárgyaláson (a porte chiusa) hoznak meg.

8.2.2. A tárgyalás menete

A tárgyaláson belül a tárgyalásvezetés és a rend fenntartása a tanácselnök feladatkörébe tartozik (CPP 470. cikk).

A vádlottnak jogában áll a tárgyaláson jelen lenni. Amennyiben szabályszerű idézés ellenére nem jelenik meg, és a távolmaradását nem menti ki (CPP 486. cikk), a bíróság formálisan kimondja a vádlott mulasztását (contumacia). Ebben az esetben a vádlott nélkül is sor kerülhet a tárgyalásra. Ezt a mulasztási nyilatkozatot azonban érvényteleníteni kell, ha a mulasztó vádlott a döntés előtt megjelenik (CPP 487. cikk 3. bekezdés). Amennyiben nem a vádlott jelenlétében kerül sor az ítélethirdetésre, úgy az ítéletet a bíróságon letétbe helyezik. A vádlottat a letétbe helyezésről az ítélet kivonatának kézbesítésével értesítik (CPP 548. cikk 3. bekezdés).

A tárgyaláson először az ügyészszeg tanúit hallgatják ki, majd a magánfélét, a polgári jogilag felelősét, a pénzbüntetés megfizetésére kötelezett személyét – amennyiben közreműködnek az eljárás során –, majd végül a vádlottét. De a felek más sorrendben is megegyezhetnek (CPP 496. és 493. cikk).

A kérdéseket a tanúkhöz közvetlenül az ügyész, vagy az az ügyvéd teszi fel, aki az adott tanú kihallgatását indítványozta. Ezt követően a másik fél kérdezheti a tanút (controesame), majd ezután újra az a fél következik, aki a kihallgatást kezdeményezte (riesame). Ezt követően kerülhet csak sor az elnök által a hivatalból történő kikérdezésre (CPP 498., 506. cikk). Az elnök ugyanakkor köteles az elkalandoztatásokat, az ismétléseket és a megszakításokat megakadályozni.

Van arra is lehetőség, hogy egy olyan felet, illetve tanút is kihallgathassanak, aki nem a tárgyalás helyszínén tartózkodik. Ilyen esetekben a két hely között audiovizuális összeköttetést kell létrehozni. Ezt úgy kell kialakítani, hogy mind a két helyen lezajló események kölcsönösen láthatóak legyenek. Ez a szabályozás elsősorban tanúvédelmi szempontból jelentős, de három esetben kötelező az a distanza kihallgatás:

- ha egy collaboratore di giustizia-t kell meghallgatni egy olyan eljárás keretein belül, amelynek a tárgya egy maffiával összeköthető, terrorista vagy bűnszervezet megalakulása;
- ha a kihallgatandó személy tanúvédelmi programban vesz részt és új személyazonossággal rendelkezik (ebben az esetben az arca nem lehet felismerhető);
- ha a kihallgatandó személy, bár nem egy collaboratore di giustizia, de egy maffiával összeköthető, terrorista vagy bűnszervezet megalapításával vádolják, és egy másik, ilyen tárgyú olyan eljárásban kell kihallgatni, ami az ő eljárásával kapcsolatos (CPP 147-bis. cikk 3. bekezdés).

A CPP 525. cikk 2. bekezdésében hangsúlyozott közvetlenség elvének megfelelően az ítélethozatalban ugyanazok a bírák működnek közre, akik a tárgyaláson is részt vettek. A tanácskozás titkos.

Az ítélet az eljárás megengedhetetlenségéről (sentenza di non doversi procedere) szól, ha valamilyen eljárási akadály merül fel, vagy a büntetendő cselekményt eltörölték. Felmentésről szól, hogyha a vádirat tárgyában megalapozatlan (CPP 529-531. cikk). Amennyiben a vádlottat bűnösnek találják, úgy a bíróság egy büntetést, és bizonyos esetekben biztosítási intézkedéseket tartalmazó ítéletet hoz.

A tanácskozás után a bíróság visszatér a tárgyalóterembe. Ott hirdetik ki az ítéletet. Ez úgy történik, hogy a leírt ítéleti rendelkező részt felolvassák. Amennyiben – és ez kivételes eset – az ítélet indokolása is le van írva, úgy azt is felolvassák. Általában azonban az indokolás még nincs meg írásban, és azt szóban, „egy összefoglaló ismertetésben” (con un’esposizione riassuntiva: CPP 545. cikk 2. bekezdés) hirdetik ki.

IX. A PERORVOSLATOK

9.1. A francia perorvoslati rendszer fő kérdései

A francia perorvoslati rendszerrel kapcsolatosan három kérdést vizsgálunk:

1. a védelem eljárási kifogásai;
2. jogorvoslat az előkészítő eljárásban és
3. a tárgyaláson előterjeszhető perorvoslatok.

9.1.1. A védelem eljárási kifogásai

A védelem bármelyik bírónál kétségbe vonhatja, hogy döntéseit személyes elfogulatlanság nélkül hozta-e meg (CPP 668. cikk). A terhelt indokolás nélkül is dönthet úgy, hogy legfeljebb öt esküdtet lecserél (CPP. 297. és 298. cikk).

Ha a határozatot szabálytalanul hozták meg, a döntés szöveg szerinti (nullités textuelles) vagy anyagi (nullités substantielles) semmisséggel bírhat. Szöveg szerinti a semmisség, ha a törvény szövege kifejezetten kimondja, hogy a rendelkezés semmis. Az anyagi semmisség nem kifejezetten előírt, de bekövetkezik, ha szabálytalanul befolyásolták az eljárás lényeges pontjait. A felek azonban dönthetnek úgy, hogy szemet hunynak a semmisségi ok felett és folytatják az eljárást (CPP 172. cikk).

Az instruction alatt a juge d'instruction, a procureur de la République és a felek kérhetik a Chambre de l'instruction-t, hogy törölje az adott eljárási lépést (requête aux fins d'annulation CPP 173. cikk 2. bek.). Ezzel a jogukkal 6 hónapig élhetnek (CPP 173-1. cikk). A Chambre de l'instruction ilyenkor ellenőrzi az eljárás szabályosságát, és magától is kijelentheti a semmisséget. Ezt követően azonban senki nem hivatkozhat a semmisségre azon eljárási lépésekre

vonatközoán, amelyekre a Chambre de l'instruction hivatkozott (CPP 174. cikk 1. bek. és 206. cikk 1. bek.).

Általában a francia jog arra törekszik, hogy a felek azelőtt tegyék meg panaszaikat az eljárási szabálytalanságok ellen, mielőtt az ügy elérkezik a záró tárgyaláshoz, és ennek értelmében van egy szabály, hogy ha a semmisségi ok az instruction alatt merült fel, ezek a semmisségek csak a vizsgálati szakaszban szüntethetők meg. Ha egyszer az ügyet akár a juge d'instruction, akár a Chambre de l'instruction felterjeszti tárgyalásra, a semmisségi okok „törlődnek” (CPP 178. cikk 2. bek., 179. cikk 6. bek. és 218. cikk 2. bek.).

9.1.2. A jogorvoslat az előkészítő eljárásban

Fellebbezés csak bizonyos esetekben megengedett az instruction során és néhány bírósági döntés ellen.

A Chambre de l'instruction a fellebbezés alapján hatályon kívül helyezheti a juge d'instruction, a közvádoló vagy a felek eljárásának egyes részeit.

A közvádoló fellebbezhet a juge d'instruction által kibocsátott bármelyik ordonnance ellen. A procureur de la République-nek 5 napja van erre, a procureur général-nak pedig 10 (CPP 185. cikk).

A vizsgálat alá vont személynek és a partie civile-nek korlátozott joga van a fellebbezésre, nekik erre a közléstől számított 10 nap áll rendelkezésükre (CPP 186. és 186-1. cikk). A partie civile fellebbezhet minden ordonnance ellen, amely a magánérdekébe ütközik (CPP 186. cikk 2. bek.), de nem fellebbezhet az őrizetbe vétellel vagy az óvadékkal kapcsolatosan.

A vizsgálat alá vont személy az alábbiak ellen fellebbezhet: a juge d'instruction illetékességével kapcsolatos ordonnance, a partie civile elfogadhatósága, az óvadék feltételei, az őrizetbe vétel, a szakértői vélemény kérése, további vagy második szakvélemény kérése, orvosi vagy pszichológiai

vizsgálat kérése, kihallgatás, kikérdezés vagy szembesítés kérése, a helyszíni bizonyítás ellen; avagy a bizonyítékok bemutatása ellen.

A fellebbezés nem akasztja meg az instructiont, hacsak a Chambre de l'instruction elnöklő bírója másként nem rendelkezik erről (CPP 187. cikk).

Emellett sor kerülhet a chambre de l'instruction közvetlen eljárására is. A procureur de la République indítványozhatja, a vádlott és a partie civile azonban csak a vizsgálatot érintő kérdésekben kérheti fel a Chambre de l'instruction-t közvetlen eljárásra (CPP 81. cikk 11. bek. és 82-1. cikk), vagy ha a juge d'instruction nem intézkedik 1 hónapon belül (CPP 175-1. cikk). Emellett az eljárás alá vont személy kérheti a Chambre de l'instruction közvetlen eljárását az óvadék feltételeinek megállapítására (CPP 140. cikk) vagy az előzetes fogvatartásból való elengedésével kapcsolatban (CPP 148. és 148-4. cikk).

9.1.3. A tárgyaláson előterjeszhető perorvoslatok

A francia perorvoslatok a korábban hozott döntés hatálytalanítására (rétractation) vagy az alacsonyabb bíróság döntésének megváltoztatására (réformation) irányulhatnak. A kasszációs döntésre irányuló felszólalás (opposition) az ordonnance pénale vagy a vádlott távollétében hozott ítélet ellen irányulhat (purge de la contumance). A megváltoztatásra irányuló fellebbezést (appel) az érdemi döntés ellen nyújtják be, két fajtája a pourvoi en cassation és a révision.

9.1.3.1. A kasszációra irányuló jogorvoslatok

Bizonyos, a vádlott távollétében lefolytatott bizonyítások eredményét teljes mértékben figyelmen kívül kell hagyni, ha a terhelt felszólalással (opposition) él. A kifogást a terhelt távollétében meghozott ítélet aláírását

követő tíz (CPP 491., 492. és 545. cikk), illetőleg az ordonnance pénale-t követő 30 napon belül (CPP 527. cikk) kell benyújtani.

A purge de la contumance eljárás akkor állhat elő, ha a crime miatt a terhelt távollétében elítélik. Ez ellen nem nyújthat be fellebbezést, de kérheti az eljárás megismétlését: ilyenkor a döntést megsemmisítik és az ügy folytatódik a rendes eljárás szabályai szerint (CPP 693. cikk 1. bek.).

9.1.3.2. Fellebbezés az érdemi döntés ellen

A tribunal correctionnel bármely döntése és a cour d'assises bűnösítő és felmentő ítéletei az érdemi fellebbezés tárgyai lehetnek. A tribunal de police legtöbb ítélete ellen nem lehet fellebbezni; de a legsúlyosabb, 5. osztályú contravention döntések a fellebbezés tárgyai lehetnek, amennyiben a vezetői engedély bevonására vonatkoznak, vagy ha a kiszabott büntetés meghaladja a 2. osztályú contraventionra előírtakat (150 euro), bármilyen természetű is a szabálysértés (CPP 546. cikk 1. bek.).

A fellebbezést benyújthatja a terhelt, a partie civile vagy a procureur de la République (vagy a vádat képviselő hivatalnok az 1-4. osztályú contravention-ok esetében) az ítélet meghozatalát követő 10 napon belül, vagy kihirdetését követően, ha a felek jelen voltak a kihirdetésnél (CPP 380-9., 498. cikk és 547. cikk 2. bek.). Abban az esetben, ha a felek valamelyike fellebbez, a másíknak további 5 napja van a csatlakozó fellebbezést benyújtani (CPP 380-10. és 500. cikk). A procureur général a cour d'appel-nél nyújthat be fellebbezést az ítélettel szemben, a döntés meghozatalától számított 2 hónapon belül (CPP 505. és 548. cikk).

A benyújtott fellebbezés felfüggeszti a megfellebbezett döntés végrehajtását. Ha csak a védelem nyújtott be fellebbezést, sem a cour d'appel, sem (ha crime-ról van szó) a cour d'assises nem jogosult a kirótt büntetést

súlyosítani (CPP 380-3. cikk). A partie civile csak a saját polgárjogi követeléseivel összefüggésben nyújthat be fellebbezést.

Az érdemi fellebbezésnek két fő formája van:

- a) a pourvoi en cassation és
- b) a révision.

ad a) A chambre de l'instruction, a cour d'appel vagy a cour d'assises, valamint a tribunal de police mint végső fórum döntései (amelyek általában nem fellebbezhetők) megváltoztathatók a Cour de cassation chambre criminelle-je előtt.

Ha a vádlott nyújt be fellebbezést, az hatással lehet az ítéletre, valamint a partie civile követelésére is; ha azonban a partie civile fellebbez, akkor az csak a magánfél követelésére van hatással.

Három módja van a Cour de cassation-hoz való fellebbezésnek:

- pourvoi dans l'intérêt des parties: a közvádoló, a vádlott vagy a partie civile nyújtja be a nem megfellebbezhető döntés meghozatalát vagy kihirdetését követő 5 napon belül (CPP 567. és 568. cikk);
- pourvoi dans l'intérêt de la loi: a procureur général nyújthatja be a Cour de cassation-hoz saját elhatározásából és késedelem nélkül, ha jogi hiba áll fenn (CPP 621. cikk);
- pourvoi en annulation: a procureur général nyújtja be a Cour de cassation-hoz, ha a döntés ellentétes a törvénnyel (CPP 620. cikk.).

ad b) Az ítélet felülvizsgálata (révision) egy kivételes módja a fellebbezésnek. A crime vagy délit felülvizsgálatát az elítélt személy kérheti (vagy az örökösei, ha ő már meghalt), illetőleg az igazságügyi miniszter a következő 4 esetben (CPP 622. cikk és 623. cikk 1. bek.):

- ha emberölés esetén elegendő bizonyíték van arra, hogy az állítólagos áldozat még mindig életben van;

- ha egy új döntés vagy ítélet alapján elítélnek egy másik személyt ugyanabban az ügyben;
- ha a kihallgatott tanúk egyike hamis tanúvallomást tett;
- ha az ítélet után olyan új adat merül fel, amelyről a bíróságnak nem volt tudomása a tárgyalás során, és ezáltal kétségesé válik az elítélt személy bűnössége.

A felülvizsgálat (révision) iránti kérelmet a Cour de cassation 5 bíróból álló tanácsban bírálja el, és a Cour de cassation chambre criminelle-ben mondja ki a döntés hatályon kívül helyezését (CPP 623. és azt köv. cikkek).

9.2. Az olasz perorvoslatra vonatkozó főbb rendelkezések

Olaszországban is rendes és rendkívüli jogorvoslatokat különböztetnek meg, és itt is a nem jogerős döntés elleni jogorvoslatot nevezik rendes jogorvoslatnak. Az olasz jogorvoslatok közül az alábbiakkal foglalkozunk:

1. a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos jogorvoslatok;

a rendes jogorvoslatok, azaz

2. a fellebbezés (appello) és

3. a felülvizsgálat (ricorso per cassazione).

valamint a rendkívüli jogorvoslat (amelyek egy már jogerős döntés ellen irányulnak):

4. a perújítás (revisione) és

5. a tartalombeli és ténybeli hibák kijavítása (ricorso per cassazione per errore materiale o di fatto).

A jogorvoslatok benyújtásának határidejét fokozatosan állapítják meg. A zárt tárgyalásokon hozott döntések esetén ez a határidő az írásba foglalt döntés közlésétől számított 15 nap. Nyilvános tárgyalások esetében a határidő szintén

15 nap, ha kivételesen az ítélet rendelkező része mellett annak indokolását is felolvassák (írásba foglalják) már az ítélethirdetéskor. Általában azonban csak a rendelkező részt olvassák fel, az indokolást csak később dolgozzák ki, ilyenkor a határidő 30 nap, amely attól a naptól kezdődik, amikor a teljes ítéletet írásba foglalták. Amennyiben az ítélet írásba foglalására megszabott 15 napos határidőt elmulasztják, úgy 45 napon belül van lehetőség jogorvoslat benyújtására (CPP 585. cikk). A jogorvoslatokat – főszabály szerint – iudex a quo kell benyújtani (CPP 582. cikk).

9.2.1. A kényszerintézkedésekkel kapcsolatos jogorvoslat

Az olasz büntető perrendtartás a személyekre vonatkozó kényszerintézkedésekkel kapcsolatosan három megtámadási lehetőséget határoz meg:

- a) riesame,
- b) appello és
- c) ricorso per cassazione.

Az appello és a ricorso per cassazione nem más, mint a fellebbezés és a felülvizsgálat. A riesame „felülbírálatot” jelent, és a magyar jogban szabályozott „panasz” megfelelő jogintézmény.

ad a) A kényszerintézkedéseket elrendelő határozatok elleni felülbírálati indítványt szabály szerint az intézkedés elrendelésekor lehetséges csak benyújtani. Az indítványt a terhelt vagy a védője nyújthatja be, az ügyész nem, és 10 napos határidőhöz kötött. Az indítványhoz indokolás is csatolható, de ez nem kötelező.

A felülbírálatot végző bíróság a végzését nem nyilvános tárgyaláson (a porte chiuse) hozza meg. A döntés alapja az iratok tartalma, valamint az ügyész és a védő szóbeli előadása, akiknek joguk van a jelenléthez.

ad b) A fellebbezés (appello) Olaszországban a kényszerintézkedések elrendelése elleni jogorvoslat is, éspedig olyan esetekben, amikor a felülbírálat nem lehetséges. Eszerint az ügyész fellebbezést nyújthat be, ha a bíró olyan kényszerintézkedést rendel el, amely kevésbé súlyos, mint amit az ügyész indítványozott. A terhelt és védője pedig például akkor fellebbezhetnek, ha olyan rendelkezést hoznak, amely az eredetileg elrendelt kényszerintézkedést megváltoztatja (CPP 310. cikk).

ad c) A felülvizsgálat (ricorso per cassazione) a felülbírálat vagy a fellebbezés alapján hozott döntés ellen irányulhat (CPP 311. cikk). A felülvizsgálati bíróság (corte di cassazione) azonban csak jogkérdésben dönthet, a megtámadott határozat ténybeli alapja nem vizsgálható felül.

A felülvizsgálat a terhelt és a védője számára ugró felülvizsgálatként is rendelkezésre áll. Azaz indítványozhatják a felülvizsgálatot anélkül, hogy előtte fellebbeztek volna (CPP 311. cikk 2. bekezdés).

9.2.2. A fellebbezés (appello)

A CPP 593. cikke a fellebbezéssel megtámadható ítéletek között különbséget tesz felmentő és bűnösítő ítéletekről beszél. Néhány kivételtől eltekintve csak a bűnösítő ítéletet lehet fellebbezés folytán megtámadni, felmentő ítélet esetén erre nincs lehetőség. Felmentés esetén is helye lehet azonban ugró felülvizsgálatnak.

Appello esetén főszabályként nincs újabb bizonyítás-felvétel, csak kivételes esetekben kerül sor tanúk és szakértők ki/meghallgatására, valamint

szemle lefolytatására. Néhány esetben nyilvános tárgyalás tartására sem kerül sor, hanem camera di consiglióban tárgyalnak (pl. ha a giudizio abbreviato nevű külön eljárásban hozott ítélet ellen fellebbeznek, vagy ha a fellebbezés a büntetés kiszabása ellen irányul, ld. CPP 443. cikk 4. bekezdés és 599. cikk 1. bekezdés).

Az appello alapján a ténykérdéseket és a jogkérdéseket is vizsgálják. Ennek ellenére a felülbírálatnak adott esetben korlátai lehetnek, pl. ha egyedül a vádlott nyújtott be jogorvoslatot, akkor érvényesül a reformatio in peius tilalma (CPP 597. cikk 3. bekezdés).

9.2.3. Felülvizsgálat (*ricorso per cassazione*)

A ricorso per cassazione Olaszországban egy, az Alkotmány által előírt jogorvoslat. Az Alkotmány 111. cikkének 7. bekezdése szerint a rendes és a különleges bírósági szervek által hozott olyan ítéletek és döntések ellen lehetséges benyújtani, amelyek a személyes szabadságot érintik. Mindig megengedett a felülvizsgálat a törvényi rendelkezések megsértése miatt.

Ezzel a jogorvoslattal csak a jogkérdésekben való döntéseket lehet megtámadni.

A corte di cassazione székhelye Rómában van. Az eljáró tanácsok a „sezioni” névre hallgatnak. Egy tanács az elnökből és négy ülnökből (consiglieri) áll. A tanácsok közötti véleménykülönbség vagy különösen jelentős jogkérdés esetében az Egyesült Tanácsok (sezioni unite) ülnek össze. Ezek a corte di cassazione elnökéből és nyolc ülnökből tevődnek össze.

A CPP 606. cikke taxatív felsorolja a felülvizsgálati okokat. A két legjelentősebb és leggyakoribb felülvizsgálati ok:

- ha egy büntetőjogszabály vagy egy másik olyan jogszabály megsértését kifogásolják, amely a döntés szempontjából releváns volt,

- ha olyan eljárási szabálysértést támadnak, amely miatt semmisséget, felhasználhatatlanságot, megengedhetetlenséget vagy kizárást kellett volna megállapítani.

A felülvizsgálati tárgyalás főszabály szerint nyilvános; csak bizonyos, a CPP 611. cikkében előírt esetekre írják elő zárt tárgyalás tartását. Sem a terheltet, sem pedig a többi magánszemélyt nem idézik a tárgyalásra. Őket a CPP 614. cikk 2. bekezdése értelmében a védőjük képviselheti.

A felülvizsgálati ítéletnek négy formája lehet:

- a felülvizsgálatot nyilváníthatják megengedhetetlennek (inamissibilità), vagy
- elutasíthatják az ügy megalapozatlansága miatt (rigetto);
- lehetséges az is, hogy a jogsértés valóban fennáll, ám a megtámadott ítélet nem ezen alapszik, ilyenkor kijavítják a megtámadott ítéletet;
- végül a corte di cassazione kimondhatja az ítélet – részbeni vagy teljes – érvénytelenségét, ha indokoltnak találja a felülvizsgálatot (annullamento).

Érvénytelenítés esetén megengedett, de nem kötelező az ügy visszaküldése (rinvio). Amennyiben sor kerül a visszaküldésre, úgy az a bíróság, amelyhez az ügyet visszaküldték, kötve van a visszaküldést kimondó ítéletben lefektetett jogi állásponthoz (CPP 627. cikk 3. bekezdés).

9.2.4. *Perijítás (revisione)*

Az olasz büntető perrendtartásban szabályozott, „revisione” névre hallgató eljárás nem felel meg a legtöbb országban megtalálható felülvizsgálatnak (az előző pontban tárgyalt ricorso per cassazione). A revisione esetében sokkal inkább az eljárás újrafelvételéről van szó és előfeltétele egy jogerős ítélet megléte.

A revisione-t alapvetően csak az elítélt javára lehet lefolytatni („a favore dei condannati”: CPP 629. cikk), és a patteggiamento keretében született jogerős ítélet hibáit is ki lehet küszöbölni a revisione alkalmazásával.

A perújítási okokat a CPP 630. cikke tartalmazza. Ezek közül a legfontosabb az, ha az elítélést követően új bizonyítási helyzet áll elő, vagy új bizonyítékok kerülnek elő (ún. propter nova-perújítás). Ugyanakkor Olaszországban a perújítási kérelem elbírálásának feltétele, hogy amennyiben a kérelem indokolásában írottak valósznak bizonyulnak, úgy az elítéltet fel kelljen menteni (nem lehet tehát a büntetés mértékének csökkentése érdekében perújítási kérelmet előterjeszteni).

9.2.5. A tartalombeli és ténybeli hibák kijavítása (ricorso per cassazione per errore materiale o di fatto)

Ez a jogorvoslat bizonyos extrém esetekben lehetőséget biztosít a felülvizsgálati bíróság ítéletének kijavítására, méghozzá egy formális megtámadási lehetőség útján (CPP 625-bis. cikk), de csak az elítélt javára. Ezt a jogorvoslatot is a rendkívüli jogorvoslatok közé kell sorolnunk.

Ez a jogorvoslat a tartalombeli és a ténybeli hibák kijavítására szolgál. A ténybeli tévedésnek azonban olyan tévedésnek kell lennie, amely már az aktákból is egyértelműen kiolvasható. A tartalombeli tévedéseket pedig a CPP 130. cikke definiálja: „Olyan hibák vagy kihagyások, amelyek nem vonnak semmisséget maguk után, s amelyek orvoslása nem vezet a döntés lényegének a megváltoztatásához.”

Ezt a fajta jogorvoslatot a Legfőbb Ügyész és az elítélt indítványozhatja, 180 napon belül. A felülvizsgálati bíróság tartalmi tévedés esetén hivatalból is intézkedhet a kijavítás végett.

X. A SÉRTETTI VÁDKÉPVISELET ÉS A KÜLÖNELJÁRÁSOK

10.1. Franciaország

A bűncselekmény természetes személy sértettje, ha közvetlen kár érte (CPP 2. cikk), a büntetőbíróság elé állhat mint *partie civile*. Ennek során vagy csatlakozhat a már benyújtott vádhoz, avagy benyújthat egyet. Az első esetben azzal a céllal csatlakozhat a folyamatban lévő eljáráshoz, hogy kártérítési követelésével éljen. A másik esetben megkerülheti az ügyész azon döntését, hogy nem emel vádat. Ilyenkor a sértett önmagát teszi meg *partie civile*-nek a *juge d'instruction* előtt, vagy a tettes ellen közvetlenül tesz feljelentést a *tribunal correctionnel* vagy a *tribunal de police* előtt. Ilyenkor a sértettnek előre fizetnie kell a költségeket.

A sértett a polgári és büntetőbíróság előtt is igényelhet kártérítést a bűncselekménnyel okozott vagyoni és nem vagyoni károkért. A polgári bíróság választása azonban megmásíthatatlan, de a sértett a polgári keresetét a közvádhoz kapcsolhatja mindaddig, amíg a bíróság az ügyben nem hoz ítéletet (CPP 4. és 5. cikk).

A sértett akkor kaphat a büntetőbíróságtól kártérítést, ha a vádlottat elítélik. Mindazonáltal a *tribunal correctionnel* vagy a *tribunal de police* által hozott felmentő ítélet nem akadályozza annak, hogy az okozott kár miatt kártérítést ítéljenek meg, ha a szándékosság nem követelmény (CPP 470-1. cikk 1. §). Sőt a *cour d'assises* akkor is helyt adhat a sértett kártérítési igényének, ha a vádlottat felmentették, de az a tényekből egyértelmű, hogy a vádlott polgárjogilag felelős tetteért (CPP 372. cikk).

10.2. Olaszország

10.2.1. A sértetti vádképviselő

A sértett védő kinevezése mellett részt vehet az eljárásban. A sértett két fő esetben léphet fel:

- ha az ügyészség a nyomozási eljárásra nyitva álló hat hónapos határidőt a bírósággal meg szeretné hosszabbítani, akkor a bíróság egy nem nyilvános tárgyalást tart a határidő meghosszabbításának döntése céljából (CPP 406. cikk 5. bekezdés), amin a sértettnek részvételi joga van annak érdekében, hogy az álláspontját érvényre juttathassa;
- ha az ügyészség az eljárást meg szeretné szüntetni, és ezért a CPP 408. cikk 1. bekezdése szerint megfelelő indítvánnyal a bírósághoz folyamodik. Erről az indítványról a sértett, ha ezt ő előre kérelmezte, értesítést kap. A sértett 10 napon belül betekinthes az aktákba, és indokolt indítvánnyal a megszüntetés ellen jogorvoslással élhet.

A sértett a bűncselekmény miatt polgári jogi kártérítési igénnyel is élhet. Ezt nemcsak polgári peres úton teheti meg, hanem úgy is, hogy a büntetőeljárásban partie civile-ként megjelenik. Olaszországban a kártérítésre jogosult partie civile-kénti részvétele a büntetőeljárásban nem a kivétel, hanem a főszabály. A partie civile csatlakozásának szabályait a CPP 74. és azt követő cikkei, a bírósági eljárást pedig a CPP 538. és azt követő cikkei tartalmazzák. Mindenkor kötelező, hogy a partie civile-t védő képviselje (CPP 100. cikk). A csatlakozási nyilatkozattal a partie civile még nincs kötve az érvényesített kártérítés megbecsült összegéhez, hanem csak a tárgyalás végén lévő perbeszédnél kell írásban megadni a kártérítés nagyságát (CPP 523. cikk).

Ha a bizonyítás-felvétel eredménye nem teszi lehetővé a kár nagyságának megítélését, akkor ennek alapján kimond a bíróság egy ítéletet, és a feleket

polgári bíróság elé utalja. De az is lehetséges – a *partie civile* kérelmére –, hogy a terheltet részteljesítésre ítélik a kárösszeg olyan nagyságára tekintettel, ami már bizonyítottnak tekinthető (CPP 539. cikk).

10.2.2. A különjárások

Az olasz büntető perrendtartás a különjárások két formáját ismeri. Az egyik elviekben a társasbírószágon alapuló rendes eljáráshoz hasonlóan működik, bár néhány helyen azért eltér ettől a struktúrától. Ehhez a formához tartozik az egyesbíró előtti eljárás (*tribunale in composizione monocratica*), a békebíró előtti eljárás (*giudice di pace*), a fiatalok bírósága előtti eljárás (*tribunale per i minorenni*), valamint egy olyan bíróság előtti eljárás, amely a jogi személyek elleni szankciókról dönt.

A különjárások második fajtája úgy jellemezhető, hogy a rendes eljárás valamelyik szakaszát elhagyja. Ez lehet az *udienza preliminare*, a tárgyalás, vagy mindkettő. Ehhez a második formához tartozik az

- a) il *giudizio abbreviato* (rövidített eljárás),
- b) il *patteggiamento* (megegyezés),
- c) il *giudizio immediato* (azonnali bírósági eljárás),
- d) il *procedimento direttissimo* (gyorsított eljárás),
- e) il *procedimento per decreto* (büntetőparancsos eljárás).

Ennek az öt különjárásnak a célja az, hogy a büntetőeljárást felgyorsítsák, és ezáltal a bűnüldözést hatékonyabbá tegyék. Azért, hogy a felek éljenek is ezekkel a lehetőségekkel, a törvényhozó meghatározott ösztönző intézkedéseket is hozott – a terhelt szempontjából például ilyen ösztönzést jelent a büntetés csökkentése. A büntető perrendtartásban ezeket az eljárásfajtákat különjárásnak (*procedimenti speciali*) hívják. A következőkben ezekre térünk ki.

ad a) A giudizio abbreviato különlegessége abban rejlik, hogy az ítéletet már az udienza preliminare során meghozzák, ezzel elkerülik a költséges tárgyalás megtartását. A rövidítés egyetlen feltétele a terhelt ilyen tárgyú indítványa, amelyet mindenképpen be kell nyújtani, vagy valamely bizonyítás lefolytatásától függővé tenni.

Általában a bíró az udienza preliminare során az iratok alapján dönt. Kivételesen, amikor az iratok alapján nem lehet döntést hozni, a bíró hivatalból folytat le bizonyítást. Az eljárás marasztaló ítélettel vagy felmentéssel végződik. Büntetés kiszabása esetén azt egyharmadára kell csökkenteni, életfogytiglani szabadságvesztés helyett 30 év szabadságvesztést kell megállapítani.

A giudizio abbreviato során hozott ítélet ellen főszabály szerint – bizonyos korlátozásokkal – fellebbezésnek van helye (CPP 443. cikk).

ad b) Az olasz büntető perrendtartás 444. és azt követő cikkei törvényileg rendezik az eljárási megállapodásokat. Az eljárás hivatalos neve applicazione della pena su richiesta (büntetéskiszabás indítványra), de többnyire a patteggiamento kifejezést alkalmazzák.

A patteggiamento elvileg abban áll, hogy az ügyészség és a terhelt megegyeznek a büntetés mértékében, majd ezt a megegyezésüket a bíró elé terjesztik, aki megvizsgálja, hogy a bűncselekmény jogi minősítése és a büntetés mértéke megfelelő-e. A bíró döntését ítélet formájában az iratok alapján hozza. Bizonyítás lefolytatására egyáltalán nem kerül sor.

A patteggiamento során öt évet meg nem haladó szabadságvesztést illetőleg enyhébb büntetéseket lehet kiszabni. A fő ösztönzést a terhelt számára éppen a büntetés mértéke jelenti, amely az elkövetett bűncselekményért egyébként kiszabható büntetés akár egy harmadáig (fino a un terzo) is csökkenhet.

A patteggiamento legkésőbb az udienza preliminare utolsó előadásáig a bíró elé kell terjeszteni ellenőrzés végett. Meghatározott esetekben ez az előterjesztés még a tárgyalás megkezdéséig is megtehető. Ilyenkor a bíró ítéletében kiszabhatja a csökkentett büntetést, vagy végzésével visszautasíthatja az indítványt, és elrendelheti a rendes eljárás folytatását (esetleg fel is mentheti a vádlottat, ha az ehhez szükséges feltételek fennállnak).

A patteggiamento alkalmazásával a parte civile óriási hátrányt szenved, mert ilyen úton nem lehet dönteni a bűncselekménnyel okozott kár megtérítése iránti igényről, hanem az polgári útra tartozik.

ad c) A gyorsított eljárás (CPP 449. és azt követő cikkei) hasonlít a giudizio abbreviatura, mivel a nyomozási szak úgy megy át a bírósági eljárásba, hogy az udienza preliminare kiesik.

Azonban eltérő ennek a különjárásnak a feltételrendszere, mert csak akkor kerülhet sor giudizio direttissimo lefolytatására,

- ha a terhelt tettenérés során vették őrizetbe (arresto in flagranza), és az őrizetbe vételt a giudice per le indagini preliminari megerősítette;
- ha a terhelt a kihallgatásakor beismerő vallomást tett;
- ha a tettenérés során őrizetbe vett személyt az őrizetbe vétel megerősítéséhez közvetlenül a tárgyalásra hatáskörrel rendelkező bíróhoz viszik, méghozzá az őrizetbe vételtől számított 48 órán belül, és ha az őrizetbe vételt megerősítik.

Ilyenkor a giudizio direttissimo lefolytatása fakultatív, de vannak a giudizio direttissimonak kötelező esetei is, pl. az olyan bűncselekmények, amelyek valamely faj, etnikum vagy vallás diszkriminációját valósítják meg, vagy a sporteseményeken elkövetett bűncselekmények. Ilyenkor is el kell azonban tekinteni a giudizio direttissimo-tól, ha további nyomozási cselekmények szükségesek.

ad d) A giudizio immediato esetében egyszerűen az eljárás felgyorsításáról és egyszerűsítéséről van szó.

Ezt az eljárást a terhelt és az ügyészség is indítványozhatja. Ilyen lehet például, ha a terhelt az udienza preliminare kontroll- és szűrőhatásáról lemond és rögtön a bírósági eljárást indítványozza. Elképzelhető ugyanis, hogy a terhelt eleve nem szeretné a védekezési stratégiáját kitergetni, vagy éppen felmentésre számít és minél gyorsabban szeretné a nyilvános bírósági eljárás megkezdését; az is lehet, hogy egyszerűen csak minél gyorsabban jogerős ítéletet szeretne.

Ha az ügyészség kívánja a giudizio immediato-t indítványozni, úgy ehhez a következő előfeltételek szükségesek (CPP 453. cikk 1. és 454. cikk 1. bekezdés):

- egyértelmű bizonyítottság;
- a terheltet ki kell hallgatni az egyértelműséget megalapozó körülményekről, vagy legalább lehetőséget kell biztosítani a számára, hogy ezekről nyilatkozzon;
- nem szabad 90 napnál többnek eltelnie attól a naptól kezdve, amikor a bűncselekményről szóló jelentés (notizia di reato) a megfelelő nyilvántartásba került.

Ha a terhelt indítványozza a giudizio immediato lefolytatását, akkor azt nem lehet a bizonyítottság egyértelműségétől függővé tenni. Az indítványt az udienza preliminaré-ra hatáskörrel rendelkező bíróhoz kell benyújtani, legalább három nappal a tárgyalás előtt. A bírónak az indítványnak helyt kell adnia (CPP 419. cikk 5-6. bekezdés).

Ha az ügyészség nyújtja be az indítványt, akkor a giudice per le indagini preliminari rendelkezik hatáskörrel. Ez vizsgálja meg a fent említett három előfeltételt. A terheltet vagy védőjét nem hallgatják meg. Ha a bíró úgy ítéli meg, hogy fennállnak a giudizio immediato lefolytatásának a feltételei, úgy

végzéssel elrendeli ennek az eljárásnak a lefolytatását, ellenkező esetben elutasítja az ügyészség indítványát.

ad e) A büntetőparancsos eljárás mind az udiienza preliminare, mind pedig a tárgyalás elhagyását célozza. Ennek az eljárási fajtának az alkalmazhatósága eleve eléggé korlátozott. Büntetőparancs útján csak pénzbüntetés kiszabására kerülhet sor.

A büntetőparancsot az ügyészség attól a naptól számított 6 hónapon belül indítványozhatja, amikor a terhelt neve bekerül a bűncselekmények elkövetéséről szóló nyilvántartásba. Az indítvány címzettje a giudice per le indagini preliminari. A védelem meghallgatására nem kerül sor (CPP 459. cikk).

A terhelt és a pénzbüntetés megfizetésére polgári jogilag kötelezett személy 15 napon belül ellentmondást (opposizione) nyújthatnak be a büntetőparancs ellen. Annak érdekében, hogy a terheltet ösztönözzék a büntetőparancs elfogadására, a törvény több kedvezményt is biztosít a terhelt számára a büntetőparancsos eljárásban. A legnagyobb kedvezmény az, hogy az ügyészség maximum a bűncselekményre megállapított büntetés alsó határa felének kiszabását indítványozhatja.

A bíró a büntetőparancs kibocsátása iránti indítványt elutasíthatja, amennyiben úgy látja, hogy ennek nincsenek meg a törvényes előfeltételei, vagy ha az indítványozott büntetést túlzónak, illetve aránytalannak tartja. Amennyiben a bíró azon az állásponton van, hogy a terhelt ártatlan, úgy felmentő ítéletet kell hoznia. Arra azonban nincs a bírónak lehetősége, hogy az ügyészség által indítványozott büntetés mértékét megváltoztassa, és a büntetőparancsot ebben a megváltoztatott formában bocsássa ki.

Amennyiben a terhelt ellentmondást nyújt be, úgy azt összekötheti egy, a tárgyalás azonnali lefolytatására (giudizio immediato), vagy rövidített eljárás lefolytatására (giudizio abbreviato), vagy pedig megegyezést követően kiszabott

büntetésre (patteggiamento) vonatkozó indítvánnyal. Ha a terhelt nem tesz ilyen jellegű nyilatkozatot, úgy a bíróság az azonnali bírósági eljárást rendeli el.

IRODALOMJEGYZÉK

- Bassiouni, M. Cherif (szerk.): *Evoluzione e riforma del diritto e della procedura penale. Politica criminale e criminologia, procedura penale.* Milano, 1991.
- Bogner, Udo: *Absprachen im deutschen und italienischen Strafprozessrecht.* Marburg, 2000.
- Cario, Robert (szerk.): *La médiation pénale.* Párizs, 1997.
- De Cataldo Neuburger, Luisella (szerk.): *Scienza e processo penale Zusatz.* Padova, 2010.
- Decoq, J. Montreuil – Buisson, J.: *Le Droit de la police.* Párizs, 1991.
- Denz, Renate: *Zulässigkeit und Umfang des Strafverfahrens gegen Abwesende. Dargestellt für das französische, italienische, österreichische und schweizerische Recht.* Bonn, 1969.
- Dezza, Ettore: *Saggi di storia del processo penale nell'età della codificazione.* Münster, 2007.
- Farkas Krisztina: *A megegyezés lehetőségei a magyar, német és olasz büntetőeljárásban. Ügyészek Lapja, 2009. 45-52. o.*
- Gewaltig, Stefan: *Die action civile im französischen Strafverfahren.* Frankfurt am Main – Bern – New York – Párizs, 1990.
- Grunvald, Sylvie – Danet, Jean : *La composition pénale.* Párizs, 2004.
- Guinchard, S. – Buisson, J.: *Procédure pénale.* Párizs, 2000.
- Haber, Günter: *Strafgerichtliche Öffentlichkeit und öffentlicher Ankläger in der französischen Aufklärung.* Berlin, 1979.
- J. Pradel: *Procédure pénale.* Párizs, 2000.
- Jarvers, Konstanze: *Massen- und Kleinkriminalität vor dem italienischen Friedensrichter.* Berlin, 2007.
- Jeandidier, Wilfrid – Belot, Jacques : *Procédure pénale.* Párizs, 1986.
- Kill, Franz: *Die Stellung der Staatsanwaltschaft im französischen und deutschen Strafverfahren.* Bonn, 1960.
- Kreuzer, Elisabeth: *Die Bestimmung des Umfangs der Beweisaufnahme im deutschen, französischen und italienischen Strafprozess.* Freiburg, 1964.
- Lévai Ilona: *Büntetőeljárás és ügyészség – a „francia modell” magyar aspektusból. Krim. tanulm. 1994. 43-105. o.*
- Lupária, Luca: *La confessione dell'imputato nel sistema processuale penale.* Milano, 2006.
- Mahler, Franziska: *Das Recht des Beschuldigten auf konfrontative Befragung der Belastungszeugen.* Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Wien, 2011.
- Maiwald, Manfred: *Einführung in das italienische Strafrecht und Strafprozeßrecht.* Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Wien, 2009.
- Manke, Klaus: *Die Gerichtliche Voruntersuchung in Frankreich, Österreich, Italien und der Schweiz.* Freiburg, 1966.
- Merle, R. – Vitu, V.: *Traité de droit criminel. II. kötet, Procédure pénale.* Párizs, 1989.
- Molinari, Pasquale Vincenzo – Papadia, Umberto : *Le misure di prevenzione nella legge fondamentale e nelle leggi antimafia.* Milano, 1994.
- Nacsády Péter Imre: *Az opportunitás kérdése a francia jogban. Ügyészek Lapja, 2001/2. 5-18. o.*

- Nacsády Péter Imre: Az őrizetbe vétel és az előzetes letartóztatás kérdései a francia Code de procedure penale-ban. *Ügyészek Lapja*, 1995/5. 82-90. o.
- Pápai-Tarr Ágnes? A büntetőeljárás alternatívái a francia jogban. In: *Studia iurisprudentiae*. Tomus 8. 2007. 319-346. o.
- Pfefferkorn, Fabian: Einführung in das französische Strafverfahren. Hamburg, 2006.
- Pisani, Mario (szerk.): Il codice di procedura penale. Bologna, 1999.
- Pisani, Mario: Manuale di procedura penale. Bologna, 2006.
- Pradel, J.: L'instruction préparatoire. Párizs, 1990.
- Pradel, Jean (szerk.): Code de procédure pénale. Párizs, 1990.
- Pusztai László: Az új olasz büntetőeljárás törvény a hazai kodifikáció nézőpontjából. *Magyar Jog*, 1991/4. 236-242. o.
- Radisch, Jörg: Die verfahrensrechtliche Stellung des Beschuldigten im deutschen und italienischen Umweltstrafprozeß am Beispiel des wasserrechtlichen Emittenten. Marburg, 1996.
- Rassat, M.-L.: Traité de procédure pénale. Párizs, 2001.
- Riccio, Giuseppe – Spangher, Giorgio: La Procedura Penale. Napoli, 2002.
- Robert, Christian-Nils (szerk.): Procédure pénale, droit pénal international, entraide pénale. Chêne-Bourg, 1997.
- Rosi, Elisabetta (szerk.): Criminalità organizzata transnazionale e sistema penale italiano. Milano, 2007.
- Salas, Denis: Du procès pénal. Párizs, 1992.
- Sanchis, Josemaria: La legge penale e il precetto penale. Milano, 1993.
- Solheid, Ulf-Rainer: Die Gerichtsöffentlichkeit im italienischen Strafverfahren. Köln, 1984.
- Soyer, J. – Cl.: Droit pénal et procédure pénale. Párizs, 2000.
- Stefani, F. – Levasseur, G. – Bouloc, B.: Procédure pénale. Párizs, 2001.
- Stéfani, Gaston – Levasseur, Georges – Bouloc, Bernard : Procédure pénale. Párizs, 1996.
- Tonini, Paolo: Manuale di procedura penale. Milano, 2000.

Az összefoglaló ábrák Delmas-Marty, Mireille – Spencer, J. R. (szerk.): *European criminal procedures*. Cambridge, 2004. műve alapján készültek.

RÖVIDÍTÉSEK

AG	Avocat général = főtanácsnok (Franciaország)
CA (F)	Cour d'appel = fellebbviteli bíróság (Franciaország)
CA (I)	Corte d'appello = fellebbviteli bíróság (Olaszország)
CAA	Corte d'assise d'appello = fellebbviteli esküdtbíróság (Olaszország)
CAS (F)	Cour d'assises = esküdtszéki bíróság (Franciaország)
CAS (I)	Corte d'assise = elsőfokú esküdtszéki bíróság (Olaszország)
CC (F)	Cour de cassation = semmisítőszék (Franciaország)
CC (I)	Corte di cassazione = semmisítőszék (Olaszország)
CI	Chambre de l'instruction = vizsgálói kamara (Franciaország)
CIC	Code d'instruction criminelle = az 1808-as francia büntető perrendtartás
CP	Code pénal = a francia büntető törvénykönyv
CPP (F)	Code de procédure pénale = az 1958-as francia büntető perrendtartás
CPP (I)	Codice di procedura penale = az 1988-as olasz büntető perrendtartás
CSM	Conseil supérieur de la magistrature = magisztrátusi nagytanács (Franciaország)
DDHC	Déclaration des droits de l'homme et du citoyen = az 1789-es Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata
GP	Giudice di pace = békebíró (Olaszország)
JI	Juge d'instruction = vizsgálóbíró (Franciaország)
JIS	Juge d'instance = a tribunal de police hivatásos bírója (Franciaország)
JL	Juge des libertés et de la détention = a fogvatartásról döntő bíró (Franciaország)
OG	Ordinamento giudiziario = bírósági szervezeti törvény (Olaszország)
PAG	Premier avocat général = vezető jogtanácsos (Franciaország)
PFLR	Principes fondamentaux reconnus par les lois de la République = a köztársaság fundamentális elvei, az 1946-os francia Alkotmány bevezetője

PG (F)	Procureur général = fellebbviteli ügyész (Franciaország)
PG (I)	Polizia giudiziaria = bírósági rendőrség (Olaszország)
PGX	Procureurs généraux = általános ügyész (Franciaország)
PJ	Police judiciaire = rendőrség (Franciaország)
PR	Procureur de la République = ügyész (Franciaország)
SU	Sezioni unite = egyesített szekciók bírósága (Olaszország)
TC (F)	Tribunal correctionnel = korrekcionalizációs bíróság (Franciaország)
TC (I)	Tribunale collegiale = elsőfokú bírói tanács (Olaszország)
TCM	Tribunale in composizione monocratica = elsőfokú egyesbíró (Olaszország)
TGI	Tribunaux de grande instance = felsőbbfokú bíróság (Franciaország)
TI	Tribunaux d'instance = alsóbbfokú bíróság (Franciaország)
TM	Tribunale monocratico = fellebbviteli egyesbíró (Olaszország)
TP	Tribunal de police = rendőrbíróság (Franciaország)

TARTALOMJEGYZÉK

I. Alapvető rendelkezések	1
1.1. Jogforrások	1
1.1.1. A francia büntető eljárásjog forrásai	1
1.1.2. Az olasz büntető eljárásjog forrásai.....	3
1.2. Az eljárás menete	4
1.2.1. A francia büntetőeljárás szakaszai.....	4
1.2.2. Az olasz büntetőeljárás szakaszai.....	6
1.3. Az alapelvek.....	8
1.3.1. Alapelvek a francia büntetőeljárásban.....	8
1.3.2. Az olasz büntetőeljárás alapelvei	9
II. A hatóságok.....	11
2.1. A bíróságok	11
2.1.1. Franciaország.....	11
2.1.1.1. A bírák az előkészítő szakaszban.....	11
2.1.1.2. Az elsőfokú bírósági hatáskör.....	12
2.1.1.3. A hatáskör alakulása a fellebbviteli eljárásban.....	13
2.1.2. Olaszország.....	14
2.1.2.1. Az elsőfokú bíróság.....	15
2.1.2.2. A másodfokú bíróság	17
2.2. A vádhatóság.....	19
2.2.1. A francia ügyészség.....	19
2.2.2. Az olasz ügyészség.....	20
2.3. A nyomozó hatóság.....	22
2.3.1. A nyomozó hatóság Franciaországban.....	22
2.3.2. A rendőrség Olaszországban	23

III. A résztvevők	24
3.1. A terhelt.....	24
3.1.1. Franciaország.....	24
3.1.2. Olaszország.....	24
3.2. A védő.....	25
3.2.1. A védő helyzete Franciaországban.....	25
3.2.2. A védőre vonatkozó szabályok az olasz büntetőeljárásban.....	27
IV. A bizonyítékok.....	29
4.1. A bizonyításra vonatkozó főbb rendelkezések Franciaországban.....	29
4.2. Olaszország.....	37
4.2.1. Bizonyítékok az olasz jogban.....	37
4.2.2. A bizonyítás-felvétel eszközei Olaszországban.....	42
4.2.3. Bizonyítékgyűjtés a védelem által – investigazione difensiva.....	44
V. A kényszerintézkedések	46
5.1. A kényszerintézkedések Franciaországban.....	46
5.1.1. Elfogás.....	46
5.1.2. Letartóztatás.....	46
5.1.2.1. A letartóztatás formái.....	46
5.1.2.2. A letartóztatásról döntő fórum.....	49
5.1.3. A kényszer előállítás (comparution forcée).....	50
5.1.4. Egyéb biztosító kényszerintézkedések.....	51
5.1.5. Kutatás, lefoglalás.....	52
5.2. A főbb kényszerintézkedések az olasz jogban.....	54
5.2.1. Kiutazási tilalom, jelentkezési kötelezettség, tartózkodási tilalom és kényszer tartózkodás.....	55
5.2.2. A család lakásának az elhagyására való kötelezés.....	55
5.2.3. Házi őrizet.....	55
5.2.4. Őrizetbe vétel (arresto in flagranza és fermo).....	56

5.2.5. Megelőző biztonsági őrizet büntetés-végrehajtási intézményben vagy gyógyintézetben	58
5.2.6. Egyes jogok felfüggesztése	59
5.2.7. Dolgokra vonatkozó megelőző intézkedések	60
VI. A nyomozás	61
6.1. A nyomozási szak Franciaországban	61
6.1.1. Az előkészítő szakasz	61
6.1.2. Az előzetes vizsgálat (instruction préparatoire)	63
6.2. Az olasz nyomozás	67
6.2.1. A nyomozási eljárás	67
6.2.2. Bizonyítékbiztosítási eljárás	68
6.2.3. A nyomozási eljárás befejezése	69
VII. A közbenső eljárás	71
7.1. A közbenső eljárás Franciaországban	71
7.1.1. A vádemelés és annak közlése	71
7.1.2. A védelem iratbetekintési joga	73
7.1.3. Az ügyről való rendelkezés	74
7.2. Az olasz közbenső eljárás	76
7.2.1. Az ügyészi revízió	76
7.2.2. A közbenső eljárás	77
VIII. Az elsőfokú bírósági eljárás	79
8.1. A francia elsőfokú bírósági eljárás főbb szabályai	79
8.1.1. A tribunal de police által folytatott tárgyalás	79
8.1.1.1. Kontradiktórius tárgyalás	79
8.1.1.2. Ordonnance pénale	80
8.1.2. Ítékezés a tribunal correctionnel által	81
8.1.3. A cour d'assises előtt folyó tárgyalás	82
8.2. Az olasz elsőfokú bírósági eljárás fő szabályai	84

8.2.1. A tárgyalás előtti eljárás	84
8.2.2. A tárgyalás menete	85
IX. A perorvoslatok	88
9.1. A francia perorvoslati rendszer fő kérdései	88
9.1.1. A védelem eljárási kifogásai.....	88
9.1.2. A jogorvoslat az előkészítő eljárásban	89
9.1.3. A tárgyaláson előterjeszhető perorvoslatok	90
9.1.3.1. A kasszációra irányuló jogorvoslatok	90
9.1.3.2. Fellebbezés az érdemi döntés ellen	91
9.2. Az olasz perorvoslatra vonatkozó főbb rendelkezések	93
9.2.1. A kényszerintézkedésekkel kapcsolatos jogorvoslat.....	94
9.2.2. A fellebbezés (appello).....	95
9.2.3. Felülvizsgálat (ricorso per cassazione).....	96
9.2.4. Perújítás (revisione).....	97
9.2.5. A tartalmi és ténybeli hibák kijavítása (ricorso per cassazione per errore materiale o di fatto).....	98
X. A sértetti vádképviselő és a külön eljárások.....	99
10.1. Franciaország	99
10.2. Olaszország	100
10.2.1. A sértetti vádképviselő	100
10.2.2. A külön eljárások	101
Irodalomjegyzék	107
Rövidítések	109

A SZERZŐ

Dr. Herke Csongor 1971-ben született Pécsen. 1995-ben „summa cum laude” végzett a Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán. 1997-ben jeles jogi szakvizsgát tett. 2001-ben védte meg „Az előzetes letartóztatás elméleti és gyakorlati kérdései” c. PhD értekezését, „summa cum laude” minősítéssel. 2008-ban summa cum laude habilitált „Konszenzuális elemek a büntetőeljárásban az alkotmányos alapelvek tükrében” c. tantermi és „Megállapodás a büntetőeljárásban” („Absprache im Strafprozess”) c. tudományos előadásával. 2013-ban a Magyar Tudományos Akadémián védte meg nagydoktori értekezését „Súlyosítási tilalom a büntetőeljárásban” címmel. 1995 óta a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi és Kriminálisztikai Tanszék oktatója, 2006-tól tanszékvezető egyetemi docens. Egyetemi oktató munkája mellett ügyvédi tevékenységet végez. Büntető eljárásjogi, kriminálisztikai és oktatásszervezési tevékenysége során több mint százötven publikációt készített, köztük három nagymonográfiát, közel húsz magyar nyelvű egyetemi jegyzetet, négy egyetemi tankönyvbe és hat egyetemi jegyzetbe (ebből egy-egy angol és német nyelvű) írt fejezeteket. Tagja a Magyar Kriminológiai Társaságnak és a Nemzetközi Büntetőjogi Társaságnak (AIDP), előbbinek igazgatótanácsi tagja. 2002-ben a Pécsi Tudományegyetemen folyó kutatómunkája elismeréseként Abay Neubauer Gyula-díjban részesült (www.herke.hu).

Faint, illegible text or markings on the left side of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Faint, illegible text on the right side of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

